

EDUSKUNNAN
KANSLIAN
JULKAISU
1 | 2023

Tasa-arvo *eduskunta-* *työssä*

SEURANTATUTKIMUS 2022

EDUSKUNNAN KANSLIA
00102 Eduskunta

ISBN 978-951-53-3818-1 (painettu) | ISBN 978-951-53-3819-8 (pdf)
ISSN 12391638 (painettu) | ISSN 1795-7230 (verkkojulkaisu)

PAINOPAikka Grano, 2023

KANNEN KUVA Gunnar Finnen reliefien pohjalta Liisa Seppo

EDUSKUNNAN KANSLIAN JULKAISU 1 | 2023

JUHO-MATTI PAAVOLA, ILKKA TIENSUU, ANNA BJÖRK

Tasa-arvo *eduskunta-* *työssä*

SEURANTATUTKIMUS 2022

Esipuhe

Keväällä 2018 tehtiin *Tasa-arvo eduskuntatyössä* -tutkimus, joka käsitteli kansanedustajien kokemuksia sukupuolten välisestä tasa-arvosta ja tasa-arvoisten toimintaedellytysten toteutumisesta eduskuntatyössä. Nyt käsissämme on *Tasa-arvo eduskuntatyössä -seurantatutkimus 2022*. Seurantatutkimuksessa tehtiin samanlainen kirjallinen kysely ja haastateltiin 34 kansanedustajaa kuten vuoden 2018 tutkimuksessa.

Seurantatutkimuksen toteutuksesta vastasi Innolink Research Oy, ja tutkimusryhmään kuuluivat tutkimuspäällikkö, YTM Juho-Matti Paavola, tutkimuskonsultti YTM Ilkka Tiensuu, tutkimuskoordinaattori VTM Kaisa Valkiaranta, tutkimuspäällikkö, KTM Mikael Rautamo sekä research area lead, YTT Anna Björk Demos Helsingistä.

Tutkimuksen ohjausryhmänä toimi eduskunnan tasa-arvoneuvosto, johon kuuluivat puheenjohtaja eduskunnan I varapuhemies Antti Rinne (sd.), varapuheenjohtaja Eva Biaudet (r.) sekä jäsenet Kim Berg (sd.) (varaj. Katja Taimela), Jari Koskela (ps.) (varaj. Minna Reijonen), Saara-Sofia Sirén (kok.) (varaj. Heikki Autto), Hanna-Leena Mattila (kesk.) (varaj. Mikko Kärnä), Iris Suomela (vihr.), (varaj. Bella Forsgrén) Veronika Honkasalo (varaj. Matti Semi) (vas.), varaj. Mats Löfström (r.), Sari Tanus (kd.) (varaj. Antero Laukkanen) ja Harry Harkimo (liik.) (varaj. pääsihteeri Karoliina Kähönen). Tutkijoiden apuna toimi tasa-arvoneuvoston sihteeristö, johon kuuluivat valiokuntaneuvos Ritva Bäckström, hallintoylitarkastaja Anri Rantala ja korkeakouluharjoittelija Emilia Noschis.

Tutkimus antaa ajantasaista tietoa eduskunnan tasa-arvotilanteesta. Tutkimuksessa tuli esiin monia mielenkiintoisia ja tärkeitä havaintoja. Ilahduttavasti on lisääntynyt niiden valiokuntien määrä, joissa on sukupuolten tasapainoinen edustus. Samaan aikaan kuitenkin puolustusvaliokunta on edelleen hyvin miesvoittoinen, mikä näkyy myös turvallisuuspolitiikkaa koskevissa salikeskusteluissa. Erityistä huolta herättävät edelleen kansanedustajien kokemukset sosiaalisessa mediassa saadusta uhkaavasta palautteesta ja varsinkin nuoriin naisedustajiin kohdistuvasta häirinnästä. Työn ja perhe-elämän yhdistämistä on helpottanut etätyömahdollisuuksien lisääntyminen, mutta lisätoimia tarvitaan yhä.

Eduskunnan puolesta kiitän tutkijoita ansiokkaasta työstä ja eduskunnan tasa-arvoneuvostoa tutkijoiden työn tukemisesta.

Matti Vanhanen
Eduskunnan puhemies

Sisällys

Esipuhe	5
Keskeiset tulokset	7
1. Johdanto	12
1.1 Tutkimuksen toteutus	14
2. Toimenpiteet sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi eduskunnassa	17
2.1 Tasa-arvo eduskuntatyössä -tutkimuksen ohjausryhmän ehdottamat toimenpiteet	18
2.2 Eduskuntaryhmissä tehdyt toimenpiteet	20
3. Sukupuolten tasa-arvo eduskuntatyössä – vertailu vuoden 2018 tutkimukseen	23
3.1 Kokemukset sukupuolten tasa-arvosta ja sen edistämisestä eduskuntatyössä	25
3.2 Valiokunnat ja puheenjohtajapaikat	27
3.3 Senioriteetti	38
3.4 Luottamus ja vallan kasautuminen verkostoissa	42
3.5 Vaikutusmahdollisuudet, osaaminen ja aikaisempi kokemus	45
3.6 Puheenvuorojen jakautuminen	50
3.7 Alkuperäisajatusten vieminen ja puheen keskeytys	55
3.8 Kansanedustajan työn kuormittavuus	58
3.9 Positiivinen palaute ja tuen saaminen	63
3.10 Epäasiallinen kohtelu eduskunnassa ja sosiaalisessa mediassa	68
3.11 Etätö, verkostot ja koronapandemian vaikutus eduskuntatyöhön	75
4. Yhteenveto	79
Kirjallisuus	82
Liitteet	
Liite 1: Tasa-arvo eduskuntatyössä 2022 -seurantatutkimus	83
Liite 2: Haastattelulomake	94

Keskeiset tulokset

Eduskunnan tasa-arvoneuvosto tilasi keväällä 2022 seurantatutkimuksen vuonna 2018 toteutetulle Tasa-arvo eduskuntatyössä -tutkimukselle. Vuoden 2018 tulokset osoittivat, että vaikka tasa-arvotilanteen eduskunnassa koettiin parantuneen eivätkä edustajat kohdanneet avointa sukupuoleen liittyvää syrjintää, nais- ja mieskansanedustajien kokemus työskentelystä eduskunnassa oli erilainen. Vuoden 2022 seurantatutkimuksen tulosten perusteella sukupuolten tasapuolisessa edustuksessa on tapahtunut edistystä, mutta sukupuolten välinen ero kokemuksessa eduskuntatyöstä on edelleen olemassa.

Seurantatutkimuksessa käytettiin vertailtavuuden varmistamiseksi pitkälti samoja menetelmiä ja toteutustapoja kuin vuoden 2018 tutkimuksessa. Tutkimusaineisto koostuu kaikille kansanedustajille suunnatusta kyselystä sekä 34 kansanedustajan syvähaastattelusta. Kyselyyn saatiin 125 vastausta. Vastausprosentti oli 62,5. Vuoden 2018 kyselyyn vastasi 74,5 prosenttia kansanedustajista. Haastatteluihin valittiin satunnaisotannalla 17 naista ja 17 miestä, jotka edustavat eri eduskuntaryhmiä, vaalipiirejä sekä ikä- ja kokemusryhmiä.

Vuoden 2022 seurantatutkimuksen keskeisimmät havainnot ovat:

1. Sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi eduskuntatyössä on tehty toimenpiteitä, mutta niitä tunnetaan huonosti.

- Kuluva vaalikausi on ollut sekä eduskuntatyön käytäntöjen että sen sisällön osalta poikkeuksellinen pandemian sekä Ukrainan sodan ja sen seurausten vuoksi.
- Tästä huolimatta eduskunnassa ja eduskuntaryhmissä on toteutettu toimenpiteitä, joilla sukupuolten tasa-arvoa on pyritty edistämään. Kansanedustajat eivät kuitenkaan tunnistanee haastatteluissa yksittäisiä toimenpiteitä vaan viittasivat yleisemmin siihen, että tasa-arvokysymykset ovat olleet keskusteluissa mukana.
- Eduskunnan tasa-arvotilanne koetaan yleisesti hyväksi ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen tärkeäksi tavoitteeksi, vaikka arviot siitä, mitä kehitettävää tasa-arvossa on, eroavat kansanedustajien keskuudessa.

2. Naiset ovat olleet näkyvästi esillä eduskunnan ja politiikan keskeisimmillä paikoilla.

- Historiallisesti aliedustettuina olleet naiset pääsivät vuonna 2019 alkaneella vaalikaudella eduskunnan ja politiikan keskeisimmille paikoille aikaisempaa useammin.
- Naisia on kansanedustajina enemmän kuin koskaan aikaisemmin. 2019 eduskuntaan valittiin 94 naista, joka oli 47 prosenttia kaikista kansanedustajista. Vuoden 2022 tutkimuksen toteutushetkellä edustajista 45,5 prosenttia oli naisia.
- Eduskuntapuolueiden puheenjohtajista 70 prosenttia oli naisia, mikä on merkittävästi suurempi osuus kuin vuoden 2018 tutkimuksen toteutushetkellä. Eduskuntaryhmien puheenjohtajissa naisten osuus on pienempi: 81,8 prosenttia eduskuntaryhmien puheenjohtajista on miehiä.

3. Sukupuolten tasapainoisemman edustuksen osalta valiokunnissa ja puheenjohtajapaikoilla on otettu merkittäviä edistysaskelia, mutta jako mies- ja naisvaltaisiin valiokuntiin pitää pintansa.

- Valiokunnista historiallisen suuri määrä, 59 prosenttia, on sukupuolten edustuksen osalta tasapainossa. Myös valiokuntien puheenjohtajista suurempi osuus, 56 prosenttia, on naisia kuin koskaan aikaisemmin. Poikkeama pitkän ajan trendeistä on merkittävä, sillä kumpikaan osuus ei ole aikaisemmin ollut yli 40 prosenttia.
- Samat valiokunnat ovat kuitenkin vaalikaudesta toiseen mies- tai nais-enemmistöisiä. Vuosien 1999–2019 välillä maa- ja metsätalousvaliokunta ja puolustusvaliokunta olivat aina miesenemmistöisiä, ja useimmin nais-enemmistöisiä valiokuntia olivat sosiaali- ja terveysvaliokunta, sivistysvaliokunta sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunta. Vuoden 2023 alussa näistä valiokunnista ovat edelleen miesenemmistöisiä maa- ja metsätalousvaliokunta sekä puolustusvaliokunta, ja sosiaali- ja terveysvaliokunta on edelleen nais-enemmistöinen.
- Sukupuolen mukainen segregatio näkyi myös valiokuntien puheenjohtajien sukupuolijakaumassa. Vuosien 2007–2019 välillä valtiovarainvaliokuntaa, ulkoasiainvaliokuntaa, puolustusvaliokuntaa sekä talousvaliokuntaa johti jokaisella tarkastelujakson neljästä mittauskerrasta mies.

4. Nais- ja miesedustajien kokemukset kansanedustajan työstä eroavat toisistaan edelleen merkittävästi.

- Vaikka sukupuolten tasapainoinen edustus on mennyt merkittävästi eteenpäin, nais- ja miesedustajien kokemukset eduskuntatyöstä eroavat toisistaan. Ero naisten ja miesten kokemusten välillä on kasvanut vuoden 2018 tuloksiin verrattaessa.
- Kyselyn ja haastattelujen tulosten perusteella mies on eduskunnassa ja politiikassa edelleen normi, miesten läsnäolo on luonnollista ja miehiä pidetään helpommin pätevinä. Naisedustajien täytyy usein todistella kuulumistaan eduskuntaan tekemällä miehiä enemmän töitä ja tuomalla omaa osaamistaan äänekkäämmin esiin.
- Naiskansanedustajat kokevat miesedustajia enemmän paineita ja saavat harvemmin riittävästi tukea ja vähemmän positiivista palautetta. Naiset kokevat edelleen miehiä useammin, että heidän alkuperäisajatuksensa viedään ja puheensa keskeytetään. Useat naisedustajat kertoivat kokemuksesta, että heidän ajatuksensa otetaan vakavasti vasta, jos ajatuksen esittää tai sitä tukee miesedustaja.

5. Valta kasautuu sukupuolittuneissa verkostoissa miehille.

- Vuoden 2018 tutkimuksessa havaittu mekanismi vallan kasautumisesta sukupuolittuneissa verkostoissa miehille oli nähtävissä myös vuoden 2022 tutkimuksessa.
- Miehet arvostavat luottamusta naisia enemmän, luottavat useammin toisiin miesedustajiin ja tekevät yhteistyötä useammin miesten kanssa niin oman eduskuntaryhmän sisällä kuin sen ulkopuolellakin.
- Vuoden 2018 kyselyssä sekä naiset että miehet nimesivät pääasiassa miehiä, kun edustajia pyydettiin nimeämään henkilöitä, joilla katsottiin olevan erityisen paljon vaikutusmahdollisuuksia puolueen linjauksiin. Vuoden 2022 kyselyssä 63,2 prosenttia naisten nimeämistä henkilöistä oli naisia, kun miesten nimeämistä henkilöistä 61,9 prosenttia oli miehiä.

6. Naisedustajat kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa miehiä heikommiksi ja kokevat saavansa miehiä harvemmin riittävästi puheaikaa eduskuntaryhmässä ja täysistunnossa.

- Yleisesti kansanedustajat kokivat sekä omat vaikutusmahdollisuutensa että eduskunnan keskusteluilmapiirin hyväksi. Sukupuolten välille nousi kuitenkin selkeämpiä eroja kuin vuoden 2018 tutkimuksessa.

- Naisedustajat eduskuntaryhmästä, iästä ja kokemuksesta riippumatta arvioivat omat vaikutusmahdollisuutensa erityisesti oman puolueen asialistaan ja politiikan linjauksiin huonommiksi kuin miehet.
- Naiset kokivat miehiä useammin, että osa edustajista dominoi keskustelua niin valiokunnissa, eduskuntaryhmissä kuin vapaamuotoisissa keskusteluisakin. Naiset kokivat myös saavansa miehiä harvemmin riittävästi puhe-aikaa eduskuntaryhmässä sekä täysistunnossa.
- Täysistuntojen puheenvuoroja ja puheaikaa tarkasteltaessa näkyy politiikan alueiden sukupuolen mukainen jakautuminen. Miehet käyttivät omaa suhteellista osuuttaan enemmän puheaikaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvissä aiheissa, ja naiset olivat äänessä kehityspolitiikkaan, yhdenvertaisuuteen sekä sosiaali- ja terveystalouteen liittyvissä keskusteluissa.

7. Naisedustajat kokevat miehiä enemmän epäasiallista käytöstä niin eduskunnassa kuin sosiaalisessa mediassakin.

- Kyselyssä edustajat kertoivat kuulleensa vuoden 2018 tutkimukseen verrattuna vähemmän seksistisiä vitsejä ja kokeneensa harvemmin seksuaalista häirintää. 16,4 prosenttia naisvastaajista ja 3,0 prosenttia miesvastaajista vastasi jotain muuta kuin 1 = en koskaan, kun kysyttiin, onko vastaaja kokenut joutuneensa seksuaalisen häirinnän kohteeksi kuluneella vaalikaudella.
- Muita epäasiallisen käytöksen muotoja, kuten työn häirintää asiattomilla kommentaareilla tai ulkonäön kommentointia ikävään sävyyn, vastaajat kertoivat kokeneensa vuoden 2022 tutkimuksessa lähes yhtä usein tai useammin kuin vuoden 2018 tutkimuksessa. Naisilla kokemukset olivat edelleen miehiä yleisempiä. Erityisesti nuoret naiset eduskuntaryhmästä ja kokemuksesta riippumatta kokivat miehiä useammin, että heidän yksityiselämänsä prioriteetteja kyseenalaistettiin.
- Kansanedustajat kohtasivat epäasiallista käytöstä myös sosiaalisessa mediassa aikaisempaa enemmän. Lähes kaikki vastaajat olivat saaneet loukkaavia kommentteja. Suoria uhkauksia oli saanut kolme neljästä. Palaute on osin sukupuolittunutta, ja naiset saavat selvästi miehiä enemmän seksuaalissävytteisiä tai sukupuoleen kohdistuvia kommentteja. Haastatteluiden perusteella naiset joutuvat myös miehiä useammin ulkonäköä koskevan kommentoinnin tai vähättelevien kommenttien kohteeksi.
- Loukkaava kommentointi ja uhkailu vaikuttivat sekä sosiaalisen median alustojen valintaan että kansanedustajien esiintymiseen siellä. Erityisesti Twitter keräsi mainintoja alustana, jossa keskustelu kärjistyy helposti. Facebook koettiin yleisesti parempana alustana politiikan tekemiselle. Kansanedustajilta toivottiin kollegiaalisuutta myös sosiaalisessa mediassa keskusteluiden kärjistymisen välttämiseksi.

8. Koronapandemia vaikutti etätyömahdollisuuksien laajenemiseen ja verkostojen toimintaan.

- Etätyö on normalisoitunut osaksi eduskunnan arkea. Naiset kokevat nykyiset etätyömahdollisuudet miehiä useammin riittämättömiksi. Haastatteluissa eron syyksi nostettiin naisten tyypillisesti miehiä suurempi osa kodin hoivavastuista.
- Verkostojen merkitys koettiin sekä kyselyssä että haastatteluissa edelleen suureksi, vaikka pandemia oli vaikeuttanut niiden toimintamahdollisuuksia. Ensimmäisen kauden edustajat kokivat silti pääasiassa päässeensä mukaan eduskunnan verkostoihin hyvin. Moni haastateltu kansanedustaja arveli koronapandemian myötä vähentyneen kanssakäymisen voivan vaikuttaa eduskunnan työskentelyilmapiiriin.
- Haastatteluiden ja kyselyn perusteella koronapandemian vaikutus eduskuntatyöhön ei lopulta ole ollut kovin suuri lukuun ottamatta etätyöskentelyn normalisoitumista. Poikkeusajan vaikutukset eduskuntatyöhön ja eduskunnan toimintakulttuuriin eivät kuitenkaan vielä kaikilta osin ole nähtävissä.

1. Johdanto

Vuonna 2018 toteutettiin Tasa-arvo eduskuntatyössä -tutkimus, jonka kohteena olivat ennen kaikkea kansanedustajien kokemukset siitä, miten sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu Suomen eduskunnassa. Tutkimuksessa tavoitteena oli selvittää kansanedustajien omia kokemuksia, näkemyksiä ja tulkintoja eduskuntatyöstä. Näin pyrittiin tuomaan esiin hienosyisiä ja toistuvia toimintatapoja, käytäntöjä ja pohjavirtauksia, jotka vaikuttavat eduskuntatyöhön erityisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.¹

Ensimmäisen Tasa-arvo eduskuntatyössä -tutkimuksen tulokset osoittivat, että nais- ja mieskansanedustajien kokemus työskentelystä eduskunnassa oli edelleen erilainen, vaikka tasa-arvotilanteen eduskunnassa koettiin parantuneen eivätkä edustajat kohdanneet avointa sukupuoleen liittyvää syrjintää. Miehet olivat yliedustettuja halutuimmilla paikoilla ja halutuimmissa valiokunnissa, vaikutusvalta kasaantui verkostoissa miehille, ja naisille tyypillisemmät politiikka-alat ja -aiheet kerryttivät vähemmän senioriteettia. Eduskunnassa koettiin myös häiritsevää käytöstä ja kohtelua.²

Vuoden 2018 tutkimuksen ohjausryhmään kuului kansanedustaja jokaisesta eduskuntaryhmästä, muutamia eduskunnan virkamiehiä ja yksi eduskunnan ulkopuolinen asiantuntija. Ohjausryhmä teki tutkimuksen tulosten pohjalta eduskunnan puhemiehelle 39 kohtaa sisältäneen ehdotuksen toimenpiteistä, joilla sukupuolten tasa-arvoa voitaisiin eduskuntatyössä edistää. Yhtenä toimenpide-ehdotuksena oli seurantatutkimuksen toteuttaminen seuraavan vaalikauden alkupuolella. Koronapandemia siirsi tutkimuksen toteuttamista, mutta lopulta se käynnistyi kevään ja syksyn 2022 aikana. Käsillä oleva raportti summaa tämän seurantatutkimuksen tulokset. Jatkossa ensimmäiseen Tasa-arvo eduskuntatyössä -tutkimukseen viitataan puhumalla vuoden 2018 tutkimuksesta ja seurantatutkimukseen puhumalla vuoden 2022 tutkimuksesta tai vuoden 2022 seurantatutkimuksesta.

Vuoden 2022 seurantatutkimuksen ensisijainen tavoite oli tarkastella muutoksia ja samankaltaisuuksia edelliseen tutkimukseen verrattuna ja tuottaa tietoa eduskuntatyön kehittämisen tukemiseksi. Vuoden 2018 tutkimuksen – ja sen kautta myös vuoden 2022 seurantatutkimuksen – esikuvana vaikutti Ruotsin

1 Björk. ym. 2018, s. 13.

2 Tarkempi tiivistelmä tuloksista ks. Björk ym. 2018, s. 7–11.

valtiopäivillä vuosina 2016 ja 2017 tehty tutkimus³, jossa toteutettiin kaikille kansanedustajille suunnattu kysely sekä kohdennettuja haastatteluja. Vuoden 2018 tutkimukseen valitut teemat perustuivat tähän ruotsalaiseen esikuvaan. Erityisesti kyselylomake nojaa pitkälti samanlaiseen kysymyksenasetantaan kuin Ruotsissa toteutettu tutkimus. Sen taustalla puolestaan vaikuttavat parlamenttityön sukupuolittuneita käytänteitä koskevan sukupuolisensitiivisen parlamenttitutkimuksen esiin nostamat kysymykset siitä, miten kokemukset kansanedustajan työstä eroavat sukupuolten välillä.⁴

Vuoden 2018 tutkimukseen vaikutti osaltaan myös aikaisempi kotimainen eduskuntaa koskeva tutkimuskirjallisuus sekä Parlamenttien välisen liiton IPU:n sukupuolisensitiivisen parlamentin käsite ja työkalut.⁵ Ne ovat siten myös mukana myös vuoden 2022 tutkimuksen taustalla, vaikka tässä raportissa aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen viitataan vain yksittäisissä kohdissa yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Vuoden 2022 seurantatutkimuksessa erittäin merkittävänä tausta- ja tutkimusmateriaalina käytetään Reetta Siukolan, Jaana Kuusipalon ja Katariina Haapean tekemä vuonna 2020 julkaistu ”Sukupuolella väliä eduskunnassa? Sukupuolten tasa-arvo eduskuntaryhmien ja valiokuntien toiminnassa” -tutkimusraporttia. Se päivitti, täydensi ja kommentoi monelta osin vuoden 2018 tutkimuksen tuloksia ja tarkasteli tasa-arvo-tilannetta nyt käynnissä olevan vaalikauden osalta. Sukupuolella väliä eduskunnassa? -tutkimuksessa tarkasteltiin eduskuntaryhmien ja valiokuntien kokoonpanoja, johtoasemia ja toimintaa myös pidemmällä aikavälillä. Lisäksi Siukola ym. hankkeen loppuraportissa tarkastellaan vuoden 2018 tutkimuksen pohjalta tehtyjen toimenpidesuosittelujen toteutumista eduskunnassa. Sukupuolella väliä eduskunnassa? -tutkimus muodostaakin merkittävän tutkimusmateriaalin myös vuoden 2022 tutkimukseen, ja sen tuloksiin viitataan tässä raportissa toistuvasti. Se on vaikuttanut myös kyselylomakkeen uudelleenmuotoiluun joiltain osin.

3 Erikson ja Josefsson 2017 ja 2019 sekä Erikson 2017.

4 Tarkemmin ruotsalaistutkimuksista esikuvina ks. Björk ym. 2018, s. 20–22.

5 Aikaisemman tutkimuksen merkitystä *Tasa-arvo eduskuntatyössä* -tutkimukselle käydään tarkemmin läpi Björk ym. 2018 liitteessä 3.

1.1 Tutkimuksen toteutus

Vuoden 2018 tutkimuksen tapaan myös vuoden 2022 tutkimus koostui kahdesta osasta. Ensimmäinen oli kaikille kansanedustajille suunnattu kysely. Se päätettiin pitkällisen harkinnan jälkeen toteuttaa vuoden 2018 tapaan pääasiassa paperilomakkeella eduskuntaryhmien ryhmäkokousten yhteydessä. Vuonna 2018 tämä toteutustapa sai muutamilta kansanedustajilta kritiikkiä siitä, että ryhmäkokous ei ympäristönä takaa rauhallista ja riittävän yksityistä ympäristöä täyttää osin arkaluontoisia kysymyksiä sisältävää lomaketta.⁶ Ryhmäkokouksissa tapahtuva tiedonkeruu katsottiin kuitenkin oleellisen tärkeäksi, jotta olisi mahdollista saada vuoden 2018 tutkimuksen kanssa vertailukelpoinen vastausmäärä. Tämän lisäksi vuonna 2022 edustajille annettiin kuitenkin laajemmat mahdollisuudet vastata kyselyyn jälkikäteen, jotta muun muassa kokouksiin etänä osallistuneet edustajat saivat mahdollisuuden vastata. Niille edustajille, jotka eivät olleet kokouksessa paikan päällä, lähetettiin eduskunnan sisäisessä postissa kyselylomake ja vastauskuori. Erikseen pyydettyäessä muutamille edustajille lähetettiin myös identifioitu sähköinen lomake. Verkkolomaketta ei kuitenkaan haluttu käyttää pääasiallisena tiedonkeruumenetelmänä, jotta tiedot saatiin kerättyä mahdollisimman laajasti ja luotettavasti.

Toisen osan tutkimuksesta muodosti 34 kansanedustajan haastattelut. Vuoden 2018 tapaan haastatteluihin valittiin satunnaisotannalla 17 naista ja 17 miestä. Muiden taustamuuttujien osalta haastateltaville muodostettiin minimikiintiöt, jotka varmistivat, että eri ikäisiä, eri mittaisen valtiopäiväkokemuksen omavia sekä eri eduskuntaryhmiä ja eri vaalipiirejä edustavia kansanedustajia oli mukana otoksessa suunnilleen samassa suhteessa kuin heitä on eduskunnassa. Haastateltaviksi valittuihin oltiin yhteydessä puhelimitse tai sähköpostilla haastatteluajan sopimiseksi. Mikäli edustaja kieltäytyi haastattelusta tai häntä ei usean yrityksen jälkeen saatu kiinni, arvottiin listalta hänen tilalleen uusi edustaja niin, että minimikiintiöt täyttyivät edelleen. Haastattelun toteuttamiseen annettiin vaihtoehtoksi joko kasvokkainen tai etäyhteyksin tapahtuva haastattelu. Lähes kaikki edustajat valitsivat haastattelun toteuttamisen etäyhteyden välityksellä.

6 Tarkemmin vuoden 2018 tutkimuksen vastaanotosta eduskunnassa ks. Björk ym. 2018, s. 19–20.

Myös aineiston keruu ja analysointi tapahtui samalla tavalla kuin vuoden 2018 tutkimuksessa. Ensin toteutettiin kysely toukokuussa 2022. Sen alustavien tulosten pohjalta muodostettiin haastattelukysymykset ja toteutettiin haastattelut kesä–marraskuussa 2022. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Tämän jälkeen kyselyn ja haastatteluiden tuottamia materiaaleja analysoitiin yhdessä ja verrattiin myös vuoden 2018 tuloksiin. Vertailussa kiinnitetään erityistä huomioita havaintoihin, jotka joko vahvistavat vuoden 2018 tutkimuksen tuloksia tai eroavat siellä havaituista asioista. Vuoden 2018 tutkimuksen tapaan aineistosta nostetaan esiin havaintoja, jotka tulivat esiin joko laajemmassa kyselymateriaalissa tai haastatteluissa useampien haastateltavien toimesta. Erityistä painoarvoa annetaan kokemuksille, joissa sukupuolten välillä oli havaittavissa eroja eduskuntaryhmästä ja parlamentaarisesta kokemuksesta riippumatta. Tämän takia haastattelumateriaalia käsiteltäessä ei viitata yksittäisten edustajien kokemuksiin tai käytetä suoria lainauksia tai anekdootteja, vaan materiaalia käsitellään yleisemmällä tasolla.

Anonymiteetin säilyttäminen tuloksia käsiteltäessä oli keskeistä, ja tämän takia kyselylomakkeeseen tehtiin taustatietojen keräämisen osalta muutoksia.⁷ Kaikki vuoden 2022 tutkimuksen tutkimusmateriaali on luovutettu vuoden 2018 tutkimuksen materiaalin tapaan eduskunnan arkistoon, josta aineistoa voi aikarajojen täytyttyä pyytää käytettäväksi tieteelliseen tutkimukseen eduskunnan pääsihteerin vahvistamien käytösaäntöjen mukaisesti.

Seurantatutkimuksen toteutti pääpiirteissään sama tutkimusryhmä kuin vuoden 2018 tutkimuksen.⁸ Eduskunnan tasa-arvoneuvosto toimi hankkeen ohjausryhmänä.⁹ Tutkimuksen ollessa käynnissä sen etenemistä ja myöhemmässä vaiheessa tuloksia esiteltiin neljässä tasa-arvoneuvoston kokouksessa. Esitysten jälkeen neuvostossa käytiin keskustelua, joka on otettu huomioon muun muassa tutkimushankkeen käytäntöjä ja kysymysten muotoilua suunniteltaessa ja raporttia kirjoitettaessa. Lisäksi työn toteuttamista eri vaiheissa

7 Tarkemmin kyselylomakkeeseen tehdyistä muutoksista ks. luku 3.

8 Vuoden 2018 tutkimuksen pääkirjoittajat olivat tekemässä myös tätä seuranta-tutkimusta. Tutkimuspäällikkö Juho-Matti Paavola Innolinkiltä vastasi hankkeen kokonaisuudesta ja research area lead Anna Björk Demos Helsingiltä toimi asiantuntijana. Työn eri vaiheissa heitä tukivat Innolinkin tutkimuskonsultti Ilkka Tiensuu, tutkimuskoordinaattori Kaisa Valkiaranta ja tutkimuspäällikkö Mikael Rautamo.

9 Tasa-arvoneuvoston puheenjohtajana toimi tutkimushankkeen aikana eduskunnan I varapuhemies Antti Rinne, varapuheenjohtajana oli kansanedustaja Eva Biaudet ja jäsenenä kansanedustajat Kim Berg, Jari Koskela, Saara-Sofia Sirén, Hanna-Leena Mattila, Iiris Suomela, Veronika Honkasalo, Sari Tanus ja Harry Harkimo.

tukivat eduskunnan virkamiehistöstä myös vuoden 2018 tutkimuksen toteuttamisessa mukana olleet valiokuntaneuvos Ritva Bäckström ja hallintolakimies Anri Rantala sekä tasa-arvoneuvoston korkeakouluharjoittelija Emilia Noschis. He osallistuivat tutkimuksen suunnitteluun ja kommentoivat tuloksia, vastasivat käytännön järjestelyistä eduskunnan osalta, sopivat haastatteluajoja ja keräsivät tietoa eduskunnassa tehdyistä tasa-arvotoimenpiteistä. Heidän panoksensa tutkimuksen toteuttamisessa oli korvaamaton.

2. Toimenpiteet sukupuolten *tasa-arvon edistämiseksi eduskunnassa*

Osana vuoden 2022 tutkimusta tarkasteltiin, mitä toimenpiteitä eduskunnassa oli tehty sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi vuoden 2018 tutkimuksen julkaisun jälkeen. Tarkastelun pohjana toimi vuoden 2018 tutkimuksen ohjausryhmän esittämät toimenpide-ehdotukset. Näiden toteutumista eduskuntaryhmissä selvitettiin lähettämällä kysymykset toteutumisesta kaikkien ryhmien pääsihteerille. Lisäksi eduskuntaryhmiltä tiedusteltiin muita mahdollisia toimenpiteitä, joita sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi oli tehty. Vastauksia saatiin yhteensä kahdeksasta ryhmästä. Lisäksi toimenpiteiden toteutumista selvitettiin muun muassa eduskunnan keskuskansliasta, hallinto-osastolta ja työterveydestä.

Siukola ym. tekivät vastaavan tarkastelun toimenpide-ehdotusten etenemisestä vuoden 2020 raportissaan. He havaitsivat, että vuonna 2020 ”eduskunnan virkakunnalta saatujen vastausten perusteella työ sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi eduskunnassa on käynnistynyt: eduskuntaryhmien edustajista koostuva eduskunnan tasa-arvoneuvosto on perusteilla, työn ja perheen yhteensovittamisen toimia on vahvistettu, häirintäohjeistus on laadittu ja koulutusta on annettu.”¹⁰ Vuoden 2022 tutkimuksen perusteella muutamat tuolloin vielä käynnistymässä olevat toimenpiteet olivat toteutuneet, merkittävimpänä tasa-arvoneuvoston perustaminen. Toisaalta vuoden 2020 jälkeen uusia toimenpiteitä oli tehty varsin vähän. Tähän on vaikuttanut merkittävästi myös koronapandemian aiheuttama poikkeustilanne eduskuntatyöskentelyssä. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna useiden toimenpide-ehdotusten toteutumista voi pitää hyvänä saavutuksena. Nyt eduskuntatyön palauduttua taas lähemmäs normaalia voidaan kuitenkin todeta Siukolan ym. tavoin, että ”monilta osin on kuitenkin vielä varaa parantaa.”¹¹

¹⁰ Siukola ym. 2020, s. 53.

¹¹ Siukola ym. 2020, s. 53.

2.1 Tasa-arvo eduskuntatyössä -tutkimuksen ohjausryhmän ehdottamat toimenpiteet

Vuonna 2018 tehdyn Tasa-arvo eduskuntatyössä -tutkimuksen ohjausryhmä esitti 25.1.2019 puhemies Paula Risikolle harkittavaksi toimenpide-ehdotuksia, joiden avulla ryhmä näki olevan mahdollista puuttua raportissa esille nousseisiin ongelmiin ja edistää tasa-arvon toteutumista eduskuntatyössä. Esitys sisälsi kaikkiaan 39 ehdotusta. Syksyyn 2022 mennessä niistä olivat kokonaisuudessaan toteutuneet eduskunnan tasa-arvoneuvoston (ehdotuksessa tasa-arvotoimikunta) perustaminen sekä eduskunnan B-rakennuksessa sijaitsevan lapsenhoituhuoneen uudelleen kunnostaminen ja käyttöönotto.

Alun perin nyt käsillä oleva Tasa-arvo eduskuntatyössä -tutkimuksen seuranta-tutkimus kaavailtiin toteutettavaksi vuonna 2020, mutta koronapandemia siirsi sen ajankohtaa aina vuoteen 2022 asti. Sinänsä seuranta-tutkimuksen toteuttamisen ajankohdan siirtyminen vaalikauden loppuun voi olla myös hyvä asia. Tulokset ovat vertailukelpoisempia vuoden 2018 tuloksiin, kun tutkimukset on toteutettu samaan aikaan. Ensimmäisen kauden kansanedustajilla on myös kerääntynyt enemmän kokemusta eduskuntatyöskentelystä. Ajankohta on myös tutkimuksen vaikuttavuuden kannalta toimiva edellisen tutkimuksen ja sen herättämän keskustelun valossa, sillä vaalikauden lopulla tehty tutkimus pitää sukupuolten tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä esillä uuden eduskunnan aloittaessa. Tällä on ollut suuri merkitys varsinkin valiokuntapaikkoja jaettaessa (ks. tarkemmin luku 3.2). Toisaalta ohjausryhmän tekemät toimenpide-ehdotukset voisivat toteutua paremmin ja pitkäjänteisemmin, mikäli vaalikausi ei vaihdu heti niiden antamisen jälkeen.

Myös valiokuntien sukupuolijakauma on muuttunut aiempaa tasapainoisemmaksi: syksyllä 2019 valiokunnista ennätysmäärä, yhteensä kymmenen (59 prosenttia) oli sukupuolijakaumaltaan tasapainossa (sekä naisten että miesten osuus 40–60 prosenttia). Tämä oli kaksi kertaa enemmän kuin viiden edellisen vaalikauden keskiarvo.¹² Tiedossa ei ole, käytettiinkö valintoja valmisteltaessa asiaa käsitteleviä ohjausryhmän toimenpide-ehdotuksia, mutta aiemmin vaalikaudella annettujen vastausten mukaan sukupuolten tasapuolisesta edustuksesta valiokunnissa on keskusteltu eduskuntaryhmissä ja niiden kesken ennen valiokuntapaikkojen jakoa.¹³

¹² Siukola ym. 2020, s. 40–41.

¹³ Siukola ym. 2020, s. 38–39.

Osittain toteutuneita ehdotuksia ovat muun muassa prosessien kehittäminen epäasialliseen käytökseen tehokkaaksi puuttumiseksi, minkä osalta on laadittu verkkohäirintää koskevat ohjeet keväällä 2022. Lisäksi on luotu eduskunnassa toimivista eri alojen asiantuntijoista tukiverkosto, josta voi saada apua, mikäli joutuu häirinnän kohteeksi sosiaalisessa mediassa. Myös osana uusien kansanedustajien perehdytyskoulutusta 21.5.2019 järjestettiin 45 minuutin pituinen koulutustilaisuus, jonka aiheena olivat epäasiallinen käytös ja häirinnän estäminen sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.¹⁴ Työpsykologin palkkaamista eduskunnan työterveysasemalle koskevan toimenpide-ehdotuksen osalta on puolestaan edetty tilanteeseen, jossa työterveyteen ollaan vuoden 2023 keväällä hankkimassa työpsykologipalvelua ostopalveluna (12 tuntia viikossa). Etäosallistumisen käyttöönotto osassa valiokuntakokouksista on puolestaan helpottanut etenkin pienten, vailla varaedustajia valiokunnissa olevien ryhmien edustajien mahdollisuuksia osallistua kokouksiin myös esimerkiksi lapsen sairauden aikana.

Toimenpide-ehdotuksiin lukeutui myös eduskunnan aikataulujen suunnittelun ja suunnitelmien luotettavuuden parantaminen. Kuluvalle vaalikaudelle onkin tehty yhteistyössä valtioneuvoston kanssa ensimmäistä kertaa koko vaalikauden kestävä istuntosuunnitelma, jota on täydennetty ja täsmennetty vaalikauden edetessä. Suunnitelmasta löytyvät muun muassa valtiopäivien aloitus- ja päättymisajankohdat sekä kiireellisten esitysten, julkisen talouden suunnitelman ja talousarvion antoajankohdat. Sen tarkoituksena on varmistaa, että asioiden eduskuntakäsittelylle jää riittävä aika eivätkä asiat ruuhkautuisi istuntokausien loppuun. Myös täysistunnon lähete keskustelut on aikataulutettu siten, että edustajat pystyvät paremmin ennakoimaan, milloin ministerit esittelevät esitykset, ja istunnot ovat päättyneet pääsääntöisesti viimeistään kello 22.

Osa toimenpide-ehdotuksista, kuten päihde- ja riippuvuusongelmiin puuttaminen, ovat luonteeltaan sellaisia, että on vaikea arvioida, missä määrin ne ovat toteutuneet. Selkeästi toteutumattomia ehdotuksia ovat muun muassa Väestöliiton mallin mukaisen perheystävällisyyskyselyn toteuttaminen sekä suosituksen antaminen siitä, että kansanedustajat noudattaisivat nykyistä paremmin lääkärin antamaa kehotusta pitää sairauslomaa toipumiseen tarvittavan ajan. Toteutumatta ovat myös monet verkostoitumista yli sukupuolirajojen edistävät toimenpiteet, joiden toteuttamista ovat vaikeuttaneet koronapandemian asettamat rajoitteet monien eri tilaisuuksien ja verkostokokoon-tumisten järjestämiselle. Pandemia lienee vaikeuttanut myös edustajien ryhmäytymistä ja vertaistuen saantia edistävien toimenpiteiden toteuttamista.

14 Siukola ym. 2020, s. 54.

2.2 Eduskuntaryhmissä tehdyt toimenpiteet

Eduskuntaryhmille suunnattuja suosituksia laadittiin vuoden 2018 Tasa-arvo eduskuntatyössä -tutkimuksen ohjausryhmän toimesta kaikkiaan seitsemän. Seuraavassa on esitelty nämä toimenpiteet yksitellen ja kerrottu, missä määrin ne ovat eduskuntaryhmien antamien selonteiden perusteella toteutuneet. Selvitykset toimenpiteistä on saatu kaikkiaan kahdeksalta eri eduskuntaryhmältä.

Toimenpide-ehdotuksista ensimmäinen koskee eduskuntaryhmien keskuudessaan valitsemia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskummeja, joiden tehtävä olisi seurata ja edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ryhmän toiminnassa. Tällaisen kummin kertoo valinneensa yksi eduskuntaryhmä.

Toinen toimenpide-ehdotus koski puheenvuorojen pituuksien rajaamisen selvittämistä, jotta kaikki ryhmän jäsenet kokisivat heillä olevan yhdenvertaiset mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin ryhmäkokouksissa. Kaikkiaan viisi ryhmää mainitsi asettaneensa rajat puheenvuorojen pituuksille joko aina tai tarvittaessa. Kaksi pienempää ryhmää vastasi, että ryhmän koon vuoksi kaikki edustajat ehtivät saada puheenvuoron niin halutessaan eikä tarvetta puheenvuorojen pituusrajaukselle siksi ole.

Kolmannessa toimenpide-ehdotuksessa esitettiin, että eduskuntaryhmät seuraisivat, kuinka paljon ryhmäpuheenvuoroja, suullisia kysymyksiä tai muita vastaavia tilaisuuksia kukin ryhmän edustaja on saanut, ja että tilanteesta raportoitaisiin ryhmän jäsenille säännöllisesti. Kaikki ryhmät kertoivat tämänkaltaisen seurannan olevan käytössä, ja ainakin osassa ryhmistä se on ollut käytössä jo useamman vaalikauden ajan. Osassa ryhmistä seurannan tuloksia ei kuitenkaan raportoitu edustajille.

Neljännessä toimenpide-ehdotuksessa kehoitettiin ryhmiä kiinnittämään huomiota tilanteisiin, joissa edustajan puhe keskeytetään tai joku toinen vie hänen alun perin esittämänsä idean. Asia mainittiin huomioiduksi tavalla tai toisella kolmen eri ryhmän vastauksissa.

Viides toimenpide-ehdotus koski ryhmien puheenjohtajistolle ja tasa-arvokummeille tarjottavaa valmennusta tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien näkökohtien huomioon ottamisesta ryhmän toiminnassa. Yksi ryhmistä mainitsi ryhmälle järjestetyn yhdenvertaisuusvalmennuksen, yksi mainitsi ryhmän tasa-arvokummin osallistuvan tasa-arvoneuvoston toimintaan, ja

yhden ryhmän vastauksessa viitattiin yleisemmin erilaisiin koulutustilaisuuksiin tai klinikoihin asioihin perehtymiseksi.

Kuudes toimenpide-ehdotus koski uusien edustajien perehdyttämistä oman ryhmän toimintatapoihin ja kokeneemman edustajakollegoiden nimeämistä uusien edustajien tukihenkilöksi tai mentoriksi. Uusien edustajien perehdyttämiskäytäntöihin viitattiin seitsemän ryhmän vastauksissa, ja erillisen mentorin tai kummin mainitsi kolme ryhmää: näistä yhdessä se oli käytössä, toisessa se oli ollut käytössä ennen korona-aikaa ja kolmannessa käytännön kerrottiin olevan suunnitteilla tulevalle vaalikaudelle.

Viimeinen toimenpide-ehdotus koski työnohjauksen tarjoamista ryhmäkansliolille esimerkiksi ryhmäkansliamallia käyttöön otettaessa. (Ryhmäkansliamallin myötä ryhmästä tulee eduskunta-avustajien työnantaja.) Työnohjausta mainitsi tarjoavansa kaksi ryhmää, minkä lisäksi kaksi muuta ryhmää mainitsi toimivansa ryhmäkansliamallissa ja tarjoavansa erilaista tukea esimerkiksi toiminnan kehittämisen tai työsuojelun muodossa.

Lisäksi ryhmien vastauksissa nostettiin esiin erilaisia toimenpiteitä, jotka eivät suoraan sisällyneet Tasa-arvo eduskuntatyössä -ohjausryhmän suosituksiin. Näitä ovat muun muassa häirintäyhdyshenkilöiden valitseminen kaikkiin tilaisuuksiin, turvallisemman tilan ohjeistus tilaisuuksissa, eduskuntaryhmän tasa-arvosuunnitelman laatiminen, sukupuolten edustavuuden huomiointi ryhmän puheenjohtajiston sekä työvaliokunnan (tmv.) kokoonpanoissa sekä pyrkimys politiikan sektoreiden sukupuolittuneisuuden purkamiseen huomioiden asia esimerkiksi puhujavalintoja tehtäessä. Aiemmin vaalikaudella aihetta käsittelevissä vastauksissaan ryhmät ovat nostaneet esille myös tasa-arvonäkökulman sisällyttämisen valmistelu- ja lainsäädäntötyöhön.¹⁵

Ryhmissä on siis saatujen selvitysten perusteella toteutettu vaihtelevasti erilaisia sukupuolten tasa-arvon edistämiseen tähtääviä toimia. Kaikki ryhmät ovat kuitenkin tehneet jonkinlaisia toimenpiteitä. Ne eivät kuitenkaan vaikuta olevan kovin hyvin tunnettuja kansanedustajien keskuudessa. Vuoden 2022 tutkimushaastattelussa kysyttiin haastateltavilta, tuntevatko he edellisen hankkeen tuottamia toimenpidesuosituksia ja onko heidän omassa ryhmässään toteutettu näitä tai jotain muita toimenpiteitä. Haastatellut jakautuivat kahteen suunnilleen yhtä suureen ryhmään: osa haastatelluista ei tuntenut toimenpiteitä lainkaan, kun taas osa vastasi tietävänsä tutkimuksen ja siihen liittyvät toimenpiteet yleisellä tasolla. Kuitenkin edustajat osasivat vain harvoin nimetä tiettyjä toimenpiteitä, jotka olisivat edistäneet sukupuolten tasa-arvoa, ja sen

15 Siukola ym. 2020, s. 38.

sijaan viittasivat useimmiten yleisesti käytyyn keskusteluun tasa-arvosta. Erityisistä toimenpiteistä lastenhoituhuone mainittiin muutamaan kertaan. Ryhmien sisällä tehdyistä tasa-arvotoimenpiteistä mainittiin haastatteluissa useimmin sukupuolten tasa-arvon huomioiminen työvaliokuntien jäseniä ja puheenjohtajistoa valittaessa, mutta useimmat haastateltavat eivät joko tunnistanee toimia tai viittasivat yleisesti tasa-arvon huomioimiseen myös ryhmän toiminnassa. Esimerkiksi ryhmävastausten perusteella kaikissa ryhmissä käytössä olevaa puheenvuorojen ja puheajan seuranta ei maininnut yksikään haastateltava. Tätä toimenpidettä ei välttämättä mielletä tasa-arvoon liittyväksi toimenpiteeksi. Sen sijaan muutamissa haastatteluissa nostettiin esiin tarve seurata puheenvuorojen jakautumista varsinkin täysistunnoissa.

3. Sukupuolten tasa-arvo eduskuntatyössä – *vertailu vuoden 2018 tutkimukseen*

Vuoden 2018 tutkimuksen tulokset jaoteltiin loppuraportissa neljään näkökulmaan, jotka olivat eduskuntaryhmän sisällä käytävä työ, eduskunnan ryhmärajat ylittävä työ, eduskunta työpaikkana sekä eduskunnan ja yhteiskunnallisten rakenteiden rajapinnat. Vuoden 2022 tuloksien tarkastelussa painottuu kuitenkin vertailu edellisen tutkimuksen tuloksiin. Niinpä tässä raportissa ei noudateta samanlaista jakoa neljään teemaan, vaan alla tarkastellaan tuloksia vuoden 2018 tutkimuksessa merkittäviksi nousseiden asiakokonaisuuksien osalta. Näiden alla tarkastellaan ennen kaikkea sitä, miten tulokset ovat muuttuneet tutkimusten välillä. Lisäksi vuoden 2022 tutkimuksessa nousseita uusia asioita, erityisesti etätyötä ja koronapandemian vaikutusta, tarkastellaan omassa alaluvussa.

Vertailtavuuden takia kyselylomake pidettiin pääosin samanlaisena kuin vuoden 2018 tutkimuksessa. Siihen tehtiin kuitenkin jonkin verran muutoksia edellisen tutkimuksen kokemusten pohjalta. Vuoden 2018 tutkimus sai kritiikkiä kansanedustajilta erityisesti tarkkojen taustatietojen kysymisen sekä binäärisen sukupuolivalinnan vuoksi. Vuoden 2022 lomakkeessa taustatietoja kysyttäessä anonymiteetin parantamiseksi taustatietoja luokiteltiin suurempiin kokonaisuuksiin. Lisäksi sukupuolivalintaan oli lisätty kohdat ”muu” ja ”en halua vastata”. Kyselytilanteessa jotkut edustajat esittivät edelleen kritiikkiä taustatietojen yksityiskohtaisuudesta, mutta erotuksena vuoden 2018 kyselyyn kaikki vastaajat olivat täyttäneet taustatietokysymykset. Yksi vastaaja oli valinnut sukupuolen osalta kohdan ”en halua vastata”, muut vastaajat olivat valinneet joko naisen tai miehen. Niinpä yksittäisten kysymysten sukupuolijakaumia tarkasteltaessa vuoden 2018 ja 2022 tutkimusten välillä ei ole vastaajien n-määrissä yhtä suurta eroa kuin kokonaisvastausprosentteja vertaamalla voisi olettaa.¹⁶

16 Vuoden 2018 vastauksissa oli yhteensä 18 lomaketta, jossa taustatietoihin oli jätetty vastaamatta osin tai kokonaan. Tarkemmin vuoden 2018 tutkimuksen vastaanotosta eduskunnassa Björk ym. 2018 s. 19–20.

Vastauksia saatiin vuonna 2022 yhteensä 125 kappaletta, ja vastausprosentti oli siis 62,5. Vuoden 2018 tutkimuksessa 74,5 prosenttia kansanedustajista täytti lomakkeen. Vastaajista 55,2 prosenttia oli miehiä ja 44,0 prosenttia naisia (0,8 prosenttia ei halunnut sanoa sukupuoltaan), mikä on varsin lähellä koko eduskunnan sukupuolijakaumaa kyselyn tekohetkellä (54,5 prosenttia miehiä ja 45,5 prosenttia naisia¹⁷). Vastauksia saatiin myös kaikista eduskuntaryhmistä melko tasaisesti. Vain perussuomalaisten ryhmästä vuoden 2018 tapaan alle puolet (45 prosenttia) edustajista vastasi kyselyyn. Kokoomuksen (68 prosenttia) ja keskustan (87 prosenttia) eduskuntaryhmässä vastausprosentti oli kasvanut, ja ne olivat ahkerimmin kyselyyn vastanneet ryhmät. Sosialidemokraattisen (60 prosenttia), vihreän (55 prosenttia) ja vasemmistoliiton (56 prosenttia) ryhmän vastausprosentti oli laskenut edellisestä kerrasta. Vuoden 2018 kyselyyn verrattuna vastaajista suurempi osa (42 prosenttia) oli ensimmäisen kauden edustajia, mikä on lähellä tilannetta eduskunnan kokonaisuuden osalta (39,5 prosenttia edustajista istui ensimmäistä kauttaan¹⁸). Myös vastaajien ikäjakauma oli lähellä kaikkien edustajien ikäjakaumaa, joskin nuorilla edustajilla oli lievä yliedustus. 37,6 prosenttia vastaajista oli alle 45-vuotiaita, kun kaikista edustajista vuonna 2022 alle 45-vuotaiden osuus oli 34,5 prosenttia¹⁹. Kaikkineen voidaan todeta, että huolimatta siitä, että vastausprosentti laski vuoteen 2018 verrattuna, vuoden 2022 kyselyn otos on kooltaan edelleen merkittävä ja myös kaikkia kansanedustajia varsin hyvin edustava.

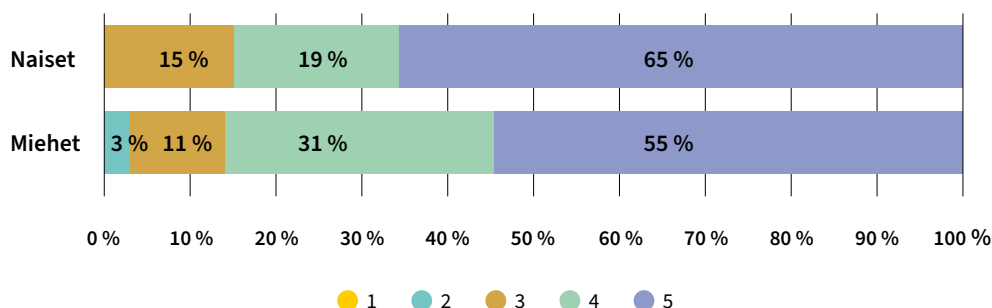
Taustatietokysymysten lisäksi joitakin kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja muokattiin, ja muutamissa tapauksissa vastausvaihtoehtoja ja kysymyksiä myös jätettiin pois. Lomakkeelle myös lisättiin joitain uusia kysymyksiä, erityisesti etätyöstä ja senioriteetista. Nämä valinnat tehtiin edellisen kyselyn kokemusten pohjalta yhteistyössä eduskunnan virkamiesten kanssa niin, että saatavat tulokset olisivat mahdollisimman informatiivisia mutta samalla lomakkeen pituus ei kasvaisi aikaisemmasta. Myös Siukola ym. vuonna 2020 kansanedustajille tekemän kyselyn tulosten pohjalta lomakkeeseen tuotiin mukaan joitakin uusia kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja. Erot vuoden 2018 ja 2022 kysymysten kohdalla huomioidaan alla tarkemmissa tarkasteluissa. Haastattelukysymykset sen sijaan muotoiltiin vuoden 2022 tutkimukseen uudestaan

-
- 17 Eduskunnan verkkosivut: Kansanedustajien sukupuolijakauma eduskuntaryhmittäin. https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/tilastot/Sivut/hex8160_Kansanedustajien%20sukupuolijakauma.aspx
 - 18 Eduskunnan verkkosivut: Tilastoja ja raportteja kansanedustajista. <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/tilastot/Sivut/default.aspx>
 - 19 Eduskunnan verkkosivut: Mikä on ollut kansanedustajien ikäjakauma eri aikoina? <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/tietopalvelulta-kysyttya/Sivut/mika-on-ollut-kansanedustajien-ikajakauma-eri-aikoina.aspx>

sen pohjalta, mitä aiheita kyselyssä oli noussut esille. Ohjaavana ajatuksena haastattelukysymysten muotoilussa oli syventää käsitystä asioista, jotka olivat johtaneet kyselyvastausten analyysissä havaittuihin eroihin ja samankaltaisuuksiin verrattuna vuoden 2018 tutkimukseen. Myös tarkemmat haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 1.

3.1 Kokemukset sukupuolten tasa-arvosta ja sen edistämisestä eduskuntatyössä

Kyselyssä ja haastatteluissa edustajilta kysyttiin yleisesti heidän käsitystään tasa-arvotilanteesta eduskuntatyössä ja myös sitä, mitä ulottuvuuksia tasa-arvoon heidän mielestään kuuluu. Kyselyssä 84 prosenttia naisista ja 86 prosenttia miehistä piti tasa-arvon edistämistä eduskunnassa tärkeänä (vastausvaihtoehdot 4 ja 5 asteikolla 1–5).

KUVA 1. Onko tasa-arvon edistäminen eduskuntatyössä mielestänne tärkeää? Vuoden 2022 jakaumat sukupuolen mukaan
(asteikko: 1 = täysin eri mieltä; 5 = täysin samaa mieltä)

Myös haastatteluissa sukupuolten tasa-arvon tilanne eduskunnassa koettiin yleisesti hyväksi. Kuitenkin käsitykset sukupuolten tasa-arvon sisällöstä ja kokemukset sen toteutumisesta vaihtelivat laajemmin kuin pelkkä kyselyn tulosten tarkastelu antaa ymmärtää. Tässä suhteessa vuoden 2022 haastatteluissa nousi esiin paljon samoja teemoja kuin vuonna 2018.²⁰ Osa haasta-

²⁰ Ks. tarkemmin Björk ym. 2018, s. 70–71.

teltavista näki sukupuolinäkökulman olevan jo osa jokapäiväistä toimintaa eduskunnassa, eikä sen eteen heidän mielestensä tarvinnut tehdä erityisiä toimenpiteitä. Muutamat haastateltavat eivät ylipäänsä nähneet sukupuoli-näkökulmaa relevanttina eduskuntatyön kannalta, ja kyselyn avoimissa vastauksissa muutama miesvastaaja toi esiin näkemyksensä, että keski-ikäiset miehet eivät pääse tasa-arvokeskustelussa ääneen. Toisaalta erityisesti nuoret edustajat ja naiset toivat useammin esiin tasa-arvoon liittyviä kipukohtia – sekä sukupuolten tasa-arvon että muiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden ulottuvuuksien osalta.

Tasa-arvoon liittyvät asiat ovat kuitenkin olleet haastattelujen perusteella eduskunnassa esillä. Edellisen tutkimuksen aikaan kansanedustajat puhuivat yleisesti tasa-arvosta #metoo-liikkeen kontekstissa, ja siksi myös häirintään liittyvät asiat olivat jossain määrin näkyvämmiin esillä keskusteluissa. Seuran-tatutkimuksessa korostuivat tasa-arvotilanteen osalta enemmän nais- ja miesedustajien urakehitykseen liittyvät seikat ja naisten näkyvä edustus politiikan johtopaikoilla. Tasa-arvon toteutumisesta eduskunnassa kysyttäessä monet haastateltavat viittasivatkin usein tällä hetkellä vallitsevaan tilaan, jossa naisia on sekä hallituksessa että valiokuntien puheenjohtajapaikoilla historiallisen paljon. Muutamat haastateltavat pitivät tätä merkinä siitä, että sukupuoli ei ole (enää) merkityksellinen asia kansanedustajan työssä ja että vain osaaminen ratkaisee. Kuitenkin useat haastateltavat toivat esiin, että vallitsevasta tilanteesta huolimatta eduskunnan tasa-arvotyössä on vielä paljon tehtävää muun muassa politiikka-alojen segregoitumisen osalta sekä siinä, että mies on edelleen politiikassa normaali ja nainen poikkeus.

Myös Siukolan ym. tekemässä Sukupuolella väliä eduskunnassa? -tutkimuksessa tarkasteltiin kansanedustajien käsityksiä sukupuolten tasa-arvosta ja sen sisällöstä politiikassa. Valtaosa vastaajista näki, että sukupuolten tasa-arvo tarkoittaa yhtäläisiä ja tosiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa politiikan sisältöihin ja toisaalta yhtäläisiä mahdollisuuksia edetä poliittisella uralla. Sukupuolten tasa-arvon määrittelyyn sukupuolten yhtäläisenä edustuksena poliittisissa toimielimissä ja niiden johtopaikoilla suhtauduttiin kriittisemmin.²¹ Vastaavia näkemyksiä nousi esiin myös haastatteluissa. Osa edustajista haastoi ajatuksen siitä, että sukupuolten tasa-arvo tarkoittaisi tasapuolista edustusta eri toimielimissä.

Kysyttäessä edustajilta, mitä muita tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden muotoja sukupuolten tasa-arvon lisäksi eduskuntatyössä tulisi nostaa huomioon, esille nousivat selvimmin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asema (tosin vas-

21 Siukola ym. 2020, s. 25–26.

tauksissa esitettiin myös, että se on eduskuntatyössä parempi kuin yhteiskunnassa yleensä) sekä alueellinen tasa-arvo ennen kaikkea eduskunnan työskentelykäytäntöihin peilautuen (asiaa käsitellään enemmän työn ja perhe-elämän yhdistämistä käsittelevässä luvussa 3.8). Yhtenä ulottuvuutena nostettiin esille myös parlamentaarinen ikä, yhtäältä uusien kansanedustajien kannalta ja toisaalta viitaten eduskunnan senioriteettikäytäntöihin (joista enemmän luvussa 3.3.). Lisäksi mainintoja keräsivät etnisyyteen, kulttuuriin ja uskontoon liittyvät tekijät (ja niitä peilaten rasismiin puuttuminen) sekä koulutustaustaan liittyvät tasa-arvokysymykset, kuten ei-keuhakoulutettujen asema eduskunnassa. Vuoden 2018 tutkimuksen tapaan myös eduskunnan hierarkkisuus työpaikkana sekä avustajien, virkamiesten ja muiden työntekijöiden asema nousi esille kyselyn avoimissa vastauksissa sekä haastatteluissa.

3.2 Valiokunnat ja puheenjohtajapaikat

Valiokuntien jäsenyys ja puheenjohtajapaikkojen jakautuminen ovat olleet yksi merkittävimmistä tutkimuskohteista aikaisemmassa eduskuntatutkimuksessa. Poliitikassa on havaittu niin pystysuoraa työnjakoa kuin vaakasuoraa työnjakoa sukupuolen mukaan: Vertikaalisella segregatiolla viitataan siihen, että naisten on ollut vaikeampi edetä poliittisella uralla ja päästä merkittävimpiin asemiin, kuten valiokunnan puheenjohtajuuksiin tai puhemiesten paikoille, eduskunnan sisällä. Horisontaalisella segregatiolla on taas viitattu eri politiikka-alojen sukupuolittumiseen, mikä näkyy muun muassa valiokuntien jakautumisena miesenemmistöisiin ja naisenenemmistöisiin ja siinä, että naisten on ollut miehiä vaikeampi päästä kaikkein halutuimpiin valiokuntiin, kuten valtiovarainvaliokuntaan ja ulkoasiainvaliokuntaan.²²

Vuoden 2018 tutkimuksen tulokset tukivat Hollin vuosien 2005–2012 eduskuntaa koskeneen tutkimuksen²³ päätelmää siitä, että pystysuora työnjako oli murto-osassa mutta vaakasuora työnjako pitää edelleen pintansa. Kuitenkin vuoden 2018 tutkimuksen tuloksissa näkyi myös vertikaalinen segregatio, sillä niin valiokuntien, eduskuntaryhmien kuin eduskuntapuolueidenkin puheenjohtajapaikoilla oli miehiä selvästi heidän suhteellista osuuttaan enemmän. Naisia

22 Eduskuntatyössä tätä ovat tutkineet erityisesti Holli & Saari 2009 ja Holli 2014. Ks. myös Siukola. ym. 2020, s. 12–14.

23 Holli 2014.

löytyi suhteessa paljon varapuheenjohtajapaikoilta, mutta kaikkein näkyvim-
mät paikat olivat hyvin miesvoittoisia. Horisontaalinen segregatio näkyi puo-
lestaan siinä, että valiokunnista suurin osa oli sukupuolten osalta epätasapai-
noisia. Naiset ja miehet myös halusivat kaikkein arvostetuimmiksi nimettyihin
ulkoasiainvaliokuntaan ja valtiovarainvaliokuntaan yhtä paljon, mutta silti
miehet pääsivät jäseniksi suhteellisesti useammin. Horisontaaliseen segregaa-
tioon liittyi myös politiikka-alueiden erilainen arvostus, jossa naisille tyypilli-
semmät valiokunnat, toimielinpaikat ja politiikan aihealueet koettiin vähem-
män arvokkaiksi esimerkiksi senioriteetin kertymistä arvioitaessa.²⁴

Kuluvalla vaalikaudella sekä vertikaalinen että horisontaalinen segregatio
ovat selvästi aikaisempia vaalikausia kapeampia. Ylipäänsä naisedustajien
määrä eduskunnassa on kuluvalla vaalikaudella ollut suurempi kuin koskaan
aikaisemmin. Syksyllä 2022 kansanedustajista 45,5 prosenttia oli naisia, ja
vuoden 2018 tutkimuksen aikaan edustajista naisia oli 41,5 prosenttia. Naisten
osuus kaikista kansanedustajista on kasvanut jo pitkään ja ylitti 40 prosentin
tason 2007 vaaleissa.²⁵ Kuluvan vaalikauden tulos on siis osa pidempää kehitys-
kulkua.

Sen sijaan valiokuntapaikkojen ja puheenjohtajien kohdalla tapahtui kuluvan
vaalikauden alkaessa vuonna 2019 selkeä poikkeama pitkäaikaisista trendeistä.
Valiokunnista yhteensä kymmenen (59 prosenttia) oli uuden eduskunnan
aloittaessa syksyllä 2019 sukupuolten osalta tasapainossa (naisten ja miesten
osuudet ovat välillä 40–60 prosenttia), mikä on ennätysmäärä. Se on kaksi
kertaa suurempi kuin pitkän ajan keskiarvo. Siukolan ym. vuodet 1999–2019
kattavassa tarkastelussa sukupuolten osalta tasapainossa olevien valiokun-
tien määrä ennen nyt käynnissä olevaa vaalikautta on vaihdellut 27–40 pro-
sentin välillä.²⁶ Myös valiokuntien puheenjohtajina oli ennennäkemättömän
paljon naisia. Vuosina 1999–2015 naisten osuus valiokuntien puheenjohtajista
on vaihdellut 25–38 prosentin välillä, mutta vuoden 2019 alussa 59 prosenttia
valiokuntien puheenjohtajista oli naisia.²⁷

24 Björk ym. 2018, s. 24–33.

25 Eduskunnan verkkosivut: Naiset kansanedustajina.
<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/naisten-aanioikeus-110-vuotta/Sivut/naiset-kansanedustajina.aspx>

26 Siukola ym. 2020, s. 40–42.

27 THL: Sukupuolella väliä eduskunnassa? -tutkimuksen verkkosivut.
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sukupuolella-valia-sukupuolten-tasa-arvoisen-edustuksen-vahvistaminen-mediassa-politiikassa-ja-johtajuudessa/sukupuolella-valia-eduskunnassa-selvitys>

Kun mukaan tarkasteluun otetaan myös valtiovarainvaliokunnan jaostojen puheenjohtajat, naisten osuus on 56,0 prosenttia.²⁸ Ero edelliseen vaalikauteen on merkittävä: vuoden 2018 tutkimuksen toteuttamisen aikaan syksyllä 2018 valiokuntien puheenjohtajista 78,3 prosenttia oli miehiä, ja vuonna 2022 miesten osuus oli 44,0 prosenttia. Samaan aikaan naisten osuus myös valiokuntien varapuheenjohtajista oli noussut 52,9:stä 61,1 prosenttiin, joten varapuheenjohtajapaikat olivat edelleen naisvoittoisia.

Myös eduskuntapuolueiden puheenjohtajina oli vuonna 2022 poikkeuksellisen paljon naisia, 70,0 prosenttia, kun vuonna 2018 naisten osuus oli 33,3 prosenttia. Varapuheenjohtajan paikat puolueissa jakautuivat vuonna 2022 tasan 50–50 naisten ja miesten välillä. Eduskuntaryhmän puheenjohtajien sukupuolijakautumassa oli liikuttu kauemmas tasapainosta. 81,8 prosenttia puheenjohtajista oli miehiä. Tähän lukuun kuuluvat myös yhden hengen eduskuntaryhmät, jotka ovat kaikki miesedustajien ryhmiä. Mikäli nämä jätetään pois laskuista, miesten osuus ryhmien puheenjohtajista oli 75 prosenttia. Ryhmien varapuheenjohtajissa naisten osuus oli sen sijaan kasvanut, sillä vuoden 2018 tutkimuksen aikaan naisia oli 47,1 prosenttia varapuheenjohtajista ja vuoden 2022 syksyllä 58,8 prosenttia. (Taulukko 2, sivu 35.)

Vuoden 2022 tutkimuksen kyselyvastausten perusteella kansanedustajat pääsivät pitkälti niihin valiokuntiin, joihin olivat halunneetkin. Tämä näkyy myös siinä, että vastaajat olivat kysyttäessä varsin tyytyväisiä omiin valiokuntapaikkoihinsa (Kuva 2, sivu 35). Poliittika-alojen horisontaalinen segregatio näkyi kuitenkin edelleen miesten ja naisten halukkuudessa päästä eri valiokuntiin. Naisvastaajat halusivat vuoden 2022 kyselyssä selvästi miehiä useammin (ero halukkuudesta ilmoittaneiden vastaajien osuuden välillä yli 10 prosenttiyksikköä) sivistysvaliokuntaan, sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan sekä ympäristövaliokuntaan. Miehet taas halusivat selvästi naisia useammin maa- ja metsätaloustieteiden valiokuntaan, liikenne- ja viestintävaliokuntaan sekä puolustusvaliokuntaan. Kiinnostavasti naisten osalta samat valiokunnat erottuivat myös vuonna 2018 halutuimpina, mutta miehillä vain puolustusvaliokunta oli myös vuonna 2018 selvästi halutumpi kuin naisilla. (Kuvat 3 ja 4, sivut 36 ja 37)

Myös Siukola ym. huomauttavat omassa tarkastelussaan, että huolimatta sukupuolijakaumaltaan tasapainossa olevien valiokuntien suhteellisen osuuden kasvamisesta, horisontaalinen segregatio valiokuntien välillä on edelleen

28 Valtiovarainvaliokunnan jaostojen puheenjohtajina oli syksyllä 2022 kolme naista ja viisi miestä. Tämä itsessään on poikkeama pitkän aikavälin trendeistä, sillä vuosina 2011 ja 2015 jaostojen puheenjohtajana on ollut kerrallaan vain yksi nainen (Siukola ym., s. 43).

olemassa. Naisenemmistöisiä valiokuntia on ollut vuosien 1999–2019 välillä kerralla korkeintaan kolme, kun miesenemmistöisten valiokuntien määrä on vaihdellut seitsemästä yhteentoista. Lisäksi vuonna 2019 pääasiassa samat valiokunnat olivat mies- tai naisenemmistöisiä kuin kaksikymmentä vuotta aikaisemmin. Maa- ja metsätalousvaliokunta ja puolustusvaliokunta olivat tarkastelujaksolla aina miesenemmistöisiä. Puolustusvaliokunta on ollut kaikista valiokunnista sukupuolijakaumaltaan segregoitunein koko tarkastelujakson ajan. Naisenemmistöisiä valiokuntia ovat vähintään kahdella mittauskerralla olleet sosiaali- ja terveysvaliokunta, sivistysvaliokunta sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunta. Segregaatio näkyi myös puheenjohtajien sukupuolijakaumassa. Vuosien 2007–2019 välillä valtiovarainvaliokuntaa, ulkoasiainvaliokuntaa, puolustusvaliokuntaa ja talousvaliokuntaa johti jokaisella tarkastelujakson neljästä mittauskerrasta mies.²⁹

Vuoden 2018 tutkimuksen kyselyssä erottautuivat niin miesten kuin naisten halutuimpina valiokuntina valtiovarainvaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta. Nämä nousivat myös vuoden 2022 tutkimuksen kyselyssä halutuimmiksi valiokunniksi. Erona oli tällä kertaa se, että naisvastaajat olivat myös päässeet jäseniksi suhteellisesti useammin kuin miehet, kun vuonna 2018 tilanne oli päinvastainen (kuvat 3 ja 4). Kaikkineen valtiovarainvaliokunnan varsinaisista jäsenistä, puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja mukaan luettuna, 42,9 prosenttia oli naisia, ja ulkoasiainvaliokunnan jäsenistä 47,0 prosenttia oli naisia.³⁰

Osuudet ovat varsin lähellä naisten osuutta kaikista edustajista. Naisten ja miesten tasapaino näissä valiokunnissa ei ole ennenkuulumatonta, sillä Siukolan ym. tutkimuksen mukaan vuosina 1999–2019 ulkoasiainvaliokunta on ollut sukupuolten suhteen tasapainossa kolmella ja valtiovarainvaliokunta kahdella kuudesta mittauskerrasta.³¹

Merkittävin ero vuoden 2018 kyselyyn oli puolustusvaliokunnan kohdalla. Se nousi miesten halutuimmaksi valiokunnaksi, sillä 42 prosenttia miesvastaajista haluaisi kuulua puolustusvaliokuntaan. Sinne haluavien naisten osuus oli kasvanut 11 prosentista 17 prosenttiin (kuvat 3 ja 4). Kiinnostuksen lisääntymistä selittänevät paljolti kevään 2022 tapahtumat Ukrainassa ja niiden seuraukset, joiden takia puolustusvaliokunta on noussut näkyvään rooliin.

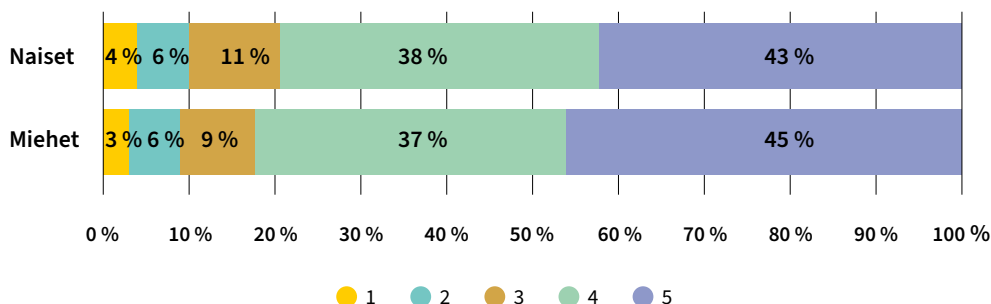
29 Siukola ym. 2020, s. 41–42.

30 Eduskunnan verkkosivut: Valiokunnat.
<https://www.eduskunta.fi/FI/valiokunnat/Sivut/default.aspx>.

31 Siukola ym. 2020, s. 42.

Sukupuolten edustuksen suhteen puolustusvaliokunta on kuitenkin kaukana tasapainosta. Syksyllä 2022 valiokunnan 17 jäsenestä (puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja mukaan luettuna) kaksi oli naisia ja 15 miehiä.³² Tätä selittää osin se, että miehet olivat sekä 2018 että 2022 kyselyissä naisia kiinnostuneempia puolustusvaliokunnan jäsenyydestä. Naisten vähäiseen määrään puolustusvaliokunnan jäsenistössä vaikuttaa kuitenkin haastatteluiden ja aikaisemman tutkimuksen perusteella myös se, että puolustuspolitiikka on yksi eniten sukupuolittuneita käsityksiä pätevyydestä sisältävä politiikka-ala. Puolustuspolitiikkaan liittyvissä kysymyksissä miesten on helpompi tulla otetuksi vakavasti, ja puolustusvaliokunnan jäsenyydestä kiinnostuneiden naisedustajien on ollut miehiä vaikeampi saada paikkaa.

Yleisesti kyselyvastaajat olivat sukupuoleen katsomatta tyytyväisiä omaan tilanteeseensa valiokuntapaikkojen suhteen. Naisten vastausten keskiarvo asteikolla 1–5 oli 4,2 ja miesten keskiarvo 4,1. Selvästi tyytymättömiä omaan tilanteeseensa (vastaus 1 tai 2 asteikolla 1–5) oli 10 prosenttia naisista ja 9 prosenttia miehistä. Tyytyväisiä (vastaus 4 tai 5 asteikolla 1–5) oli 81 prosenttia naisista ja 82 prosenttia miehistä. 11 prosenttia naisista ja 9 prosenttia miehistä suhtautui neutraalisti (vastaus 3 asteikolla 1–5) omaan tilanteeseensa. (Kuva 2.) Tätä voi verrata vuoden 2018 kyselyn tuloksiin, jossa sama kysymys oli muotoiltu kyllä/ei-vastaukseksi. Miesvastaajista 15,0 prosenttia ja naisista 9,8 prosenttia kertoi tällöin olevansa tyytymättömiä omaan tilanteeseensa valiokuntapaikkojen suhteen.³³

KUVA 2. Oletteko tyytyväinen tilanteeseenne valiokuntapaikkojen suhteen? Jakaumat sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = erittäin tyytymätön; 5 = erittäin tyytyväinen).

³² Eduskunnan verkkosivut: Valiokunnat.
<https://www.eduskunta.fi/FI/valiokunnat/Sivut/default.aspx>.

³³ Björk ym. 2018, s. 26.

Vuoden 2022 kyselyyn otettiin myös mukaan Siukolan ym. tutkimuksessa käytetty³⁴ kysymys tekijöistä, jotka vaikuttavat ryhmässä valiokuntien jäsenten ja puheenjohtajien valintaan. Tällä haluttiin kartoittaa laajemmin tekijöitä, jotka ovat merkityksellisiä paikkajaossa. Senioriteetti nousi merkittäväksi tekijäksi erityisesti valiokuntien puheenjohtajia valittaessa.³⁵ Valiokuntien jäsenyyksien osalla myös oman kiinnostuksen merkitys nousi esiin sekä Siukolan ym. tutkimuksessa että nyt tehdyssä kyselyssä. Kiinnostavasti naisista 81,5 prosenttia ja miehistä 60,9 prosenttia nosti oman kiinnostuksen tai toiveen merkittäväksi valiokuntien jäsenten valinnassa. Sukupuoli ei nouse valintakriteerinä merkittäväksi: 2,9 prosenttia miesvastaajista ja 3,7 prosenttia naisvastaajista nostaa sen esiin valiokuntien jäsenten valinnassa merkittävänä tekijänä ja 7,2 prosenttia miehistä ja 7,3 prosenttia naisista valiokuntien puheenjohtajan valinnassa vaikuttavana tekijänä. (Taulukko 1).

Haastatteluissa valintakriteerien kuvailut olivat vaihtelevia. Senioriteetti ja oma halukkuus nousivat vahvasti esiin, mutta myös muun osaamisen merkitystä korostettiin. Haastatteluista ei noussut esiin selkeää selittäjää sille, miksi oman kiinnostuksen merkityksen osalta sukupuolten välillä oli kyselyssä eroa. Monet haastateltavat korostivat, että valintaprosessit ja niiden reunaehdot vaihtelevat myös eduskuntaryhmän koon mukaan. Valiokuntapaikkojen jakautuminen onkin haastatteluiden perusteella erityisesti eduskuntaryhmän johdon ja valinnassa mukana olevien henkilöiden kokonaisharkinnan tulos, jossa muodostetaan oman ryhmän paikoista ja halukkaista edustajista sopiva kokonaisuus. Lopulliset valintakriteerit eivät useinkaan ole edustajille kovin selkeät, jos edustaja itse ei ole mukana niissä päättävissä elimissä, joissa lopullinen kokonaisuus muodostetaan.³⁶ Pääsääntöisesti myös haastatteluissa sekä miehet että naiset kokivat kuitenkin olevansa tyytyväisiä saamiinsa valiokuntiin ja useimmat haastateltavat kokivat myös omien toiveidensa ja kiinnostuksensa tulleen huomioiduksi.

34 Siukola ym. 2020, s. 29–31.

35 Senioriteettia ja sen merkitystä tarkastellaan tarkemmin luvussa 3.3.

36 Myös Siukola ym. (2020, s. 31) saivat kyselynsä avovastauksissa samansuuntaisia tuloksia.

	Valiokuntien jäsenet		Valiokuntien puheenjohtajat	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Senioriteetti (parlamentaarinen ikä ja kokemus)	81,2 %	79,6 %	76,8 %	78,2 %
Oma kiinnostus tai toive	60,9 %	81,5 %	26,1 %	30,9 %
Muu poliittinen kokemus	44,9 %	50,0 %	65,2 %	54,5 %
Muu asiantuntemus	27,5 %	33,3 %	23,2 %	21,8 %
Ammatillinen kokemus	43,5 %	18,5 %	21,7 %	7,3 %
Muodollinen koulutus	15,9 %	5,6 %	10,1 %	7,3 %
Muu peruste, mikä?	5,8 %	5,6 %	10,1 %	12,7 %
En osaa sanoa	5,8 %	0,0 %	10,1 %	5,5 %
Järjestötyön kokemus	2,9 %	3,7 %	5,8 %	1,8 %
Sukupuoli	2,9 %	3,7 %	7,2 %	7,3 %
Ikä	0,0 %	1,9 %	0,0 %	0,0 %

TAULUKKO 1. Valiokuntien ja puheenjohtajien valintaan vaikuttavat seikat.

Kysymykset 16. Mitkä seikat vaikuttavat ensisijaisesti valiokuntien jäsenten valintaan eduskuntaryhmässänne? Valitkaa enintään kolme vaihtoehtoa.

Ja 17. Mitkä seikat vaikuttavat ensisijaisesti valiokuntien puheenjohtajien valintaan eduskuntaryhmässänne? Jakaumat sukupuolen mukaan.

Haastatteluissa edustajat eivät tunnistanee selkeitä toimenpiteitä, joita heidän eduskuntaryhmässään olisi otettu käyttöön sukupuolten tasapuolisen edustuksen toteutumisen varmistamiseksi paikkajaossa ja jotka voisivat selittää tämän vaalikauden poikkeusta pitkän ajan trendeistä niin sukupuolten edustuksen osalta tasapainossa olevien eduskuntaryhmien kohdalla kuin puheenjohtajapaikkojen sukupuolittuneen jakautumisen suhteen. Muutamit haastateltavat mainitsivat, että heidän ryhmässään työvaliokunnan jäsenten ja ryhmän puheenjohtajiston – joilla molemmilla on suuri rooli valiokuntapaikkojen jakamisessa – valinnoissa huomioidaan sukupuolten tasapuolinen edustus. Haastatteluissa ei myöskään juuri tunnistettu valiokuntapaikkoihin liittyviä edellisen tasa-arvotutkimuksen ohjausryhmän toimenpiteitä, vaikka näitä oli saatujen vastausten perusteella joissain ryhmissä toteutettu.³⁷ Keskeisimmiksi

³⁷ Toimenpiteistä ja niiden toteutumisesta ks. tarkemmin luku 2.

syiksi valiokunta- ja puheenjohtajapaikkojen tasapainoisemmalle jakautumiselle sukupuolten kesken haastatteluissa nostettiin kaksi asiaa: Naisten osuus edustajista on suurempi kuin koskaan aikaisemmin, ja moni haastateltava näki, että tällä kaudella kiinnostuneita ja päteviä naisia oli tarjolla erilaisiin tehtäviin enemmän. Toisaalta useat haastateltavat sukupuoleen katsomatta nostivat merkittäväksi tekijäksi sen, että sukupuolten tasa-arvo oli vaalien aikaan näkyvästi esillä keskustelussa. Tämä johti sukupuolten tasapainon parempaan huomioimiseen myös valiokuntapaikkoja jaettaessa.³⁸

Ryhmiä johto tekee kokonaisharkintaa paikkajakojen suhteen, ja monet haastateltavat toivat esiin, että sukupuolten tasapuolinen edustus voi olla osa tätä kokonaisuutta, vaikka se ei ole ratkaiseva tekijä. Muutama haastateltava toi myös esiin tilanteita, joissa sukupuoli oli ollut merkittävässä roolissa tiettyä yksittäistä paikkaa jaettaessa juuri siksi, että sukupuolten tasapuolinen edustus toteutuisi ryhmän paikkavalintoja kokonaisuutena tarkasteltaessa. Sukupuolten tasaisen edustuksen ja sukupuolisegregaation purkamisen huomioiminen kokonaisharkinnassa on sukupuolten tasa-arvon kannalta hyvä. Siinä piilee kuitenkin myös riski: mikäli selkeitä ja kirjattuja rakenteita ja toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon huomioimiselle valiokuntapaikkoja ja muita vastuutehtäviä jaettaessa ei ole käytössä, niin sukupuolten tasapainoinen edustus riippuu jatkossakin siitä, että sukupuolten tasa-arvo on paikkajakoja tehtäessä esillä keskustelussa ja mukana puolue- ja ryhmäjohtojen agendalla.

38 Siukola ym. (2020, s. 38–39) kysyivät eduskuntaryhmien johdolta muutokseen vaikuttaneista tekijöistä ja saivat samansuuntaisia vastauksia kuin mitä tämän tutkimuksen haastatteluissa nostettiin esiin. Muutamissa ryhmissä mainittiin syyksi se, että sukupuolten tasa-arvo ja siihen liittyvä keskustelu oli näkyvästi esillä uuden vaalikauden kynnyksellä ja johti siihen, että näihin asioihin kiinnitettiin huomiota. Toisaalta osassa ryhmistä muutoksen nähtiin johtuvan siitä, että päteviä naisia halusi eri paikkoihin aikaisempaa enemmän, eikä se ollut riippuvaista käydystä keskustelusta.

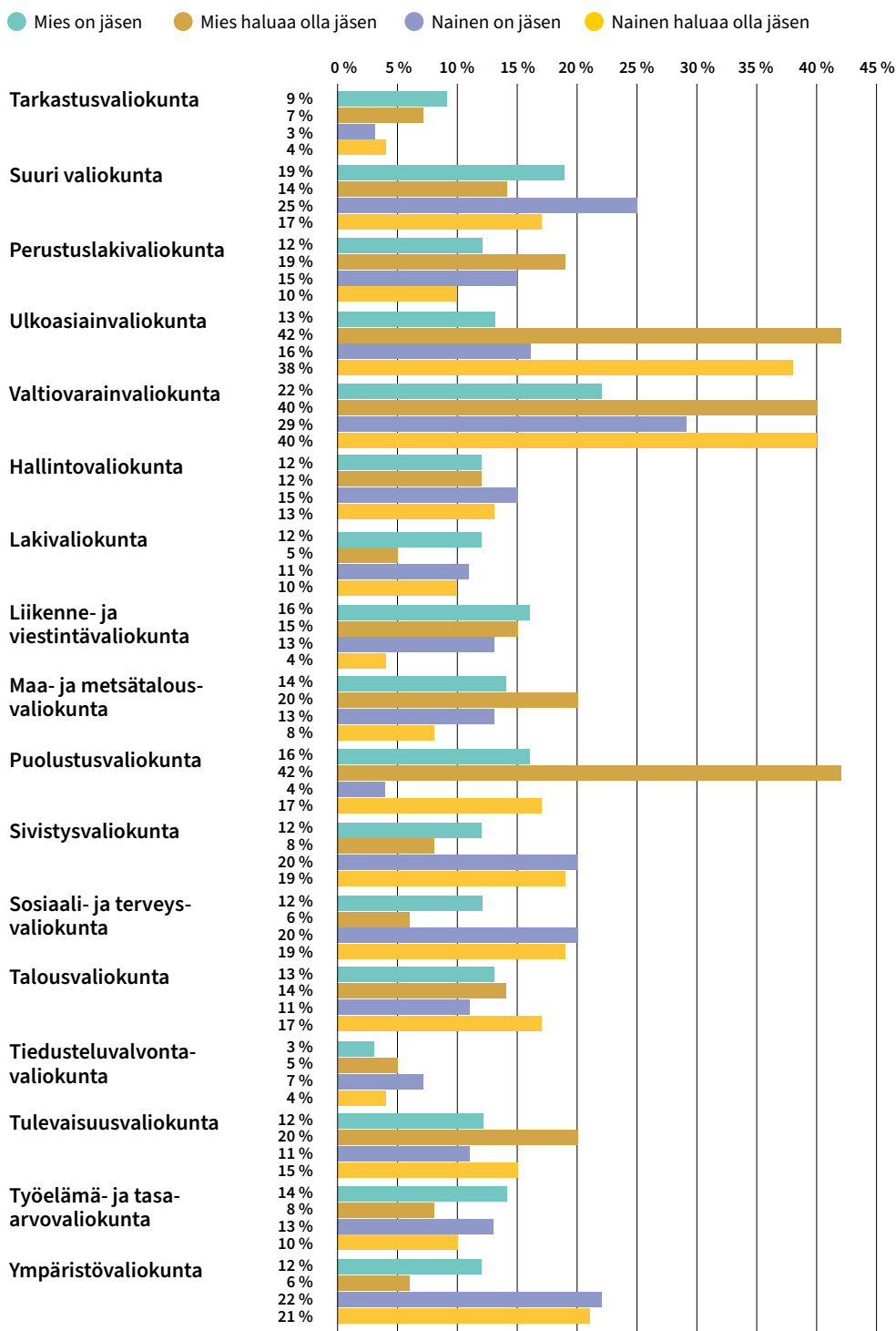
TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

	Valiokunnat				Eduskuntaryhmät				Eduskuntapuolueet				Kaikki kansan- edustajat	
	PJ		VPJ		PJ		VPJ		PJ		VPJ			
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Miehet 2022	11	44,0	7	38,9	9	81,8	7	41,2	3	30,0	14	50,0	109	54,5
Naiset 2022	14	56,0	11	61,1	2	18,2	10	58,8	7	70,0	14	50,0	91	45,5
Yhteensä 2022	25	100	18	100	11	100	17	100	10	100	28	100	200	100
Miehet 2018	18	78,3	8	47,1	6	66,7	9	52,9	6	66,7	9	34,6	117	58,5
Naiset 2018	5	21,7	9	52,9	3	33,3	8	47,1	3	33,3	17	65,4	83	41,5
Yhteensä 2018	23	100	17	100	9	100	17	100	9	100	26	100	200	100

LÄHTEET: eduskunnan ja puolueiden verkkosivut.

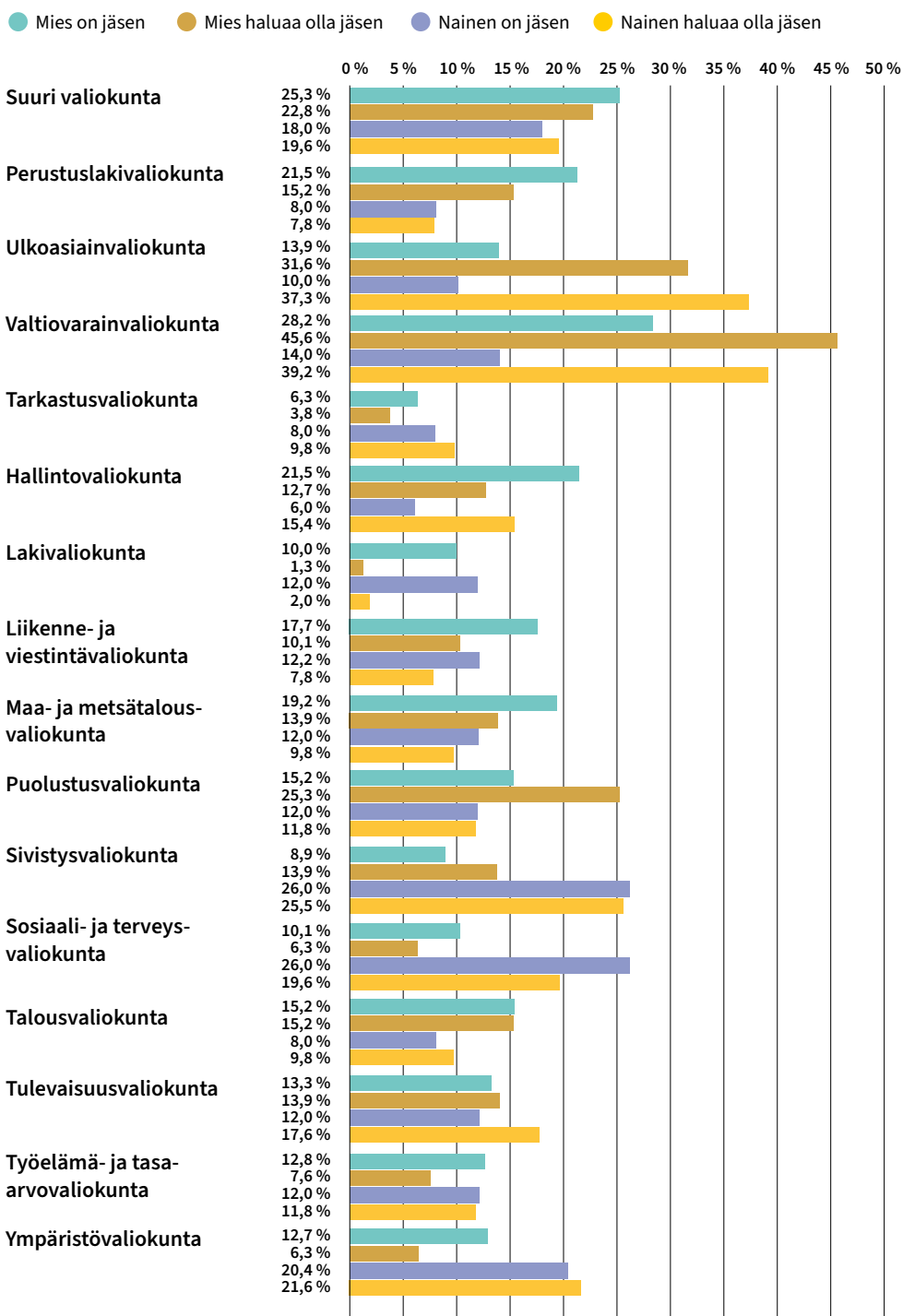
TAULUKKO 2. Valiokuntien, eduskuntaryhmien ja puolueiden puheenjohtajapaikat, vuosivertailu sukupuolittain.

TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

KUVA 3. Valiokuntiin kuulumisen ja haluamisen prosenttiosuudet sukupuolen mukaan 2022.

TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

KUVA 4. Valiokuntiin kuulumisen ja haluamisen prosenttiosuudet sukupuolen mukaan 2018.

3.3 Senioriteetti

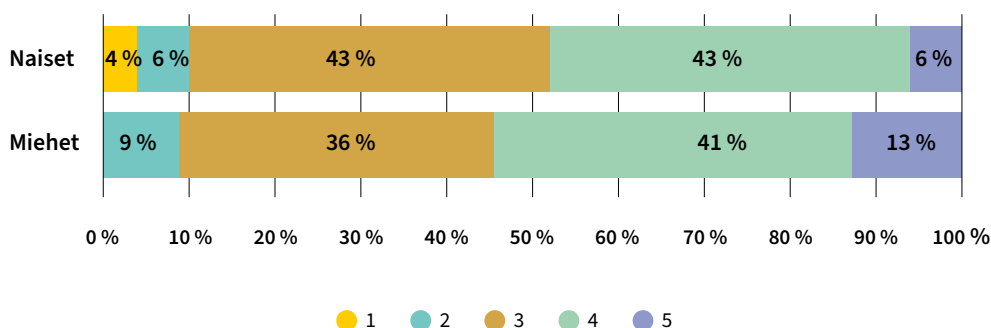
Kun vuoden 2018 tutkimushaastatteluissa kysyttiin valiokuntapaikkojen sekä puheenjohtajapaikkojen jakautumisesta ja niiden sukupuolittuneisuudesta, nousi esiin erityisesti senioriteettiperiaatteen merkitys. Senioriteetin rooli nähtiin määrävänä varsinkin, jos samoille paikoille oli useita halukkaita tai jos valiokunta oli erityisen haluttu. Vuoden 2022 tutkimuksessa korostui muutos senioriteetin merkityksessä: sen koettiin olevan pienempi kuin ennen.

Kansanedustajan parlamentaarinen ikä eli vuodet eduskunnassa ovat merkittävä senioriteetin mittari, mutta sen kertyminen on kokonaisuudessaan monimutkaisempi prosessi, johon vaikuttavat lisäksi muun muassa vastuuasemat eduskunnassa ja puolueessa. Vuoden 2018 haastatteluissa kävi ilmi, että senioriteetin kertyminen koettiin usein sukupuolittuneeksi. Miehillä tyypillisemmät politiikka-alueet ja vastuuasemat kerryttivät enemmän senioriteettia, ja miehet myös kokivat senioriteetin useammin neutraalina tapana mitata osaamista ja kokemusta valiokuntapaikkoja jaettaessa. Naisille tyypillinen poliittinen kokemus ja feminiinisiksi koetut politiikan alat kerryttivät vähemmän senioriteettia, ja naisten oli miehiä vaikeampi päästä eduskunnassa haluimiin tehtäviin.³⁹ Tämän huomion myötä selvitettiin vuoden 2022 kyselyssä vastaajien näkemyksiä senioriteettiperiaatteen toimivuudesta, kun valiokuntapaikkoja jaetaan (kuva 5).

Vuoden 2022 kyselyssä piti 49 prosenttia naisista ja 54 prosenttia miehistä senioriteettiperiaatetta toimivana tapana valiokuntapaikkojen ja muiden vastuutehtävien jaossa (vastaus 4 tai 5 asteikolla 1–5). Yli puolet naisista ja lähes puolet miehistä siis suhtautuivat senioriteettiin neutraalisti tai negatiivisesti. Senioriteettiperiaatteen koki toimimattomaksi 10 prosenttia naisista ja 11 prosenttia miehistä (vastaus 1 tai 2 asteikolla 1–5). Sukupuolten väliset erot ovat pieniä eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Tämän tuloksen perusteella senioriteetin toimivuus paikkajaon perusteena ei ole isolle osalle kansanedustajista itsestään selvä asia, mutta naisten ja miesten suhtautumisessa siihen ei ole havaittavissa merkittävää eroa. Kokemus nousi tarkemmassa analyysissä muuttujana hyvin lähelle tilastollista merkittävyyttä, ja kokeneemmat edustajat pitivät useammin senioriteettiperiaatetta toimivana tapana jakaa valiokuntapaikkoja.

39 Björk ym. 2018, s. 30–34.

TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

KUVA 5. Pidätkö senioriteettiperiaatetta toimivana tapana jakaa valiokuntapaikkoja ja muita vastuutehtäviä? Jakaumat sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = ei lainkaan toimivana; 5 = erittäin toimivana).

Toisaalta senioriteetti on edelleen merkittävä tekijä, kun valiokuntapaikkoja ja varsinkin valiokuntien puheenjohtajuuksia jaetaan eduskuntaryhmien sisällä. Kun kysyttiin, mitkä tekijät vaikuttavat valiokuntien jäsenten valintaan, 81 prosenttia miehistä ja 80 prosenttia naisista valitsi senioriteettiperiaatteen ensisijaisesti vaikuttavien seikkojen joukkoon. Valiokuntien puheenjohtajia valittaessa senioriteetti oli selvästi muita tekijöitä merkittävämpi, varsinkin jos se nähtiin laajemmin parlamentaarisen iän ja kokemuksen yhdistelmänä. Tällöin senioriteetin valitsi ensisijaisesti vaikuttavien seikkojen joukkoon 77 prosenttia naisista ja 78 prosenttia miehistä ja muun poliittisen kokemuksen 55 prosenttia naisista ja 65 prosenttia miehistä. (Taulukko 1, sivu 33.) Avoimissa vastauksissa korostettiin usein sitä, että senioriteetti ei voi olla ainoa peruste paikkoja jaettaessa, vaikka kokemuksella on merkitystä. Toisaalta muutama vastaaja nosti esiin, että senioriteettiperiaate toimii eduskuntatyössä etenemisen mittarina ja pitää yllä motivaatiota, sillä pidemmällä kokemuksella pääsee halutumpiin tehtäviin. Monissa avovastauksissa kuitenkin korostettiin, että senioriteetin merkitys on vähentynyt, osin myös ryhmän johdon tietoisien toimien kautta.

Haastattelut vahvistavat osaltaan tulkintaa, jonka mukaan senioriteetin merkitys tunnistetaan edelleen mutta siihen ei suhtauduta yhtä määrittävänä tekijänä kuin aikaisemmin. Useimmat haastateltavat sukupuoleen ja edustajauran pituuteen katsomatta pitivät kokemusta eduskuntatyöstä tärkeänä. Monet vastaajat muistuttivat, että vastaavaa kokemusta ja laaja-alaista näkemystä lainsäädäntötyöstä ei kerry muusta toiminnasta. Myös valiokuntatyön jatkuvuuden kannalta nähtiin tärkeänä, että valiokuntien kokoonpanoon kuului edelliseltä kaudelta jatkavia edustajia.

Haastattelujen perusteella senioriteetin merkitys ja käsitys siitä, mistä tekijöistä se koostuu, vaihtelee eri eduskuntaryhmien välillä. Osin tämä liittyy myös siihen, että jossain ryhmissä on vähemmän pitkään eduskunnassa olleita edustajia. Ryhmissä, joissa on paljon vaihtuvuutta, jo ensimmäisen kauden edustajat voivat saada näkyviä paikkoja, mutta uusille kansanedustajille senioriteetti vaikuttaisi olevan yleisesti merkittävämpi kuin useampaa kautta istuville edustajille. Siukola ym. kysyivät myös ryhmien johdolta eri tekijöiden merkitystä valiokuntapaikkojen jakautumiseen. Kaikki ryhmät mainitsivat vastauksissaan senioriteetin jollain tapaa, mutta sen merkityksen korostaminen vaihteli eri ryhmien kesken. Myös senioriteetin sisältö vaihteli ryhmän johdon vastauksissa: osassa vastauksista se määriteltiin kapeasti kokemusvuosina, mutta useimmissa siihen liittyi myös muita tekijöitä, kuten tietyistä asemista kertyvä kokemus, asema puolueessa sekä henkilökohtainen äänimäärä.⁴⁰ Vuoden 2022 haastatteluissa vain yksittäiset edustajat määrittelivät senioriteetin sisältävän pelkästään parlamentaariset kokemusvuodet. Ylipäänsä edustajilla ei ollut laajaa yhtenäistä käsitystä senioriteetin sisällöstä.

Muutama haastateltava haastoi jälleen vuoden 2018 tapaan koko senioriteettiperiaatteen, Heidän mukaansa se arvottaa eduskunnan ja politiikan ulkopuolisen kokemuksen merkityksettömäksi ja tekee kansanedustajien toimintamahdollisuuksista erilaisia, vaikka luottamustehtävässä toimivien edustajien vaikutusmahdollisuuksien tulisi lähtökohtaisesti olla yhtäläiset. Parlamentariselta iältään nuoremmat edustajat toivat useammin esiin joidenkin senioriteettiin nojaavien käytäntöjen kritiikkiä. Erityisesti nostettiin esiin kyselytunnit, joissa kokeneemmat edustajat pääsevät ensin ääneen. Muutama kokenempi edustaja toi esiin myös, että oli uransa alussa kriittisempi senioriteettiperiaatteen suhteen mutta on uralla edetessään ymmärtänyt sen merkittävyyden. Yleisesti kuitenkin voidaan sanoa, että senioriteettiperiaate nähdään edelleen osana eduskunnan kulttuuria ja perinnettä. Tämä näkyy valiokuntapaikkojen jakamisen lisäksi kokemuksen kunnioittamisena sekä joissain käytännöissä, kuten istumajärjestyksessä, puheenvuorojen jakamisessa tai valiokuntamatkojen valinnassa.

Varsinkin kun kysyttiin valiokuntapaikkojen jakamisen perusteista, useimmat haastateltavat nostivat kuitenkin esiin, että oman kiinnostuksen ja sen aktiivisen ilmaisemisen sekä eduskuntatyön ulkopuolisen osaamisen merkitys on kasvanut. Muutoksen tunnistivat erityisesti pitkään eduskunnassa olleet haastateltavat myös vuonna 2018, mutta vuonna 2022 tämä näkemys nousi vahvemmin esille niin kokeneiden kuin tuoreimpienkin edustajien haastatteluissa. Monet kokeneemmat edustajat arvioivat, että uusilla edustajilla vaikut-

40 Siukola ym. 2020, s. 29–31.

taa nykyään olevan aiempaa paremmat valmiudet toimia erilaisissa tehtävissä eduskunnassa ja myös halu tuoda niitä esille. Haastateltujen mukaan uudet edustajat, niin naiset kuin miehetkin, saavatkin aiempaa nopeammin vastuullisia tehtäviä. Muutama haastateltava toi myös esiin tilanteita, joissa nuorempi edustaja oli haastanut senioriteetin antamaa etusijaa puheenvuorossa tai valiokuntamatkojen jakamisessa.

Kokeneet edustajat korostivat, että muutos on tapahtunut pitkän ajan kuluessa. Kun verrattiin tuloksia vuoden 2018 haastatteluihin, senioriteetin merkityksen muuttuminen nousi kuitenkin korostetummin esiin. Kokemukseen voi vaikuttaa osaltaan se, että eduskuntaan tuli vuoden 2019 vaaleissa huomattavan paljon uusia edustajia. Erityisesti sellaisissa eduskuntaryhmissä, joissa uusien edustajien määrä on suuri, oman halukkuuden ja muun osaamisen merkitys on luonnollisesti suurempi. Kuitenkin myös niissä ryhmissä, joissa oli paljon kokeneita edustajia, haastateltavat toivat esiin senioriteetin merkityksen muuttumisen.

Sukupuolten tasa-arvon kannalta voi senioriteetin merkityksen muutoksen nähdä positiivisena asiana. Sekä vuoden 2018 että vuoden 2022 tutkimuksessa suurempi osa naisista oli sekä parlamentaariselta että fyysiseltä iältään nuorempia edustajia, joille oli lyhyemmän uran takia kertynyt vähemmän senioriteettia. Kun muut asiat nousevat senioriteetin rinnalle, myös naisedustajille voi avautua nopeammin reittejä eduskunnan näkyvimpiin tehtäviin. Lisäksi vuoden 2018 haastattelussa ilmeni viitteitä siitä, että senioriteetti ei kerry samalla tavalla nais- ja miesedustajille. Miehet saavat nopeammin arvostettuja paikkoja ja etenevät eduskunnassa automaattisemmin vaativampiin tehtäviin.⁴¹ Tästä syystä vuoden 2022 haastattelussa kysyttiin suoraan, kokevatko haastateltavat senioriteetin kertyvän kaikille samalla tavalla. Miesedustajat pitivät jälleen useammin senioriteettia neutraalina tapana mitata kokemusta, kun taas naiset kokivat useammin sen kertyvän eri henkilöille eri tavalla. Muutama naisedustaja toi haastattelussa suoraan esille näkemyksen siitä, että sukupuoli vaikuttaa senioriteetin kertymiseen erityisesti eri politiikka-alueiden arvostuksen kautta ja naisille tyypillisemmillä aihealueilla kerätty kokemus painaa vähemmän. Vuonna 2022 näitä näkemyksiä tuli kuitenkin harvemmin esiin kuin vuonna 2018 ja vastauksissa korostui se, että senioriteetin merkitys ylipäänsä on muuttunut: se on entistä vähemmän kaikkea eduskunnassa tapahtuvaa työtä määrittävä periaate ja enemmän yksi joskin erityisen tärkeä kriteeri muiden joukossa, kun valiokuntapaikkoja jaetaan.

41 Björk ym. 2018, s. 30–34.

Jatkossa onkin erityisen kiinnostavaa nähdä, miten senioriteettiperiaate ja sen merkitys eduskuntatyössä kehittyi. Kuluneella vaalikaudella on uusien edustajien suuri osuus voinut vaikuttaa kokemukseen siitä, että senioriteetin merkitys on vähentynyt. Tämä nostettiin esiin myös haastatteluissa. Jos jatkavien edustajien määrä on suurempi tulevilla vaalikausilla, voi senioriteetin merkitys myös kasvaa. Toisaalta tällä hetkellä on naisia senioriteettia kerryttävissä tehtävissä puolueen ja valiokuntien puheenjohtajina poikkeuksellisen paljon. Jos useat näistä naisedustajista jatkavat kansanedustajan työssä, voidaankin olettaa, että naiset ovat jatkossakin paremmin edustettuina eduskunnan näkyvimmillä paikalla. Tässä mielessä olisi kiinnostavaa tarkastella tarkemmin kansanedustajien urakehitystä sukupuolinäkökulmasta.

3.4 Luottamus ja vallan kasautuminen verkostoissa

Yksi vuoden 2018 tutkimuksen keskeisimmistä löydöksistä oli havainto siitä, miten vaikutusvalta kasautuu miehille sukupuolittuneissa verkostoissa. Kansanedustajien verkostot olivat hyvin sukupuolittuneita, ja miehet tekivät enemmän yhteistyötä muiden miesedustajien kanssa. Samalla miesedustajat nähtiin useammin vaikutusvaltaisina henkilöinä puolueen sisällä. Miesvastaajat myös arvostivat luottamusta enemmän kuin naiset ja luottivat toisiin miesedustajiin enemmän kuin naisedustajiin. Haastatteluissa nostettiin esiin, että politiikka-alueiden vahva segregatio ja kiinnostuksen kohteiden sukupuolittuminen vaikuttavat verkostojen sukupuolittumiseen. Ilmiö kuitenkin kertoo mekanismista, jonka kautta vaikutusvalta kasautuu eduskunnassa miehille.⁴²

Sama ilmiö havaittiin myös vuoden 2022 kyselyssä. Miehet korostivat jälleen naisia enemmän yhteistyökyvyn ja luotettavuuden merkitystä, kun halutaan lisätä vaikutusmahdollisuuksia eduskuntaryhmän sisällä. Tärkeimpiä ominaisuuksia kysyttäessä miehistä 74,6 prosenttia ja naisista 58,2 prosenttia valitsi yhteistyökykyisyyden. Vastaavasti miehistä 62,7 prosenttia ja naisista 52,7 prosenttia valitsi luotettavuuden. (Taulukko 3.)

42 Björk ym. 2018, s. 51–53.

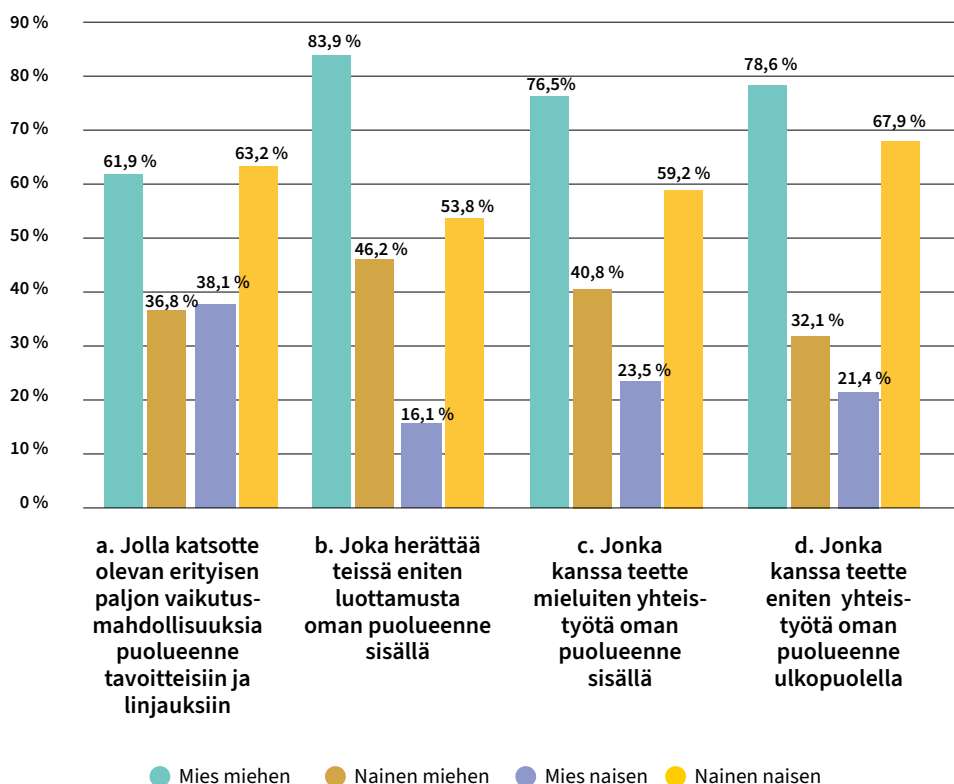
TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

	2018		2022	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Yhteistyökykyisyys	77,1 %	60,0 %	74,6 %	58,2 %
Luotettavuus	63,9 %	52,0 %	62,7 %	52,7 %
Sosiaaliset taidot	43,4 %	52,0 %	46,3 %	43,6 %
Asiaosaaminen	55,4 %	60,0 %	46,3 %	54,5 %
Työteliäisyys	42,2 %	30,0 %	31,3 %	21,8 %
Verkostoituminen	19,3 %	28,0 %	25,4 %	23,6 %
Puolueuskollisuus	20,5 %	20,0 %	23,9 %	20,0 %
Näkyvyys puolueen sisällä	15,7 %	22,0 %	19,4 %	18,2 %
Hyvät neuvottelutaidot	21,7 %	18,0 %	17,9 %	21,8 %
Arvoperustainen määrätietoisuus	19,3 %	24,0 %	10,4 %	16,4 %
Yhteiskunnallinen aktiivisuus	9,6 %	4,0 %	10,4 %	14,5 %
Medianäkyvyys	10,8 %	14,0 %	7,5 %	18,2 %
Herkkyyt äänestäjäkunnan viesteille	3,6 %	8,0 %	6,0 %	9,1 %
Akateeminen koulutustausta (2018)	1,2 %	2,0 %		
Kunnallispoliittinen aktiivisuus (2018)	1,2 %	4,0 %		

TAULUKKO 3. Mitä seuraavista ominaisuuksista pidätte tärkeimpinä kansanedustajan vaikutusmahdollisuuksien lisäämisen kannalta oman eduskuntaryhmänne sisällä? Voitte valita neljä tärkeintä. Prosenttia vastaajista, vuosivertailu sukupuolen mukaan.

Myös kansanedustajien verkostot olivat vuoden 2022 kyselyssä edelleen hyvin sukupuolittuneita. Kun vastaajia pyydettiin nimeämään henkilöitä, jotka herättävät eniten luottamusta puolueen sisällä ja joiden kanssa tehdään mieluiten yhteistyötä puolueen sisällä ja toisaalta oman puolueen ulkopuolella, noin neljä viidestä miesten nimeämästä henkilöstä oli miehiä. Naisvastaajien nimeämistä henkilöistä taas suurin osa oli naisia. (Kuva 6.) Tulokset ovat hyvin lähellä vuoden 2018 lukemia, tosin naisten nimeämistä henkilöistä hie- man suurempi osa oli tällä kertaa naisia. Verkostojen sukupuolittuneisuus ei siis vaikuta hävinneen, vaikka kansanedustajien sukupuolijakauma oli tasai- sempi kuin koskaan aikaisemmin ja politiikka-alueiden horisontaalinen segre- gaatio oli ainakin valiokuntapaikkojen tasaisemman jakautumisen perusteella kaventunut.

TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

KUVA 6. Voitte halutessanne nimetä yhden tai useampia henkilöitä. Nimettyjen henkilöiden sukupuolijakauma, osuudet sukupuolittain.

Vuoden 2022 kyselyn tulokset erosivat vuoden 2018 kyselyn tuloksista selkeimmin, kun vastaajia pyydettiin nimeämään henkilöitä, joilla he katsoivat olevan erityisen paljon vaikutusmahdollisuuksia puolueen tavoitteisiin ja linjauksiin. Vuonna 2018 sekä naiset että miehet nimesivät voittopuolisesti miehiä. 68,8 prosenttia naisten ja 78,6 prosenttia miesten nimeämistä henkilöistä oli miehiä. Vuonna 2022 naisedustajien nimeämistä henkilöistä 63,2 prosenttia oli kuitenkin naisia. Tämä on erittäin merkittävä muutos, sillä naisten osuus naisvastaajien nimeämistä henkilöistä oli kaksinkertaistunut. Sitä voi pitää myös luonnollisena, sillä puolueiden johtopaikoilla oli vuonna 2022 poikkeuksellisen paljon naisia ja naiset nimesivätkin usein puolueensa puheenjohtajan. Mielenkiintoista oli, että miesten kohdalla muutos oli kuitenkin huomattavasti pienempi: 61,9 prosenttia henkilöistä, jotka miehet nimesivät puolueessaan erityisen vaikutusvaltaisiksi henkilöiksi, oli miehiä. Miesten vastauksissa miesten osuus oli siis laskenut vuoteen 2018 verrattaessa 16,7 prosenttiyksikköä, ja naisten vastauksissa miesten osuus oli laskenut 32,0 prosenttiyksikköä.

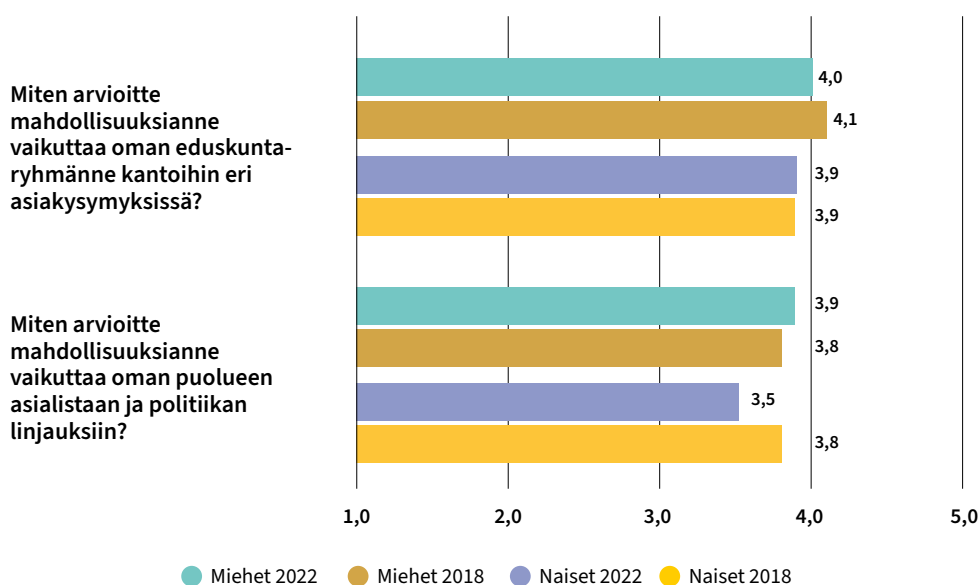
Eroa voisi selittää se, että miesvastaajista suurempi osa on puolueista, joiden puheenjohtajana on mies. Niistä kyselyyn vastanneista, joiden puolue on tiedossa, oli miehistä 23 prosenttia ja naisista 17 prosenttia puolueista, joiden puheenjohtaja oli mies. Tämä ero on maltillinen eikä riitä itsessään selittämään miesten ja naisten erilaisia vastauksia. Toisaalta myös kyselyssä nimettyjen henkilöiden määrät olivat melko pieniä ja monet vastaajat jättivät tämän kohdan tyhjäksi, helpommin muutamien vastaajien aiheuttamille vääristymille.

Kaikilta muilta osin tulokset olivat kuitenkin hyvin samansuuntaisia kuin vuonna 2018, mikä lisää niiden luotettavuutta. Kahdessa tutkimuksessa annettujen vastausten yhteenlaskettu määrä on merkittävä, ja lisäksi kahdella eri vaalikaudella kerätyt tulokset ovat pääasiassa hyvin lähellä toisiaan. Niinpä vuoden 2022 tulokset vahvistavat vuoden 2018 tutkimuksen havaintoa mekanismista, jonka kautta vaikutusvalta kasaantuu eduskunnassa miehille. Miesedustajat näkevät edelleen miehillä olevan enemmän vaikutusvaltaa, luottavat toisiin miehiin enemmän, arvostavat luottamusta ja tekevät yhteistyötä toisten miesedustajien kanssa niin omassa puolueessa kuin sen ulkopuolellakin.

3.5 Vaikutusmahdollisuudet, osaaminen ja aikaisempi kokemus

Kuten vuonna 2018, myös vuoden 2022 tutkimuksessa kansanedustajat kokivat pystyvänsä vaikuttamaan varsin hyvin sekä omassa eduskuntaryhmässä että puolueessa. Kun kysyttiin vaikutusmahdollisuuksista eduskuntaryhmän kantojen muodostamiseen, ei sukupuolten välille noussut eroja. Vuonna 2018 vastausten keskiarvo asteikolla 1–5 oli miehillä 4,1 ja naisilla 3,9. Vuonna 2022 miehillä keskiarvo oli yhden kymmenyksen pienempi ja naisilla sama kuin aikaisemmin. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan mahdollisuuksiaan vaikuttaa oma puolueen asialistaan ja linjauksiin, olivat miesten ja naisten vastausten keskiarvot sen sijaan liikkuneet kauemmas toisistaan. Miesten vastausten keskiarvo oli vuonna 2018 3,8, ja vuonna 2022 se oli noussut 3,9:ään. Naisilla keskiarvo oli puolestaan laskenut 3,8:sta 3,5:een. (Kuva 7.) Ero miesten ja naisten välillä vuoden 2022 tuloksissa on merkittävä, ja tarkemmassa tilastollisessa analyysissä sukupuoli nousi tilastollisesti merkitseväksi ($p < 0,05$) muuttujaksi, kun muut tekijät otettiin huomioon. Naisedustajat eduskuntaryhmän, ikään tai kokemuksesta riippumatta siis arvioivat omat vaikutusmahdollisuutensa puolueen politiikkaan huonommiksi kuin miehet.

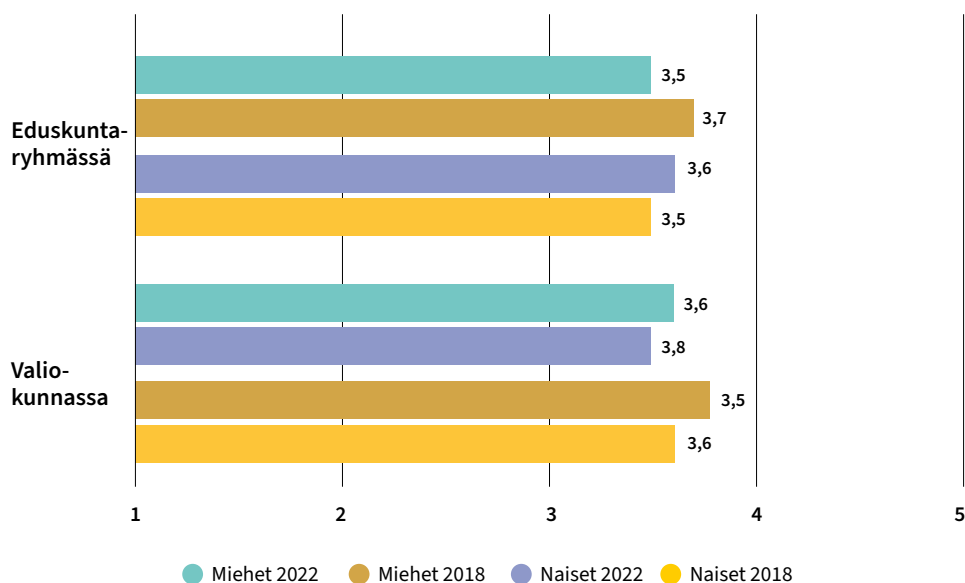
TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

KUVA 7. Koettu vaikutusmahdollisuus, keskiarvojen vuosikehitys sukupuolittain
(asteikko: 1 = erittäin huonot ja 5 = erittäin hyvät).

Vastaajat arvioivat oman kokemuksen ja osaamisen muihin kansanedustajiin verrattuna jälleen keskimääräistä paremmaksi (kuva 8). Sekä miesten että naisten vastausten keskiarvot olivat valiokuntaosaamisen osalta laskeneet vuodesta 2018, miehillä 3,8:sta 3,6:een ja naisilla 3,6:sta 3,5:een. Eduskuntaryhmässä miesten vastausten keskiarvo oli laskenut 3,7:stä 3,5:een, mutta naisten noussut kymmenyksellä 3,5:sta 3,6:een. Naiset kokivat siis poliittisen kokemuksensa keskimäärin paremmaksi eduskuntaryhmässä kuin miehet, mutta ero oli pieni eikä sukupuoli erillisenä muuttujana ole tilastollisesti merkitsevä. Kokemusvuodet sen sijaan nousivat tilastollisesti erittäin merkitseväksi muuttujaksi ($p < 0,001$), ja pidempään eduskunnassa työskennelleet vastaajat kokivat osaamisensa paremmaksi.

TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

KUVA 8. Miten itse arvioitte poliittista kokemustanne ja osaamistanne verrattuna muihin kansanedustajiin? Keskiarvojen vuosikehitys sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = huomattavasti matalampi; 5 = huomattavasti korkeampi).

Kyselyssä kansanedustajilta tiedusteltiin myös sitä, minkälaista erityisosaamista heillä on omiin valiokuntapaikkoihinsa nähden. Vastausvaihtoehtoja oli hie-
man muokattu vuoden 2018 kyselyyn verrattuna, joten tulokset eivät ole suo-
raan verrattavissa. Vastauksissa on kuitenkin nähtävissä samoja trendejä kuin
vuoden 2018 tutkimuksessa. Poliittisen kokemuksen valitsivat useimmin niin
naiset kuin miehet, ja uusien edustajien suuremmasta suhteellisesta osuudes-
ta huolimatta se oli vuonna 2022 jopa merkittävämpi kuin vuonna 2018. Erona
vuoden 2018 vastauksiin miesvastaajat (27,0 prosenttia) katsoivat harvemmin
kuin naisvastaajat (35,8 prosenttia), että heillä on omiin valiokuntapaikkoihin
sopivaa muodollista koulutusta (taulukko 4).

	2018		2022	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Poliittinen kokemus	71,8 %	80,0 %	82,5 %	86,8 %
Ammatillinen kokemus	69,2 %	54,0 %	57,1 %	52,8 %
Muodollinen koulutus	43,6 %	38,0 %	27,0 %	35,8 %
Järjestötyön kokemus	30,8 %	42,0 %	15,9 %	17,0 %
Muu peruste	11,5 %	12,0 %	6,3 %	11,3 %
Muu asiantuntemus (2022)			46,0 %	37,7 %
En osaa sanoa (2022)			3,2 %	1,9 %
Alan työryhmän yms. kokemus (2018)	26,9 %	30,0 %		

TAULUKKO 4. Millaista erityisosaamista Teillä on niihin valiokuntapaikkoihin nähden, joissa nyt toimitte? Valitkaa enintään kolme vaihtoehtoa. Prosenttia vastaajista, vuosivertailu sukupuolen mukaan.

Vuoden 2018 tutkimuksessa aikaisemman kokemuksen kohdalla miehillä korostui ammatillinen kokemus ja naisilla taas järjestötyön kokemus. Kun tästä erosta keskusteltiin haastatteluissa, nousi esiin sukupuolitunut mielikuva, jossa ammatilliseen taustaan liitettiin maskuliiniseksi miellettyjä ominaisuuksia, kuten ratkaisukeskeisyyttä ja rationaalisuutta. Järjestötaustaan taas yhdistyi feminiiniseksi miellettyjä ominaisuuksia, kuten maalailevuutta ja keskustelevuutta. Lisäksi järjestötaustaan liitettiin läheisemmin vahva arvo-perustaisuus ja naisetustajilla ylipäänsä arveltiin useammin olevan taustaa järjestökentässä.⁴³

Vuoden 2022 kyselyssä ei erityisosaamista koskevassa kysymyksessä noussut miesten ja naisten vastauksissa yhtä selkeää eroa ammatillisen kokemuksen ja järjestötyön kokemuksen kohdalla kuin vuonna 2018. Ammatillisen kokemuksen merkitys valiokuntatyössä on laskenut hieman: vuonna 2018 sen valitsi 69,2 prosenttia miehistä ja 54,0 prosenttia naisista ja vuonna 2022 miehistä

⁴³ Björk. ym. 2018, s. 45–48.

57,1 prosenttia ja naisista 52,8 prosenttia. Järjestötyön kokemuksen valitsi vuonna 2018 miehistä 30,8 prosenttia ja naisista 42,0 prosenttia; vuonna 2022 osuudet olivat miehillä 15,9 prosenttia ja naisilla 17,0 prosenttia. (Taulukko 4.) Huomattavasti harvempi edustaja siis katsoi itsellään olevan omiin valiokuntiin sopivaa, järjestötyöstä saatua kokemusta. Eroa selittää osaltaan uuden ”muu asiantuntemus” vaihtoehdon lisääminen, sillä se on ollut varsin suosittu valinta. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että nyt valituista edustajista harvemmillä on taustaa järjestökentältä tai se ei ole suoraan omaan valiokuntatyöskentelyyn sopivaa erityisosaamista. Kun tämä yhdistetään poliittisen tai muun kokemuksen merkityksen korostumiseen, se voi osittain olla seurausta valiokuntien horisontaalisen segregaaation kaventumisesta kuluvalle vaalikaudella. Jos kansanedustajien aikaisempi osaaminen on edelleen sukupuolittunutta mutta useammassa valiokunnassa on sukupuolten tasapaino, on useampi edustaja todennäköisemmin päätynyt valiokuntaan, jossa aikaisempi politiikan ulkopuolinen kokemus ei ole suoraan sisällöllisesti hyödynnettävissä. Toinen mahdollinen selitys on se, että valittujen edustajien taustat ovat vähemmän sukupuolittuneita kuin aikaisemmin.

Toisaalta osa niistä vuoden 2018 havainnoista, jotka liittyivät aikaisempaan osaamiseen ja käsityksiin nais- ja miestyypillisistä taustoista, oli nähtävissä myös vuoden 2022 tutkimuksessa. Niin vuonna 2018 kuin 2022 naisvastaajat pitivät arvoperustaista määrätietoisuutta ja yhteiskunnallista aktiivisuutta tärkeänä kansanedustajan työssä useammin kuin miehet. 23,6 prosenttia naisista ja 13,2 prosenttia miehistä valitsi arvoperustaisen määrätietoisuuden tärkeimpien ominaisuuksien joukkoon. Yhteiskunnallisen aktiivisuuden merkitsi 23,6 prosenttia naisista ja 7,4 prosenttia miehistä. (Taulukko 5.) Vuoden 2022 kyselyyn lisättiin uusi kysymys valiokuntapaikkojen jakautumisen perusteista. Tämän kysymyksen kohdalla valitsi 43 prosenttia miehistä ja 19 prosenttia naisista ammatillisen kokemuksen tärkeäksi seikaksi (Taulukko 1, s. 37). Miesten käsityksissä siis korostuu edelleen naisia enemmän ammatillinen kokemus, kun taas naiset arvostavat miehiä useammin arvoperusteisuutta ja laajaa yhteiskunnallista aktiivisuutta. Vuoden 2022 kyselyssä naiset myös merkitsivät miehiä useammin tärkeiksi ominaisuuksiksi hyvät neuvottelutaidot (naiset 43,6 prosenttia ja miehet 29,4 prosenttia) ja medianäkyvyyden (naiset 27,3 prosenttia ja miehet 8,8 prosenttia). Näiden kohdalla muutos vuoteen 2018 oli myös merkittävä. (Taulukko 5.)

	2018		2022	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Yhteistyökykyisyys	68,2 %	71,2 %	77,9 %	63,6 %
Asiaosaaminen	61,2 %	61,5 %	57,4 %	52,7 %
Luotettavuus	45,9 %	46,2 %	52,9 %	38,2 %
Sosiaaliset taidot	48,2 %	53,8 %	50,0 %	40,0 %
Työteliäisyys	42,4 %	34,6 %	42,6 %	30,9 %
Hyvät neuvottelutaidot	37,6 %	26,9 %	29,4 %	43,6 %
Verkostoituminen	11,8 %	21,2 %	23,5 %	16,4 %
Herkkyys äänestäjäkunnan viesteille	23,5 %	25,0 %	20,6 %	18,2 %
Arvoperustainen määrätietoisuus	28,2 %	46,2 %	13,2 %	23,6 %
Medianäkyvyys	17,6 %	17,3 %	8,8 %	27,3 %
Yhteiskunnallinen aktiivisuus	12,9 %	28,8 %	7,4 %	23,6 %
Puolueuskollisuus	12,9 %	3,8 %	4,4 %	5,5 %
Akateeminen koulutustausta (2018)	1,2 %	3,8 %		
Kunnallispoliittinen aktiivisuus (2018)	1,2 %			

TAULUKKO 5. Mitkä seuraavista ominaisuuksista ovat mielestänne kansanedustajan työssä tärkeimpiä? Voitte valita neljä tärkeintä. Prosenttia vastaajista, vuosivertailu sukupuolen mukaan.

3.6 Puheenvuorojen jakautuminen

Puheenvuoroihin ja niiden jakautumiseen liittyviä kysymyksiä muotoiltiin vuoden 2022 tutkimukseen osin uudelleen. Eduskunnan keskusteluilmapiiriä koskeva kysymys oli muodoltaan sama. Siinä vastaajaa pyydettiin arvioimaan, dominoivatko jotkut edustajat keskustelua eduskunnassa vai jakautuvatko puheenvuorot tasaisesti. Vuonna 2018 kyselyssä arvoitiin erikseen kokouksia ja täysistuntoa sekä vapaamuotoisia keskusteluja. Puheenvuorojen koettiin jakautuvan selvästi tasaisemmin vapaamuotoisissa tilanteissa kuin kokouksissa ja salikeskustelussa. Sukupuolten välille ei syntynyt merkitseviä eroja. Kokousten ja täysistunnon osalta miesten vastausten keskiarvo asteikolla 1–5 oli 2,4 ja naisten 2,5. Vapaamuotoisten keskusteluiden kohdalla miesten vastausten keskiarvo oli 3,4 ja naisten 3,3.⁴⁴

⁴⁴ Björk ym. 2018, s. 35–39.

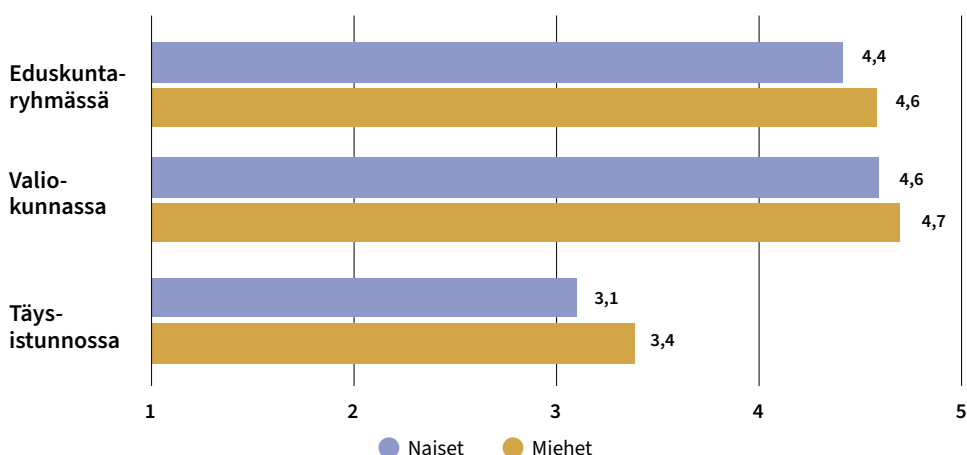
Täysistunto on kuitenkin eduskuntatyössä monin tavoin erityislaatuinen tilanne. Salikeskusteluissa poliittiset jakolinjat ovat selvemmin näkyvillä ja keskusteluympäristö poikkeaa muista kokouksista selvästi. Tämän takia erotettiin vuoden 2022 kyselyssä täysistunto omaksi kohdaksi ja vastaajia pyydettiin lisäksi arviomaan keskusteluilmapiiriä valiokunnissa ja eduskuntaryhmissä erikseen. Vapaamuotoisten keskusteluiden arviointi pysyi samana kuin vuonna 2018. Täysistunto arviotiin kyselyssä ilmapiiriltään muita keskustelutilanteita selvästi heikommaksi, ja osa edustajista dominoi salissa keskustelua vahvemmin. Täysistunnon kohdalla miesten vastausten keskiarvo asteikolla 1–5 oli 2,7 ja naisten 2,4. Täysistuntojen ulkopuolella vastaajat kokivat keskusteluilmapiirin selvästi paremmaksi, mutta miesten ja naisten vastausten välille syntyi näkyviä eroja. Miesten vastausten keskiarvo oli niin valiokunnissa, eduskuntaryhmässä kuin vapaamuotoisesti käytäviä keskusteluita arvioitaessa 4,0, kun taas naisten vastausten keskiarvo näissä kaikissa kohdissa oli 3,5. (Taulukko 6.)

	Miehet 2018	Naiset 2018	Miehet 2022	Naiset 2022
Täysistunnoissa			2,7	2,4
Valiokunnissa			4,0	3,5
Eduskuntaryhmässä			4,0	3,5
Vapaamuotoisissa keskusteluissa	3,4	3,3	4,0	3,5
Kokouksissa ja täysistunnossa (2018)	2,4	2,5		

TAULUKKO 6. Miten kuvailisitte keskusteluilmapiiriä kansanedustajien keskuudessa? Vuosivertailu sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = osa edustajista dominoi keskustelua; 5 = puheenvuorot jakautuvat tasaisesti).

Tarkemmassa analyysissä sukupuoli oli muiden taustamuuttujien kontrolloinnin jälkeen tilastollisesti merkitsevä muuttuja ($p > 0,05$) täysistuntojen sekä vapaamuotoisten keskusteluiden kohdalla. Sukupuoli oli kuitenkin kaikissa muissakin kohdissa hyvin lähellä tilastollista merkitsevyyttä ja vaikutuksen suunta on sama, eli naisvastaajat kokivat useammin osan edustajista dominoivan keskustelua. Tätä voi pitää vahvana indikaationa, että sukupuolella on merkitystä siinä, minkälaiseksi keskusteluilmapiiri eduskunnassa koetaan. Täysistuntojen osalta kokemusvuodet nousivat tilastollisesti merkitseväksi muuttujaksi ja pidempään eduskunnassa olleet edustajat kokivat, että puheenvuorot jakautuvat tasaisemmin.

Vuoden 2018 kyselyssä vastaajia pyydettiin myös arvioimaan, kuinka usein he käyttävät puheenvuoroja verrattuna muihin läsnä oleviin kansanedustajiin. Vastaajat arvoivat käyttävänsä suuressa salissa puheenvuoroja hieman harvemmin verrattuna eduskuntaryhmään tai valiokuntiin. Sukupuolten välille ei noussut merkitseviä eroja⁴⁵. Vuoden 2022 tutkimukseen tämä kysymys muutettiin uudestaan ja kysyttiin, saako vastaaja mielestään riittävästi puheenvuoroja ja puheaikaa näissä tilanteissa. Valiokunnissa ja eduskuntaryhmässä niin miehet kuin naisetkin saivat mielestään riittävästi puheaikaa. Valiokuntien kohdalla vastausten keskiarvot asteikolla 1–5 olivat miehillä 4,7 ja naisilla 4,6. Eduskuntaryhmän kohdalla vastausten keskiarvot olivat miehillä 4,6 ja naisilla 4,4. Täysistunnon erityislaatuisuus puhetilanteena nousi esiin, ja oman puheajan riittävyys suuressa salissa arvioitiin selvästi heikommaksi. Miesten keskiarvo vastauksissa oli täysistunnon osalta 3,4 ja naisten 3,1. (Kuva 9.)

KUVA 9. Saatteko mielestänne riittävästi puheenvuoroja ja puheaikaa seuraavissa tilanteissa? Keskiarvot sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = en milloinkaan; 5 = erittäin usein).

Tarkemmassa analyysissä sukupuoli nousi muiden tekijöiden kontrolloinnin jälkeen tilastollisesti merkitseväksi muuttujaksi ($p < 0,05$) täysistunnoissa ja eduskuntaryhmissä. Naiset eduskuntaryhmään, ikään ja koulutukseen katso-matta kokivat saavansa miehiä harvemmin riittävästi puheaikaa näissä mo-lemmissa. Täysistuntojen kohdalla myös kokemusvuodet olivat tilastollisesti merkitsevä selittäjä, ja kokeneet edustajat vastasivat useammin saavansa riittävästi puheaikaa.

⁴⁵ Björk ym. 2018, s. 36.

Kun haastatteluissa keskusteltiin kyselyssä havaituista eroista, nousi vahvasti esiin täysistunnon erityisyys keskusteluympäristönä. Salikeskustelu on poliittista ja julkista, joten se on kärjistyneempää kuin suljetussa ympäristössä käytävät sananvaihdot. Monet edustajat toivat esiin huolen siitä, että keskustelu täysistunnoissa on muuttunut aiempaa kärjekkäämmäksi, ilkeämmäksi ja enemmän henkilöön meneväksi. Monet varsinkin parlamentaariselta iältään nuoremmista haastateltavista toivat esiin myös puheenvuorojen epätasaisen jakautumisen, jossa ryhmien puheenjohtajat ja kokeneet edustajat pääsevät useammin ääneen tilanteissa, joissa puheaika on rajattu. Useampi haastateltava mainitsi erityisesti kyselytunnin tilanteena, jossa puheenvuoron saaminen on uudelle edustajalle vaikeaa mutta jossa näkyvyyden kannalta olisi tärkeää päästä ääneen. Muutama naishaastateltava nosti myös esiin epäilyksen siitä, että politiikka-alueiden sukupuolittuneisuus vaikuttaa puheenvuorojen saamiseen ja naisten on vaikeampi saada puheenvuoroja esimerkiksi puolustuspolitiikkaa koskevissa kysymyksissä.

Täysistunnon ulkopuolella keskusteluilmapiiri koettiin edelleen pääasiassa hyväksi. Jokunen naishaastateltava toi myös esiin kokemuksia siitä, että valiokunnissa keskusteluilmapiiri voi vaihdella. Osassa keskustelu on asiapitoista ja eriäviä mielipiteitä voidaan esittää ilman ilkeämielisyyttä. Toisissa keskustelu on epämiellyttävää ja henkilöön menevää. Näitä näkemyksiä esittäneet haastateltavat korostivat valiokunnan puheenjohtajan merkitystä arvostavan ja turvallisen keskustelukulttuurin syntymisessä. Epävirallisten keskusteluiden osalta lähes kaikki haastateltavat kuvasivat keskusteluilmapiiriä yleisellä tasolla hyväksi ja kollegiaaliseksi. Moni haastateltava tosin pohti koronapandemian myötä vähentyneen kanssakäymisen vaikutusta ilmapiiriin. Muutama kokenut miesedustaja toi esiin myös huolen siitä, että nuoremmat edustajat eivät tervehdi tai muuten seuraa talon kirjoittamattomia kohteliaisuussääntöjä. Toisaalta osa nuoremmista edustajista toi esiin, että vaikka keskusteluilmapiiri on hyvä, esiintyy vapaamuotoisissa keskusteluissa eduskunnassa vähättelevää tai sukupuolittunutta puhetapaa, jota he eivät omassa piirissään eduskunnassa tai sen ulkopuolella havaitse muuten.

Eduskunnan tietoasiantuntija Erkka Rautio on tehnyt eduskunnan tasa-arvoneuvoston toimeksiannosta myös data-analyysin täysistunnon puheenvuorojen jakautumisesta mies- ja naisedustajien välillä. Sen tavoitteena oli tarkastella eroja mies- ja naisedustajien näkyvyydessä täysistuntokeskusteluissa eri politiikka-alueilla. Täysistuntokeskustelu on kansanedustajan näkyvyyden kannalta keskeistä. Niinpä eri sukupuolten puheaikaa tarkastelemalla voidaan tehdä havaintoja sekä horisontaalisesta että vertikaalisesta segregaatiosta. Horisontaalista segregaatiota esiintyy, mikäli miehet ja naiset saavat puheaikaa ja puheenvuoroja eri tavalla suhteessa osuuteensa kaikista edustajista, ja vertikaalista segregaatiota on havaittavissa, mikäli miehet ja naiset saavat eri

aihealueissa eri tavalla puheaikaa ja puheenvuoroja suhteessa osuuteensa kaikista edustajista.

Rautio tarkasteli analyysissa⁴⁶ mies- ja naiskansanedustajien puheenvuorojen ja puheajan jakaumia koko edellisellä vaalikaudella ja kuluva vaalikauden kolmilla ensimmäisillä valtiopäivillä eli siis valtiopäivillä 2015–2018 ja 2019–2021. Tarkastelun kohteena oli, miten jakautuvat sekä kaikki täysistunnossa käytetyt puheenvuorot että puheenvuorot tietyissä erityiskategorioissa. Näitä erityiskategorioita olivat muun muassa välikysymykset, suulliset kyselytunnit, valtioneuvoston selonteot ja tiedonannot sekä pääministerin ilmoitukset ja budjettikeskustelut. Ministerien puheenvuorot eivät ole mukana kansanedustajia koskevissa laskelmissa, vaan niistä on oma erillinen osio data-analyysissa.

Kaikkiaan kansanedustajien käyttämien puheenvuorojen määrä jakautui tämän vaalikauden ensimmäisten kolmien valtiopäivien aikana siten, että miesedustajat käyttivät puheenvuoroista 58 prosenttia ja naisedustajat 42 prosenttia. Luvut ovat lähellä tarkastellun ryhmän (kansanedustajat pois lukien ministerit) sukupuolijakaumaa kuluva vaalikaudella (miehet 56 prosenttia ja naiset 44 prosenttia). Edellisellä vaalikaudella miesten käyttämiä puheenvuoroja oli 56 prosenttia ja naisten 44 prosenttia.

Kategorioittain tarkasteltuna miesten osuus nousi keskiarvoa merkittävästi suuremmaksi kuluva vaalikaudella muun muassa välikysymyksistä (63 prosenttia), valtioneuvoston selonteista (65 prosenttia) ja valtioneuvoston tiedonannoista (62 prosenttia) käydyissä keskusteluissa. Edellisellä vaalikaudella oli välikysymyksistä käytävissä keskusteluissa miesten osuus puheenvuoroista (51 prosenttia) selvästi pienempi kuin miesten osuus kansanedustajista (57 prosenttia). Tätä tulosta selittää mahdollisesti hallitus-oppositioasetelma. Välikysymyksissä käydään keskustelua usein korostetusti opposition ja ministerin välillä, ja kuluva vaalikaudella oppositiopuolueet ovat keskimäärin miesvaltaisempia, kun taas edellisellä vaalikaudella asetelma oli toisinpäin. Myös valiokuntien käsittelemien teemojen sukupuolittuneisuus näkyi: kun mietintövaliokuntana oli ulkoasiain-, puolustus- tai talousvaliokunta, miehet käyttivät keskimäärin 69 prosenttia puheenvuoroista, kun taas sosiaali- ja terveys-, sivistys- tai työelämä- ja tasa-arvovaliokunnista tulevien mietintöjen kohdalla enemmistön puheenvuoroista, 51 prosenttia, käyttivät naiset. Vastaava vaihtelu oli havaittavissa mietintövaliokuntien välillä myös Ruotsin valtiopäivien täysistuntokeskusteluissa, joita käytettiin vertailukohtana.

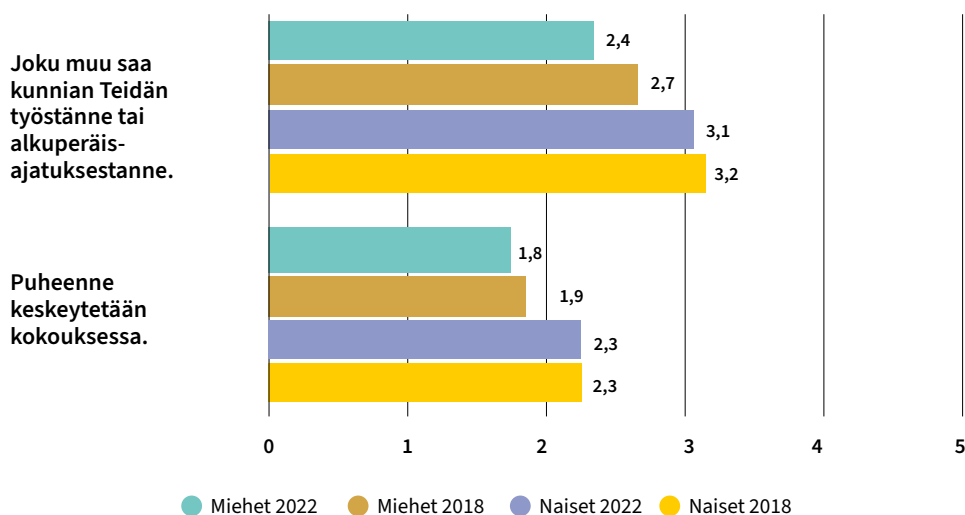
46 Rautio, 2022.

Data-analyysissa tarkastellaan myös kansanedustajien puheajan sukupuolijakaumia aihealueittain eri kategorioissa. Myös tässä nousee esiin politiikkaalojen sukupuolittuneisuus. Valtioneuvoston selonteosta, pääministerin ilmoituksista sekä keskustelualoitteista käytävissä salikeskusteluissa käyttivät mieskansanedustajat selvästi keskimääräistä puheajan jakaumaa enemmän aikaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvissä aiheissa. Naiset taas olivat keskimääräistä osuuttaan enemmän äänessä salikeskusteluissa, joissa käsiteltiin kehityspoliittisia selontekoja, yhdenvertaisuuteen sekä sosiaali- ja terveyspolitiikkaan liittyviä keskustelualoitteita ja koronapandemiaa koskevia ilmoituksia.

3.7 Alkuperäisajatusten vieminen ja puheen keskeytys

Vuoden 2018 kyselyssä naisedustajat vastasivat miehiä useammin kokevansa, että heidän alkuperäisajatuksensa viedään tai heidän puheensa keskeytetään.⁴⁷ Sama ilmiö toistui myös vuoden 2022 kyselyssä. Ero naisten ja miesten kokeimuksissa oli korostuneempi kuin vuonna 2018. Naiset vastasivat jälleen kohtaavansa useammin tilanteita, joissa joku muu saa kunnian alkuperäisajatuksista tai joku keskeyttää heidän puheensa kokouksessa. Tämä näkyi kyselyssä, kun vastaajia pyydettiin kertomaan, kuinka usein he olivat olleet kahdessa eri tilanteessa kuluvan vaalikauden aikana. Ensimmäisen tilanteen ”Joku muu saa kunnian Teidän työstänne tai alkuperäisajatuksestanne” kohdalla oli vuonna 2018 naisten vastausten keskiarvo 3,2 asteikolla 1–5. Vuonna 2022 naisten vastausten keskiarvo oli 3,1. Miehillä keskiarvot tässä kohdassa olivat 2,7 vuonna 2018 ja 2,4 vuonna 2022. Toinen tilanne oli ”Puheenne keskeytetään kokouksessa”. Sen kohdalla oli naisten vastausten keskiarvo 2,3 sekä vuonna 2018 että vuonna 2022 ja miesten vastausten keskiarvot olivat 1,9 vuonna 2018 ja 1,8 vuonna 2022. (Kuva 10.)

47 Björk ym. 2018, s. 26–27.

KUVA 10. Kuinka usein olette olleet osallisena seuraavanlaisissa tapahtumissa eduskunnassa kuluva vaalikauden aikana? Keskiarvojen vuosivertailu sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = en koskaan; 5 = erittäin usein).

Molemmissa kohdissa sukupuoli on ainoa tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$) selittäjä erolle. Toisin sanottuna naiset kokemukseen, ikään ja eduskuntaryhmään katsomatta raportoivat kokeneensa useammin näitä tilanteita. Myös vuoden 2018 kyselyssä sukupuoli nousi tilastollisesti merkitseväksi muuttujaksi, kun muut muuttujat oli kontrolloitu.⁴⁸

Vuoden 2018 haastatteluissa merkittäväksi selittäjäksi erolle nostettiin eduskunnan hierarkia. Puolueiden, eduskuntaryhmien ja valiokuntien puheenjohtajien tekemillä ehdotuksilla oli enemmän painoarvoa. Lisäksi puheenjohtajien tehtävä kokouksissa oli rajata ja ohjata keskustelua. Vuonna 2018 näillä politiikan näkyvimmillä paikoilla oli voittopuolisesti miehiä. Myös vuoden 2022 haastatteluissa tunnistettiin sama ilmiö: puheenjohtajien esittäminä edustajan ajatukset saivat laajemmin kannatusta. Monet haasteltavat korostivat, että omien ideoiden antaminen muiden käyttöön on osa normaalia toimintaa hierarkkisessa eduskunnassa ja välttämätöntä itselle tärkeiden asioiden edistämiseksi mahdollisimman tehokkaasti. Vaalikaudella 2019–2023 on eduskunnan ja politiikan johtopaikoilla kuitenkin selvästi aikaisempaa enemmän naisia niin puolueissa kuin valiokunnissakin. Jos hierarkkisuus siis selit-

⁴⁸ Björk ym. 2018, s. 39.

täisi sukupuolten erilaista kokemusta, voisi miesten ja naisten välisen eron olettaa kaventuneen verrattaessa edelliseen tutkimukseen. Ero on kuitenkin päinvastoin kasvanut, joten tulos ei tue näkemystä, että hierarkkisuus selittää sukupuolten välisen eron kokemuksissa omien alkuperäisajatusten viemisestä tai puheen keskeytyksistä.

Vuoden 2018 haastatteluissa sekä mies- että naisetustajat nostivat esiin sukupuolittuneita tilanteita ja omakohtaisia kokemuksia naisetustajien ideoiden ohittamisesta. Sekä mies- että naiskansanedustajat myös kertoivat kohdanneensa tilanteita, joissa naiskansanedustajan esittämä ajatus sai painoarvoa vasta, kun sitä tuki miesedustaja. Vuoden 2022 haastatteluissa nousi esiin vastaavia havaintoja. Useat niin nais- kuin mieshaastateltavista totesivat, että naisten koetaan tarvitsevan esitystensä pohjaksi laajemman taustatyön ja valmistelun ollakseen vakuuttavia, kun miesedustajat voivat tehdä esityksiä uskottavammin ilman pitkää perehtymistä. Naisetustajat kertoivat useasti kokemuksista, joissa heidän ajatuksensa otetaan vakavasti vasta, kun sen tuo esiin miespoliitikko tai kun hän saa tukea mieskollegalta. Osa erityisesti nuoremmista naisetustajista kertoi kokevansa, että oma ajatus tai tavoite otetaan huomattavasti vakavammin ja sen vieminen eteenpäin on huomattavasti helpompaa, jos sitä tukee mieskollega verrattuna tilanteeseen, jossa tukija on toinen nuori naisetustaja. Useat naishaastateltavat kertoivat kokemuksista myös siitä, että heidän tai heidän naiskollegoidensa pitää tuoda oma mielipiteensä äänekkäämmin esille kuin miesten tullakseen kuulluiksi.

Sekä vuoden 2018 että vuoden 2022 haastatteluissa monet kansanedustajat totesivat, että kokemukset ohittamisesta ja omien alkuperäisten ideoiden viemisestä liittyvät myös henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, kuten senioriteettiin tai karismaan. Varsinkin monet mieshaastateltavat korostivat sitä, että kyse ei ole sukupuolittuneesta asiasta vaan taustalla vaikuttavat henkilöiden väliset erot. Myös jotkut naishaastateltavista nostivat esiin, että kyse ei ole sukupuoleen liittyvästä seikasta. Silti osa myös näistä naishaastateltavista kertoi myöhemmin haastattelussa kokemuksista, joiden perusteella nimenomaan naisetustajien pitää joukosta erottautuakseen olla aktiivisempia ja äänekkäämpiä kuin miesedustajien. Mies- ja naisetustajien kokemusten erojen toistuminen vuoden 2018 ja 2022 tutkimuksissa viittaakin siihen, että ilmiön taustalla on ero sukupuolten välillä. Sukupuolittunut kokemus koski harvemmin miesedustajia: yksikään haastateltava ei kertonut kokemuksista, jossa miesedustaja olisi jollain politiikka-alueella saanut nimenomaisesti naisetustajan tuella idealleen enemmän painoarvoa. Siksi miesten on myös vaikeampi tunnistaa ilmiötä.

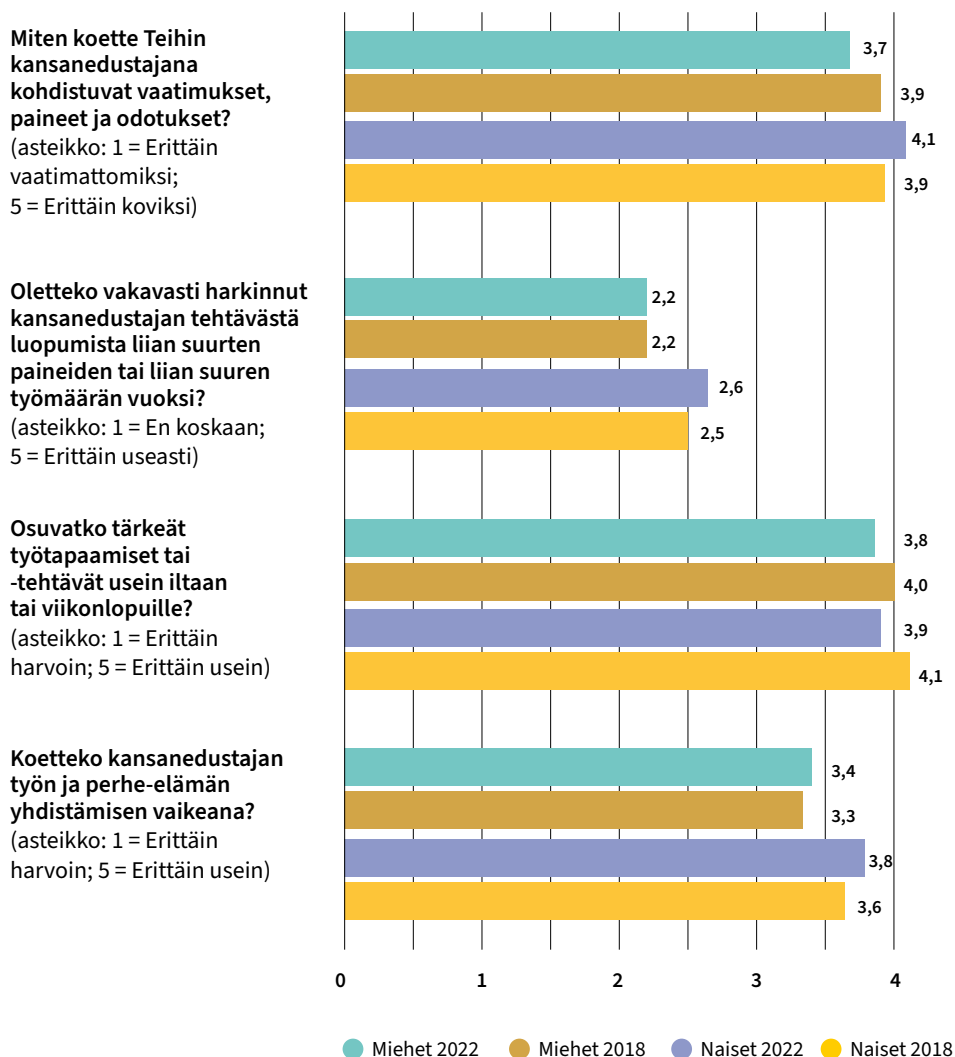
3.8 Kansanedustajan työn kuormittavuus

Kansanedustajan työ on raskasta, ja edustajat kokevat sen hyvin kuormittavana. Työt venyvät usein iltoihin ja viikonloppuihin, ja työn- ja perhe-elämän yhdistäminen on haastavaa. Osa edustajista on myös harkinnut vakavasti luopuvansa kansanedustajan toimesta työn kuormittavuuden takia. Vuoden 2022 kyselyssä viikonloppu- ja iltatöitä raportoitiin olevan hieman vähemmän kuin vuoden 2018 kyselyssä. Merkittävin muutos vuoden 2018 tutkimukseen verrattuna on kuitenkin naisten ja miesten erilainen kokemus kansanedustajan työn kuormittavuudesta.

Vuonna 2018 sekä miehet että naiset kokivat paineet pitkälti yhtä suuriksi ja merkittäviä eroja ei sukupuolten välille syntynyt. Vuonna 2022 kansanedustajan työn kuormittavuutta kartoittaneissa kysymyksissä ero sukupuolten välillä oli kuitenkin kasvanut selvästi. Miesten vastausten keskiarvot olivat pääasiassa laskeneet tai pysyneet samoina. Kysymyksessä *”Miten koette Teihin kansanedustajana kohdistuvat vaatimukset, paineet ja odotukset?”* miesten vastausten keskiarvo oli vuosien 2018 ja 2022 välillä laskenut 3,9:stä 3,7:ään ja naisten noussut 3,9:stä 4,1:een. Kysymyksessä *”Oletteko vakavasti harkinnut kansanedustajan tehtävästä luopumista liian suurten paineiden tai liian suuren työmäärän vuoksi?”* miesten vastausten keskiarvo oli pysynyt 2,2:ssa, kun naisten keskiarvo oli noussut 2,5:stä 2,6:een. Kysymyksessä *”Osuvatko tärkeät työtapaamiset tai -tehtävät usein iltaan tai viikonlopuille?”* molempien sukupuolten keskiarvot olivat laskeneet hieman, miehillä 4,0:sta 3,8:aan ja naisilla 4,1:stä 3,9:ään. (Kuva 11.)

Erojen kasvu miesten ja naisten vastauksissa näkyy myös tarkemmassa tilastollisessa analyysissä, jossa sukupuoli nousi paineiden kokemisen osalta tilastollisesti merkitseväksi ($p < 0,05$) muuttujaksi. Myös ikä oli tilastollisesti merkitsevä muuttuja: nuoremmat edustajat kokivat keskimäärin enemmän paineita. Kokemusvuodet, vaalipiirin etäisyys tai kotona asuvat lapset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä muuttujia.

Nuoret naisedustajat kokivat siis eduskuntatyön paineet ja vaatimukset vuoden 2022 kyselyssä kovemmiksi kuin miehet ja vanhemmat edustajat. Tämä tulos on vastaava kuin Ruotsissa vuonna 2016 toteutetussa tutkimuksessa, joka on ollut eduskunnan tasa-arvotutkimuksen esikuvana. Ruotsin valtiopäivillä nuoret naiset kokivat voimakkaimmin heihin edustajina kohdistuvat vaatimukset, olivat eniten huolissaan mahdollisesti työssään tekemistään virheistä ja kokivat eniten huonoa kohtelua sosiaalisessa mediassa. Naiskansanedustajat kokivat, että he joutuvat ponnistelemaan miehiä enemmän, jotta he tulisivat vakavasti otetuiksi. Lisäksi Ruotsin valtiopäivien naisedustajat kokivat jäävänsä usein

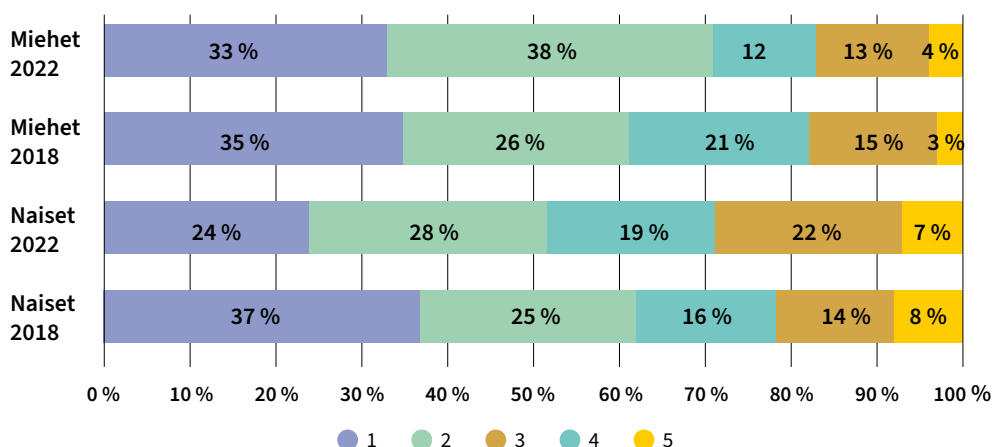
KUVA 11. Kansanedustajien työn kuormittavuuteen liittyvät kysymykset. Keskiarvojen vuosikehitys sukupuolen mukaan.

sivuun ja ottavansa itselleen vähemmän tilaa kuin miesedustajat. He kokivat myös saavansa miehiä useammin osakseen häiritsevää kohtelua.⁴⁹ Suomessa näyttäisi tämän vuoden 2022 tutkimuksen tulosten mukaan olevan samankaltaisia rakenteita, vaikka vuoden 2018 tutkimuksessa eroja sukupuolten ja ikäryhmien välillä ei havaittu yhtä laajasti.

⁴⁹ Eriksson & Josefsson 2017; Eriksson 2017.

Vaikka muutama haastateltu kansanedustaja ei pitänytkaan työhön liittyviä paineita erityisen suurina, enemmistö haastatelluista toi esille kansanedustajan työn stressaavuuden. Useissa puheenvuoroissa tuotiin esille se, että työmäärä on niin suuri, että kaikkeen ei voi syventyä perinpohjaisesti, mikä johtaa helposti riittämättömyyden tunteeseen. Kansanedustajat näkivät kuormittavana myös sen, että he ovat jatkuvasti median ja äänestäjien arvioitavana, ja sen, että sosiaalisen median vuoksi päivänpolttaviin puheenaiheisiin on reagoitava jatkuvasti hyvinkin nopealla valmiudella. Usean haastatellun mukaan someaika on tehnyt työstä entistä stressaavampaa. Haastateltavat esittivät, että se, että naiset kokevat paineet miehiä suurempina, johtuu mahdollisesti muun muassa yhteiskunnallisista rakenteista, jotka aiheuttavat naisille enemmän kuormitusta, sekä siitä, että naisissa on suhteessa enemmän ensimmäisen kauden kansanedustajia, jotka voivat kokea paineet keskimääräistä suurempina. Kyselyvastausten tilastollinen tarkastelu ei kuitenkaan tue jälkimmäistä tulkintaa, sillä kokemusvuodet eivät olleet tilastollisesti merkitsevä muuttuja vastauksia tarkasteltaessa.

Kansanedustajan työn kuormittavuus näkyy myös siinä, että vastaajista useampi kuin kaksi kolmesta on joskus harkinnut vakavasti, että luopuisi kansanedustajan tehtävästä. Vuonna 2018 miehistä 18 prosenttia ja naisista 22 prosenttia oli pohtinut luopumista usein (vastaus 4 tai 5 asteikolla 1–5), kun vuonna 2022 vastaavat osuudet olivat miehillä 17 prosenttia ja naisilla 29 prosenttia. (Kuva 12.) Naisten ja miesten välillä on siis eroa, mutta tarkemmassa tilastollisessa analyysissä ei vuoden 2018 tapaan mikään yksittäinen selittäjä noussut tilastollisesti merkitseväksi muuttujaksi.

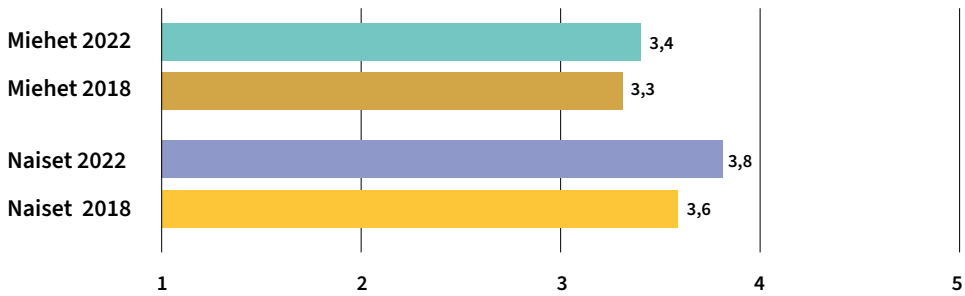
Kuva 12. Oletteko vakavasti harkinnut kansanedustajan tehtävästä luopumista liian suurten paineiden tai liian suuren työmäärän vuoksi? Jakaumien vuosikehitys sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = en koskaan; 5 = erittäin useasti).

Työn ja perhe-elämän yhdistäminen ja sen aktiivinen tukeminen nousivat vuoden 2018 tutkimuksessa merkittäväksi teemaksi. Se myös yhdisti erityisesti perheellisiä kansanedustajia sukupuoleen katsomatta. Vuoden 2018 haastatteluissa nais- ja mieskansanedustajat ehdottivat jonkin verran keskenään erilaisia keinoja, joilla voitaisiin helpottaa työn ja perhe-elämän yhdistämistä. Miesedustajat korostivat naisia useammin sitä, että etätömahdollisuuksia voitaisiin lisätä ja eduskuntatyön rytmittämistä selkeyttää, kun naishaastattelut puolestaan toivat useammin esiin sen, että lastenhoidon mahdollisuuksia pitäisi parantaa.⁵⁰ Vuoden 2018 tutkimuksen jälkeen eduskunnassa on myös tehty toimenpiteitä, joilla pyritään helpottamaan työn ja perhe-elämän yhdistämistä. Eduskunnassa on muun muassa kunnostettu lastenhoituhuone ja lisätty mahdollisuuksia osallistua etänä valiokunnissa (ks. tarkemmin luku 2). Koronapandemia ja sen mukanaan tuomat muutokset eduskuntatyöhön normalisoivat osaltaan etätöiden tekemistä.

Nämä toimenpiteet eivät kuitenkaan vuoden 2022 kyselyn tulosten perusteella vaikuta helpottaneen työn ja perhe-elämän yhdistämistä. Sekä naisten että miesten vastausten keskiarvo on kasvanut. Vuonna 2018 miesten vastausten keskiarvo asteikolla 1–5 oli 3,3 ja naisten 3,6, kun vuonna 2022 miesten vastausten keskiarvo oli 3,4 ja naisten 3,8 (kuva 13). Kuten vuonna 2018, ne edustajat, joilla asuu kotona alaikäisiä lapsia, kokevat työn ja perhe-elämän yhdistämisen vaikeammaksi sukupuoleen ja lasten ikään katsomatta. Tämä näkyy siinä, että kotona asuvat alaikäiset lapset olivat tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) muuttujia. Sukupuoli ei sen sijaan noussut omana tekijänään tilastollisesti merkitseväksi muuttujaksi. Kuitenkin sekä vuonna 2018 että 2022 suuremmalla osalla naisvastaajista oli kotona asuvia alaikäisiä lapsia, mikä näkyy myös vastausten keskiarvoissa.

Haastatteluissa erityisesti ne edustajat kokivat työn ja perhe-elämän yhdistämisen vaikeaksi, joilla oli joko pieniä lapsia tai jotka edustivat maantieteellisesti niin kaukaista vaalipiiriä, että he eivät ehtineet käydä kotona kuin viikonloppuisin. Nämä ryhmät nousivat esille myös muiden kuin niihin kuuluvien edustajien haastatteluissa. Kyselyssä vaalipiirin etäisyys Helsingistä ei kuitenkaan osoittautunut tilastollisesti merkitseväksi muuttujaksi. Muutama haastateltu, joista suurin osa on toiminut jo useita kausia edustajina, näki, että kyseessä on työhön kuuluva ominaispiirre, johon tulisi vain sopeutua. Toisaalta haastateltavat myös kritisivat edellä mainittua näkemystä, ja he kokivat, että sitä esiintyi vanhempien edustajien lisäksi myös eduskunnan virkamieskunnassa.

50 Björk ym. 2018, s. 56–58.

KUVA 13. Koetteko kansanedustajan työn ja perhe-elämän yhdistämisen vaikeana?
Keskiarvojen vuosikehitys sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = erittäin harvoin;
5 = erittäin usein).

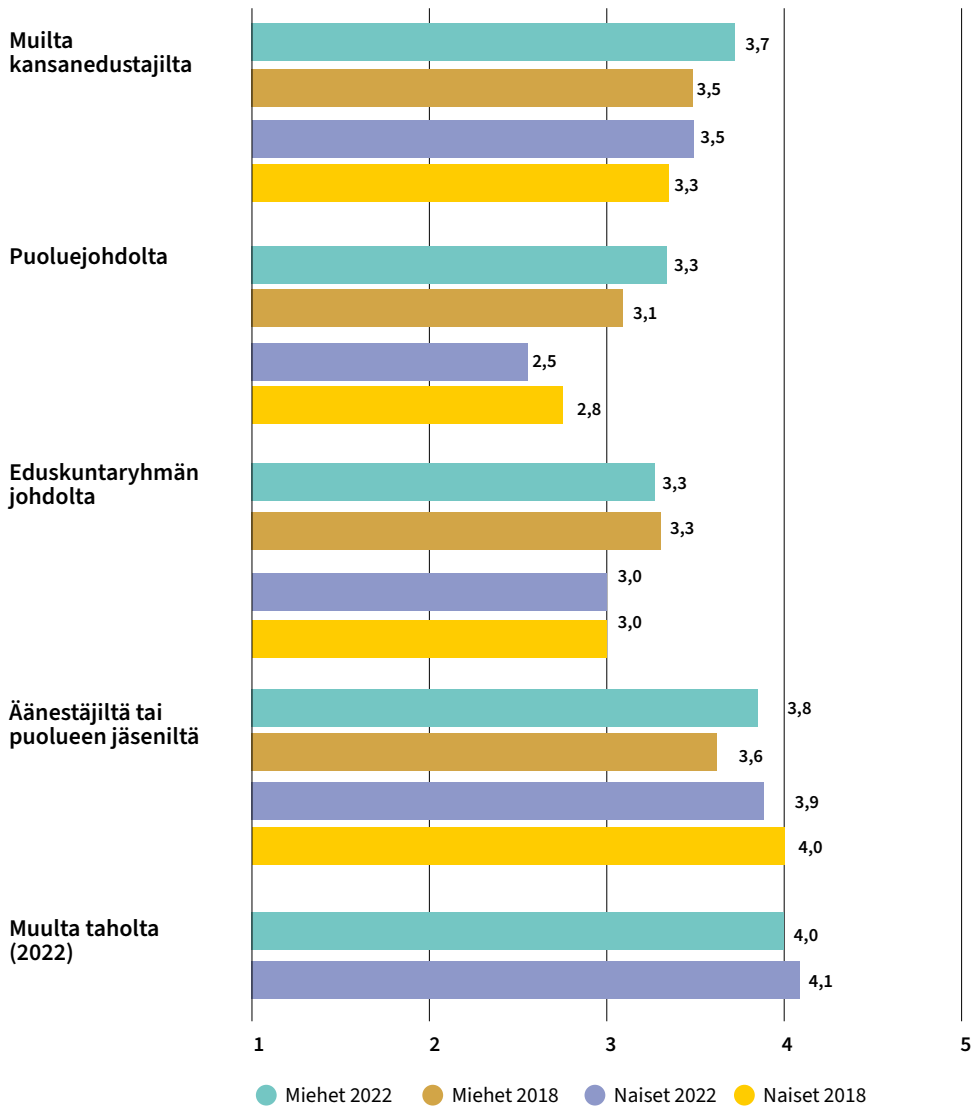
Koronapandemian aikana etätyökäytännöt lisääntyivät. Edustajat kokivat, että se oli jossain määrin helpottanut työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Vuoden 2018 tapaan edustajat toivoivat eniten toimenpiteitä, joiden avulla voidaan joustavoittaa, rytmittää ja ennakoida työtä paremmin. Useassa haastattelussa toivottiin esimerkiksi sitä, että tiistai ja/tai perjantai muodostuisivat joko kokonaan tai osittain joustaviksi päiviksi ja niille sijoitettaisiin ne valiokuntakokoukset, joihin on mahdollista osallistua myös etäyhteyksien kautta. Muutamat haastateltavat mainitsivat myös, että eduskunnassa on otettu käyttöön mahdollisuus saada hoitaja sairaalle lapselle. Asiasta ei ole kuitenkaan tiedotettu kunnolla, ja myös kokemukset palvelun toimivuudesta olivat vaihtelevia. Muutamat haastateltavat toivat esille lastenhoitomahdollisuuden laajentamisen. Muutamassa haastattelussa viitattiin myös Ruotsin valtiopäivien hyviin käytänteisiin lasten päivähoidossa, asumisen järjestelyissä ja työn rytmittämisessä, joiden tarkoituksena on helpottaa perheen ja työelämän yhdistämistä kansanedustajan työssä.

3.9 Positiivinen palaute ja tuen saaminen

Siihen, että naiset kokevat enemmän paineita, voi osaltaan liittyä se, että naiset kokivat saavansa vähemmän positiivista palautetta ja tukea kansanedustajan työssä kuin miehet. Tämä havainto nousi esiin jo vuoden 2018 tutkimuksessa ja toistui myös vuoden 2022 tutkimuksessa. Eniten positiivista palautetta kyselyyn vastanneet kansanedustajat kokivat saaneensa eduskunnan ulkopuolelta äänestäjiltä tai puolueen jäseniltä. Puoluejohdolta ja eduskuntaryhmän johdolta tuleva palaute oli taas selkeimmin sukupuolittunutta.

Miesten ja naisten vastausten välinen ero oli kasvanut vuodesta 2018. Puoluejohdolta saatavan positiivisen palautteen osalta naisten vastausten keskiarvo oli vuodesta 2018 laskenut 2,8:sta 2,5:een ja miesten puolestaan noussut 3,1:stä 3,3:een asteikolla 1–5. Eduskuntaryhmän johdolta saatavan palautteen kohdalla sekä miesten että naisten vastausten keskiarvot olivat pysyneet samoina, naisilla 3,0:ssa ja miehillä 3,3:ssa. Vuoden 2022 kyselyyn vastanneet kokivat vuoden 2018 kyselyyn vastanneita useammin, että he saavat enemmän positiivista palautetta muilta kansanedustajilta. Tässä kysymyksessä naisten vastausten keskiarvo oli noussut 3,3:sta 3,5:een ja miesten vastausten keskiarvo 3,5:stä 3,7:ään. Äänestäjiltä ja puolueen jäseniltä positiivista palautetta kokivat kyselyyn vastanneet naiset saavansa enemmän kuin miehet vuonna 2018. Vuoden 2022 kyselyssä ero sukupuolten välillä oli tasoittunut. Naisten vastausten keskiarvo oli tällöin laskenut 4,0:sta 3,9:ään ja miesten noussut 3,6:sta 3,8:aan. Vuodelle 2022 oli lisätty myös uusi vastausvaihtoehto, *Muu taho*. Muulta taholta saadaankin usein positiivista palautetta, sillä miesten vastausten keskiarvo oli 4,0 ja naisten 4,1 (kuva 14). Vastaajia pyydettiin myös nimeämään näitä tahoja. Useimmiten he mainitsivat tässä yhteydessä sidosryhmät, järjestöt ja lobbarit. Myös virkakunta ja valiokuntaneuvokset sekä yksityiselämän puolelta tuleva positiivinen palaute nostettiin joissakin vastauksissa esiin.

TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

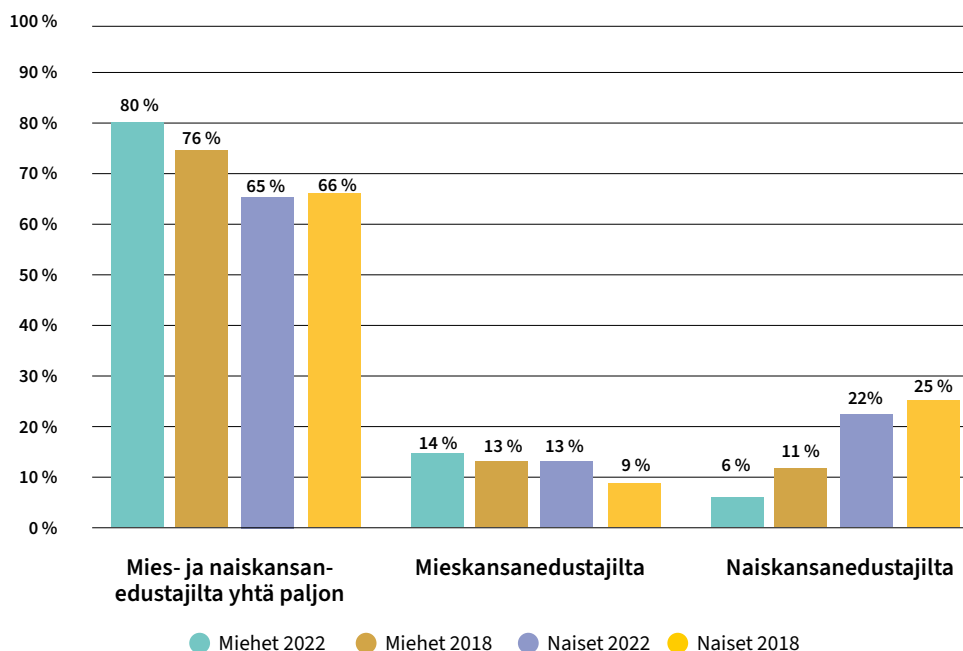

KUVA 14. Kuinka usein olette saanut työstänne positiivista palautetta eri tahoilta kuluva vaalikauden aikana? Keskiarvojen vuosivertailu sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = en koskaan; 5 = erittäin usein).

Tarkemmassa analyysissä sukupuoli nousi tilastollisesti merkitseväksi muuttujaksi puolueen johdolta saatavassa positiivisessa palautteessa ($p < 0,01$) ja on merkitsevyyden raja-arvossa eduskuntaryhmän johdolta tulevassa palautteessa ($p = 0,05$). Lisäksi sukupuoli on hyvin lähellä tilastollista merkitsevyyttä muilta kansanedustajilta saatavassa palautteessa. Näiden kaikkien kohdalla

vaikutus on samansuuntainen, ja naiset ikään ja kokemukseen katsomatta kokivat saavansa vähemmän positiivista palautetta kuin miehet.

Se, että naiset kokivat vuoden 2022 kyselyn mukaan saavansa vähemmän positiivista palautetta puoluejohtolta kuin vuonna 2018, on kiinnostava havainto, kun sitä tarkastellaan sitä kautta, kuinka sukupuolittunutta positiivisen palautteen saaminen on. Sekä vuoden 2018 että vuoden 2022 kyselyn mukaan naisedustajat kokivat useammin kuin miehet, että he saavat positiivista palautetta naisilta. Kyselyyn vastanneista miehistä 80,3 prosenttia ja naisista 64,8 prosenttia koki saavansa yhtä paljon palautetta mies- ja naiskansanedustajilta vuonna 2022, kun vuonna 2018 vastaavat osuudet olivat 75,6 prosenttia miehistä ja 66,0 prosenttia naisista. Enemmän positiivista palautetta miesedustajilta koki vuonna 2022 saavansa 13,6 prosenttia kyselyyn vastanneista miehistä ja 13,0 prosenttia kyselyyn vastanneista naisista, kun vuonna 2018 vastaavat osuudet olivat 13,4 prosenttia miehistä ja 9,4 prosenttia naisista. Naiskansanedustajilta enemmän positiivista palautetta vuonna 2022 koki saavansa 6,1 prosenttia kyselyyn vastanneista miehistä ja 22,2 prosenttia kyselyyn vastanneista naisista, kun vuonna 2018 vastaavat osuudet olivat 11,0 prosenttia miehistä ja 24,5 prosenttia naisista. (Kuva 15.)

KUVA 15. Saatteko työhönne liittyvää positiivista palautetta eniten...
Vastausjakaumien vuosikehitys sukupuolen mukaan.

Vuoden 2018 haastatteluissa monet kansanedustajat nostivat esiin, että naiskansanedustajien keskuudessa positiivista palautetta annetaan tietoisesti toisille naisedustajille matalammalla kynnyksellä myös ryhmärajojen yli⁵¹. Puolueiden puheenjohtajista merkittävästi suurempi osa vuoden 2022 kyselyn aikaan verrattuna vuoden 2018 kyselyyn oli naisia (ks. taulukko 2, sivu 35). Tähän nähden se, että naiset kokevat saavansa nyt puoluejohdolta vähemmän positiivista palautetta kuin vuoden 2018 kyselyssä, antaa viitteitä siitä, että johtopaikoilla ei naisten välinen kollegiaalisuus toimi samalla tavalla kuin rivikansanedustajien keskuudessa.

Naiset kokivat miehiä useammin myös, että he jäävät ilman riittävää tukea kansanedusajan työssään. Vuoden 2018 tapaan myös vuoden 2022 kyselyssä suurempi osa miehistä kuin naisista ei ylipäänsä kokenut tarvitsevänsä tukea. Eri tehtävissä merkittäviä, yli 10 prosenttiyksikön eroja tuen saamisessa sukupuolten välillä muodostui muutamissa kohdissa sekä vuoden 2018 että 2022 kyselyssä. 29,6 prosenttia naisvastaajista ja 12,1 prosenttia miesvastaajista koki saavansa liian vähän tukea ajankohtaisten aiheiden seuraamiseen. Julkisten kannanottojen kirjoittamiseen liian vähän tukea koki saavansa 22,6 prosenttia kyselyyn vastanneista naisista ja 9,0 prosenttia kyselyyn vastanneista miehistä. Puheiden kirjoittamiseen liian vähän tukea koki saavansa 18,2 prosenttia naisista ja 6,2 prosenttia miehistä. Vastalauseiden laatimiseen koki saavansa liian vähän tukea 13,5 prosenttia naisista ja 3,0 prosenttia miehistä. Vuoden 2018 kyselyssä missään kohdassa miehet eivät kokeneet saavansa harvemmin riittävästi tukea kuin naiset. Vuonna 2022 nousi kuitenkin esiin kaksi tehtävää, joissa miehet jäivät naisia useammin ilman kaipaamaansa tukea: sidosryhmien ja viiteryhmien tapaamisessa 13,0 prosenttia naisista ja 13,6 prosenttia miehistä sai mielestään liian vähän tukea, ja kirjallisten kysymysten tekemisessä 5,6 prosenttia naisista ja 6,0 prosenttia miehistä ei saanut tarvitsemaansa tukea. (Taulukko 9.)

Haastateltujen kansanedustajien näkemykset erosivat selvästi toisistaan myös sen suhteen, kokivatko he saavansa riittävästi tukea. Osa koki saamansa tuen riittäväksi, osa taas selvästi riittämättömäksi. Jotkut haastateltavat pitivät toisilta edustajilta saamaansa vertaistukea merkittävänä tuen muotona, mutta haastatteluissa nousi esille myös näkemyksiä, joiden mukaan edustajien keskinäinen kilpailuasetelma vaikeutti vertaistuen saamista etenkin oman ryhmän sisällä. Muutamissa vastauksissa nousi esille eduskunnan virkamieskunnan tarjoama tuki ja aina positiivisessa mielessä.

51 Björk ym. 2018, s. 48–50.

	2022						2018					
	Naiset			Miehet			Naiset			Miehet		
	Liian vähän	Riittävästi	En tarvitse tukea	Liian vähän	Riittävästi	En tarvitse tukea	Liian vähän	Riittävästi	En tarvitse tukea	Liian vähän	Riittävästi	En tarvitse tukea
Ajankohtaisiin aiheisiin perehtyminen	29,6 %	68,5 %	1,9 %	12,1 %	80,3 %	7,6 %	28,3 %	64,2 %	7,5 %	15,0 %	76,3 %	8,8 %
Ajankohtaisten asioiden seuraaminen ja mediaseuranta	25,9 %	63,0 %	11,1 %	19,4 %	64,2 %	16,4 %	26,9 %	67,3 %	5,8 %	15,2 %	72,2 %	12,7 %
Lakialoitteiden kirjoittaminen	24,1 %	66,7 %	9,3 %	17,9 %	73,1 %	9,0 %	18,0 %	72,0 %	10,0 %	14,3 %	72,7 %	13,0 %
Julkisten kannanottojen kirjoittaminen	22,6 %	64,2 %	13,2 %	9,0 %	65,7 %	25,4 %	23,5 %	66,7 %	9,8 %	10,1 %	75,9 %	13,9 %
Puheiden kirjoittaminen	18,2 %	61,8 %	20,0 %	6,2 %	67,7 %	26,2 %	17,6 %	66,7 %	15,7 %	8,8 %	73,8 %	17,5 %
Vastalauseiden ja eriävien mielipiteiden laatiminen	13,5 %	73,1 %	13,5 %	3,0 %	77,6 %	19,4 %	11,8 %	68,6 %	19,6 %	6,5 %	67,5 %	26,0 %
Eri sidosryhmien ja viite-ryhmien tapaaminen	13,0 %	74,1 %	13,0 %	13,6 %	72,7 %	13,6 %	19,2 %	67,3 %	13,5 %	10,0 %	80,0 %	10,0 %
Kirjallisten kysymysten tekeminen	5,6 %	83,3 %	11,1 %	6,0 %	79,1 %	14,9 %	11,5 %	71,2 %	17,3 %	2,5 %	84,8 %	12,7 %

TAULUKKO 9. Saatteko kansanedustajan työssänne tukea seuraaviin tehtäviin? Vastausjakaumien vuosivertailu sukupuolittain.

3.10 Epäasiallinen kohtelu eduskunnassa ja sosiaalisessa mediassa

Vuoden 2022 kyselyssä kansanedustajat kertoivat edelleen kokevansa epäasiallista kohtelua ja häiritsevää käytöstä eduskunnassa. Kyselyn perusteella kielenkäyttö eduskunnassa on siistiytynyt jonkin verran, sillä seksistisiä vitsejä koskevassa kysymyksessä vastausten keskiarvot asteikolla 1–5 olivat vuoden 2018 kyselyssä miehillä 2,3 ja naisilla 2,1, kun vuoden 2022 kyselyssä keskiarvot olivat miehillä 1,8 miehillä ja naisilla 1,9. Vuoden 2018 kyselyssä miehistä 71 prosenttia ja naisista 77 prosenttia kertoi kuulleen seksistisiä vitsejä (vastaus jotain muuta kuin 1 = en koskaan), kun vuoden 2022 kyselyssä miehistä hieman yli puolet, 52 prosenttia, ja naisista kaksi kolmasosaa, 66 prosenttia, kertoi joskus kuulleen kansanedustajakollegan kertovan seksistisiä vitsejä. (Taulukko 8.)

Muita epäasiallisen kohtelun muotoja kuin seksistisiä vitsejä ja seksuaalista häirintää raportoitiin vuoden 2022 kyselyssä lähes yhtä usein tai useammin kuin vuoden 2018 kyselyssä. Naiset kohtasivat edelleen epäasiallista käytöstä miehiä useammin. Ero sukupuolten välillä oli vuoden 2022 kyselyssä suurempi kuin vuoden 2018 kyselyssä. Yksityiselämän valintojen kyseenalaistamista oli vuonna 2018 kohdannut (vastaus jotain muuta kuin 1 = en koskaan) 51 prosenttia kyselyyn vastanneista miehistä ja 74 prosenttia naisista ja vuonna 2022 vastaavasti 42 prosenttia miehistä ja 65 prosenttia naisista. Naisten vastausten keskiarvo oli kuitenkin vuonna 2022 suurempi (2,3) kuin vuonna 2018 (2,2), kun miehillä keskiarvo oli laskenut siten, että vuonna 2018 keskiarvo oli 1,9 ja vuonna 2022 se oli 1,5. Työn häiritsemistä asiattomilla eleillä tai kommenteilla oli vuonna 2018 kyselyssä kohdannut 43 prosenttia miehistä ja 51 prosenttia naisista, kun vuonna 2022 kyselyyn vastanneista miehistä 41 prosenttia ja naisista 57 prosenttia raportoi kohdanneensa työn häiritsemistä. Vaatteiden ja ulkonäön häiritsevää kommentointia oli vuonna 2018 kohdannut 20 prosenttia miehistä ja 37 prosenttia naisista ja vuonna 2022 vastaavasti 23 prosenttia miehistä ja 31 prosenttia naisista. (Taulukko 8.)

Sukupuolten välisen eron kasvaminen näkyi myös tarkemmassa tilastollisessa analyysissä. Vuonna 2018 sukupuoli ei ollut tilastollisesti merkitsevä muuttuja näiden kysymysten kohdalla, kun muut taustamuuttujat otettiin huomioon⁵², mutta vuoden 2022 vastauksissa sukupuoli oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) ja suurin selittäjä siinä, kokivatko vastaajat, että heidän yksityiselämän prioriteettejaan kyseenalaistetaan. Myös väittämässä, joka koski työn häiritsemistä

52 Björk ym. 2018, s. 67–70.

asiattomilla eleillä tai kommentteilla, sukupuoli oli lähellä tilastollista merkitsevyyttä ja vaikutuksen suunta oli sama, eli naiset raportoivat kohdanneensa näitä epäasiallisen käytöksen muotoja useammin kuin miehet. Ikä oli myös vuoden 2018 tapaan tilastollisesti merkitsevä muuttuja yksityiselämän prioriteettien sekä ulkonäön kommentoinnin kohdalla, ja nuoremmat kansanedustajat kertoivat useammin kohdanneensa näitä epäasiallisen kohtelun muotoja.

Kysymys	Sukupuoli ja vuosi	1	2	3	4	5	Keski-arvo
Yksityiselämäne valintoja ja prioriteetteja kyseenalaistetaan	Naiset 2018	26 %	45 %	11 %	15 %	2 %	2,2
	Naiset 2022	35 %	29 %	18 %	13 %	5 %	2,3
	Miehet 2018	49 %	24 %	16 %	7 %	4 %	1,9
	Miehet 2022	58 %	35 %	5 %	3 %	0 %	1,5
Työtänne häiritään asiattomilla eleillä tai kommentteilla	Naiset 2018	49 %	32 %	11 %	8 %	0 %	1,8
	Naiset 2022	43 %	30 %	19 %	7 %	2 %	2,0
	Miehet 2018	57 %	35 %	4 %	5 %	0 %	1,6
	Miehet 2022	59 %	31 %	5 %	3 %	2 %	1,6
Vaatteitanne tai ulkonäköänne kommentoidaan ikävään sävyyn	Naiset 2018	63 %	31 %	6 %	0 %	0 %	1,4
	Naiset 2022	69 %	17 %	9 %	4 %	2 %	1,5
	Miehet 2018	80 %	13 %	2 %	5 %	0 %	1,3
	Miehet 2022	77 %	14 %	5 %	2 %	3 %	1,4
Koette joutuneenne seksuaalisen häirinnän kohteeksi	Naiset 2018	77 %	17 %	6 %	0 %	0 %	1,3
	Naiset 2022	84 %	11 %	4 %	2 %	0 %	1,2
	Miehet 2018	80 %	13 %	6 %	1 %	0 %	1,3
	Miehet 2022	97 %	3 %	0 %	0 %	0 %	1,0
Kuulette kansanedustajakolleganne kertovan jossakin tilanteessa seksistisiä vitsejä	Naiset 2018	23 %	47 %	25 %	6 %	0 %	2,1
	Naiset 2022	34 %	47 %	15 %	4 %	0 %	1,9
	Miehet 2018	29 %	39 %	18 %	6 %	8 %	2,3
	Miehet 2022	48 %	32 %	15 %	5 %	0 %	1,8

TAULUKKO 8. Kuinka usein olette ollut osallisena seuraavanlaisissa tapahtumissa eduskunnassa kuluvan vaalikauden aikana? Vastausjakaumien ja keskiarvojen vuosivertailu sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = en koskaan; 5 = erittäin usein).

Seksuaalista häirintää kuluneella vaalikaudella raportoi kokeneensa vuoden 2022 kyselyssä 16,4 prosenttia kyselyyn vastanneista naisista ja 3,0 prosenttia kyselyyn vastanneista miehistä. Vuoden 2018 kyselyssä osuudet olivat selvästi suurempia: 20,4 prosenttia miehistä ja 23,1 prosenttia naisista vastasi kysymykseen seksuaalisesta häirinnästä jotain muuta kuin 1 = en koskaan. (Taulukko 8.) Seksuaalista häirintää siis koetaan edelleen eduskunnassa, mutta ero vuosien 2018 ja 2022 kyselyiden välillä on merkittävä varsinkin miehillä.

Vuoden 2022 kyselyn mukaan varsinkin miehet siis kokivat merkittävästi vähemmän seksuaalista häirintää kuin vuonna 2018, mutta myös seksuaalista häirintää kokeneiden naisten osuus oli laskenut. Selkeää selittävää tekijää erolle varsinkaan miesten kokemusten kohdalla on vaikea osoittaa. Tutkimusmateriaalista löytyy silti muutama mahdollinen syy sille, miksi kokemukset seksuaalisesta häirinnästä ovat vähentyneet. Ensinnäkin sekä haastatteluissa että kyselyn avoimissa vastauksissa monet vastaajat viittasivat häirintätapauksiin, joita on ollut aikaisemmilla vaalikausilla. Monet pitkään eduskunnassa olleet naisedustajat myös kertoivat, että häirintää kohtasi aikaisemmin useammin mutta nykyään se on harvinaista. On mahdollista, että kun vuonna 2018 kyselyä toteutettiin ensimmäistä kertaa, jotkut kyselyyn vastanneet ajattelivat vanhempia häirintäkokemuksia. Vuoden 2022 kysely oli seurantatutkimus, ja kysymys kohdistui selkeämmin kuluvaan vaalikauteen. Toisaalta haastatteluissa moni edustaja toi esiin myös koronan aiheuttaman poikkeustilanteen eduskuntatyössä. Valtaosa kuluneesta vaalikaudesta on vietetty joko täysin tai osin etätyössä, ja kokoontumisia, joissa fyysistä häirintää⁵³ voisi tapahtua, on ollut vähemmän. Varsinkin vapaamuotoista yhdessäoloa ja illanviettoja on ollut kuluneella kaudella harvemmin. Haastatteluissa arveltiin, että se vaikuttaa siihen, kuinka yleisiä häirintäkokemukset ovat. Tämänäyttypiset tilaisuuDET koettiin siis haastatteluissa ympäristöksi, jossa häirintää voisi herkimmin tapahtua. Lisäksi haastatteluissa todettiin, että seksuaalinen häirintä on ollut viime vuosina laajasti esillä mediassa ja yhteiskunnassa ja tämä on osaltaan voinut vaikuttaa siihen, että asiaan kiinnitetään entistä enemmän huomiota myös eduskunnassa ja häiritsevä käytös on sen myötä vähentynyt.

Haastatteluissa kysyttiin myös sitä, ovatko vastaajat kokeneet tai todistaneet häirintää tai asiatonta käytöstä kuluneella vaalikaudella. Valtaosa haastateltavista ei ollut kokenut tai havainnut seksuaalista häirintää eduskunnassa. Kaksi vastaajaa kertoi, että he ovat kuulleet kuluneella vaalikaudella tapahtuneesta

53 Kyselyssä seksuaalista häirintää ei määritelty tarkemmin eikä sitä rajattu koskemaan vain fyysisiä häirintätilanteita. Merkittävä osa haastatteluista vaikutti kuitenkin mieltävän seksuaalisen häirinnän toiminnaksi, joka vaatii jonkinlaista fyysistä läsnäoloa.

häirintätapauksesta. Lisäksi useampi haastateltava viittasi tapauksiin, jotka ovat olleet kuluneella vaalikaudella julkisuudessaakin. Vuoden 2018 tapaan useat haastateltavat edustajat nostivat myös vuoden 2022 haastatteluissa esiin tarpeen kartoittaa muiden eduskunnan henkilöstöryhmien ja avustajien kokemuksia häirinnästä. Moni haastateltava korosti, että varsinkin avustajat ovat erityisen haavoittuvassa asemassa hyvin hierarkkisesti järjestäytyneessä eduskunnassa. Joissakin haastatteluissa sekä kyselyn avoimessa vastauksessa viitattiin myös häirintään, jota oli tapahtunut eduskunnan ulkopuolella. Muuta häiritsevää käytöstä, kuten vähättelevää kielenkäyttöä, asiatonta huutelua tai epämiellyttävää kommentointia oli kokenut ja havainnut huomattavasti useampi edustaja. Tätä tapahtui niin istuntosalissa kuin sen ulkopuolellakin.

Vuoden 2018 tapaan haastatteluissa kysyttiin myös, tietävätkö edustajat, miten häirintätilanteessa tulisi toimia. Edustajilla ei edelleenkään ole yhtenäistä käsitystä siitä, miten häirinnän tai epäasiallisen kohtelun tapaukset tulisi käsitellä, eikä yhteistä toimintaohjetta tunneta. Useimmat haastateltavat toivat esiin, että häiritsevästä käytöksestä tulisi mainita välittömästi häiritsijälle itselleen. Verrattuna vuoden 2018 haastatteluihin vuoden 2022 haastatteluissa kuitenkin mainittiin useammin erilaisia tahoja, joille häirinnästä voi ilmoittaa. Mainittuja tahoja olivat ryhmän pääsihteeri sekä häirintäyhdyshenkilöt ryhmän ja puolueen sisällä. Ryhmärajat ylittävissä häirintätapauksissa mainittiin muutamassa haastattelussa myös eduskunnan pääsihteeri sekä puhemies. Edustajilla on siis aikaisempaan verrattuna jonkin verran parempi käsitys siitä, miten häirintätapaukset käsitellään asianmukaisesti, mutta asiaan liittyy edelleen epätietoisuutta. Näiltä osin haastattelujen tulokset eroavat Siukolan ym. tuloksista. Heidän vuoden 2020 kyselyssään 81 prosenttia vastaajista ilmoitti tietävänsä, miten häirintätilanteessa tulisi toimia⁵⁴. Myös häirintää koskeva ohjeistus tunnettiin Siukolan ym. vuoden 2020 kyselyn tulosten mukaan hyvin⁵⁵. Vaikuttaa siltä, että häirintää koskevat ohjeistukset olivat paremmin mielessä vaalikauden alussa, jolloin oli annettu myös niihin liittyvää koulutusta. Kun pandemian värittävä vaalikausi eteni, toimintaohjeistus unohtui monelta edustajalta.

Kansanedustajat kohtasivat epäasiallista käytöstä aikaisempaa enemmän myös sosiaalisessa mediassa. He kuvailivat jo vuoden 2018 tutkimuksessa, että loukkaavat kommentit ja suoranainen uhkailu olivat varsin arkipäiväinen osa kansanedustajan työtä, joskin edustajan tunnettuus ja näkyvyys muussa mediassa vaikutti palautteen määrään ja laatuun⁵⁶. Kun vuoden 2022 kyselyn tuloksia

54 Siukola ym. 2020, s. 35.

55 Siukola ym. 2020, s. 53.

56 Björk ym. 2018, s. 67–70.

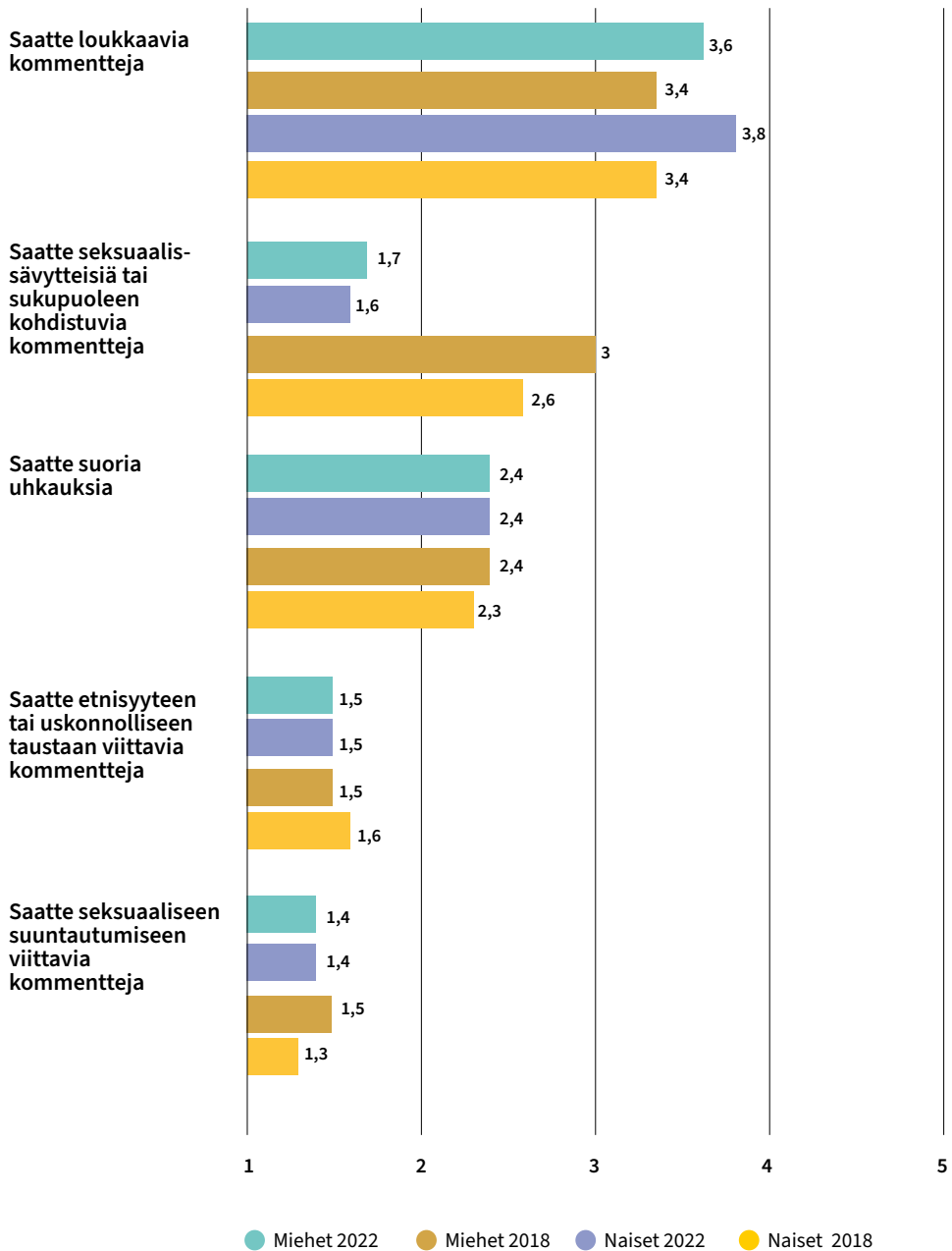
verrataan vuoden 2018 tuloksiin, häiritsevä käytös sosiaalisessa mediassa ei ole vähentynyt, pikemminkin päinvastoin. Loukkaavia kommentteja sosiaalisessa mediassa oli kohdannut lähes jokainen vastaaja (vastaus jotain muuta kuin 1 = en koskaan). Miesten vastausten keskiarvo asteikolla 1–5 oli vuodesta 2018 noussut 3,4:stä 3,6:een ja naisten vastausten 3,4:stä 3,8:aan. Seksuaalisävytteisiä tai sukupuoleen kohdistuvia kommentteja naiset saivat selvästi miehiä enemmän, ja niiden määrä oli myös kasvanut naisten kohdalla merkittävästi. Vuodesta 2018 miesten vastausten keskiarvot olivat nousseet 1,6:sta 1,7:ään ja naisten 2,6:sta 3,0:aan. Suoria uhkauksia oli saanut kolme neljästä vastaajasta. Niiden määrässä ei ollut suurta muutosta tutkimusten välillä. Miesten vastausten keskiarvo oli pysynyt 2,4:ssä ja naisten keskiarvo noussut edellisestä tutkimuksesta 2,3:sta 2,4:ään. Etniseen taustaan tai uskonnollisuuteen kohdistuvien kommenttien kohdalla miesten vastausten keskiarvo oli pysynyt 1,5:ssä, kun naisilla se oli laskenut 1,6:sta 1,5:een vuodesta 2018. Seksuaaliseen suuntautumiseen kohdistuvien kommenttien osalta miesten keskiarvossa ei ollut tapahtunut muutosta, vaan se pysyi 1,4:ssä, kun naisilla vastausten keskiarvo oli noussut 1,3:sta 1,5:een. (Kuva 16.)

Sukupuolten välinen ero seksuaalisävytteisten kommenttien määrässä on suuri ja myös tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Myös muutos vuoden 2018 tuloksiin verrattuna oli naisten osalta suuri. Vielä vuonna 2018 lähes neljäsosa kyselyyn vastanneista naisista ei ollut koskaan saanut seksuaalisävytteisiä tai sukupuoleen kohdistuvia kommentteja, kun vuoden 2022 kyselyssä enää kymmenesosa naisista ei kohdannut näitä kommentteja. Seksuaalisävytteisten kommenttien kohdalla myös ikä oli tilastollisesti merkitsevä muuttuja ja nuoremmat edustajat kohtasivat niitä useammin. Muiden sosiaalisessa mediassa tapahtuvien epäasiallisen käytöksen muotojen osalta mikään yksittäinen henkilöön liittyvä taustamuuttuja ei noussut tilastollisesti merkitseväksi.

Moni sellainenkin edustaja, joka useiden muiden teemojen kohdalla ei nähnyt merkittäviä eroja sukupuolten välillä, tunnisti sosiaalisessa mediassa annetun palautteen sukupuolittuneisuuden. Naisten katsottiin paitsi saavan ylipäänsä enemmän loukkaavaa kommentointia, varsinkin seksuaalisävytteistä, myös joutuvan useammin yhtäältä ulkonäköä koskevan kommentoinnin ja toisaalta vähättelevien kommenttien, esimerkiksi työttömyyden, kohteeksi. Toisaalta kaikki edustajat eivät tässäkään kohtaa nähneet eroa miesten ja naisten saaman palautteen välillä määrällisesti tai laadullisesti. Valtaosa heistä oli miehiä, mutta tähän joukkoon kuului myös pari naista.

Vuoden 2018 tutkimuksen tapaan myös vuoden 2022 haastatteluissa sosiaalisen median palaute otettiin monesti annettuna osana kansanedustajan työtä. Haastatteluissa monet edustajat korostivat, että sosiaalisessa mediassa tulevaan

TASA-ARVO EDUSKUNTATYÖSSÄ

KUVA 16. Oletteko kohdannut jotain seuraavista tapahtumista esiintyessänne sosiaalisessa mediassa kuluva vaalikauden aikana? Keskiarvojen vuosivertailu sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = en koskaan; 5 = erittäin usein).

palautteeseen täytyy kansanedustajan työssä tottua. Muutama haastateltava nosti esiin myös, että sosiaalisessa mediassa kansanedustajakollegoilta saatu tuki, varsinkin puoluerajojen yli, oli ollut häirintätilanteissa erittäin tärkeää. Haastatteluissa toivottiinkin muutaman kerran vastakkainasettelun sijaan kansanedustajilta kollegiaalisuutta myös sosiaalisen median alustoilla, joilla poliittinen keskustelu kärjistyy helposti. Selvästi enemmän haastatteluissa kuitenkin viitattiin kansalaisilta tulevaan palautteeseen ja kansalaiskeskusteluun.

Haastateltavat eivät juuri maininneet, spontaanisti tai erikseen kysyttäessä, keinoja, joilla eduskunta voisi työpaikkana tukea kansanedustajia siinä, miten loukkaavaa somepalautetta voitaisiin hillitä. Yksittäisinä ehdotuksina nousi esille, että eduskunta voisi auttaa siinä, miten palautteen aiheuttamaa painetta voi sietää, ja että vakavissa tapauksissa eduskunta voisi auttaa, kun tehdään ilmoitus viranomaisille. Tuoretta eduskunnan ohjeistusta tai jo perustettua tukiverkostoa, jotka koskevat verkkohäirintää, ei haastatteluissa mainittu. Muutama haastateltu, joista osa oli naisia ja osa miehiä, kertoi myös, että he ovat saaneet siinä määrin vakavia henkeen kohdistuvia uhkauksia, että viranomaiset olivat olleet mukana asioiden selvittelyssä ja olivat myös tukeneet ja ohjeistaneet edustajia.

Loukkaava kommentointi ja uhkailu vaikutti myös sekä sosiaalisen median alustojen valintaan että kansanedustajien esiintymiseen siellä. Kuten vuonna 2018, myös nyt haastatteluissa monet edustajat mainitsivat, että he pyrkivät pitämään politiikkaan liittyvät sosiaalisen median profiilinsa erossa henkilökohtaisista profileista ja käyttävät sosiaalista mediaa enemmän yksisuuntaisena tiedotuskanavana kuin keskustelualustana. Vuoden 2022 haastatteluissa erityisesti Twitter keräsi mainintoja alustana, jossa keskustelu kärjistyy helposti. Facebook koettiin yleisesti parempana alustana politiikan tekemiselle. Jotkut haastateltavat kertoivat, että he välttelevät sosiaalista mediaa ylipäänsä tai ainakin puhumista aiheista, joiden tiedetään keräävän uhkailua ja epämiellyttävää kommentointia. Toisaalta osa haastateltavista korosti, että palaute ei vaikuta heidän esiintymiseensä sosiaalisessa mediassa. Sukupuolten välillä ei haastatteluissa syntynyt selkeää eroa siinä, miten sosiaalista mediaa käytetään. Kansanedustajat ikään katsomatta käyttivät sosiaalista mediaa, ja se on tärkeä työkalu kaikkien kansanedustajien työssä. Vanhemmista edustajista osa suhtautui siihen kuitenkin pakollisena pahana, jota joutuu työssä käyttämään, kun nuoremmille se oli usein luonnollisempi viestintäkanava, siitäkin huolimatta, että varsinkin nuoret naiset saavat kyselyn ja haastatteluiden perusteella muita enemmän loukkaavaa ja törkeää palautetta.

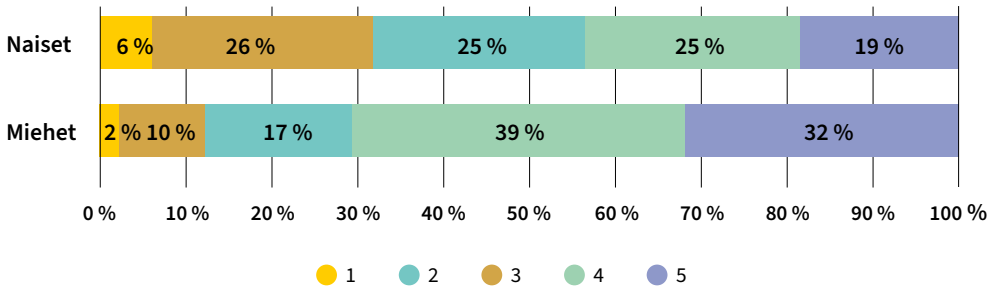
3.11 Etätyö, verkostot ja koronapandemian vaikutus eduskuntatyöhön

Koronapandemia muutti kuluneella vaalikaudella työtapoja, joihin eduskunnassa on totuttu. Etäosallistuminen muuttui yleiseksi käytännöksi, ja fyysiset kokoukset ja tapaamiset olivat pitkään tauolla. Se vaikeutti myös eduskunnan sisäisten ja ulkoisten verkostojen toimintaa. Sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta se, että etätyömahdollisuudet lisääntyivät, voi parantaa perheellisten edustajien vaikutusmahdollisuuksia sekä työn ja perhe-elämän yhdistämistä. Verkostotapaamisten puuttuminen taas puolestaan vaikuttaa siihen, kuinka hyvin uudet edustajat pääsevät sisään eduskunnan tapoihin. Sekä perheellisistä kansanedustajista että uusista kansanedustajista enemmistö oli sekä vuoden 2018 että 2022 kyselyssä naisedustajia.

Haastatteluiden ja kyselyn perusteella myös uudet edustajat kokivat, että he pääsivät mukaan eduskuntatyöhön ja eduskunnan verkostoihin varsin hyvin pandemiasta huolimatta. Koronapandemian vaikutus eduskuntatyöhön nousi haastatteluissa esille ajoittain spontaanisti erityisesti silloin, kun puhuttiin eduskunnan keskusteluilmapiiiristä. Useat haastateltavat pelkäsivät, että se, että yhteisiä tapaamisia ja vapaavapaamuotoista kanssakäymistä on vähän, heikentää yhteishenkeä ja eduskuntaryhmien rajat ylittävää kollegiaalisuutta eduskunnassa. Kaikkineen haastatteluiden ja kyselyn perusteella koronapandemian vaikutus eduskuntatyöhön ei lopulta ole ollut kovin suuri lukuun ottamatta sitä, että etätyöskentely on osittain normalisoitunut. Pandemia-ajan poikkeuksellisista työskentelyolosuhteista ollaan kuitenkin vasta palaamassa normaalimpaan toimintaan. Niinpä poikkeusajan vaikutukset eduskuntatyöhön ja eduskunnan toimintakulttuuriin eivät vielä kaikilta osin ole välttämättä nähtävissä.

Suoraan koronapandemiaa käsiteltiin ennen kaikkea etätyön ja verkostojen merkityksen näkökulmasta. Useat kansanedustajat toivoivat jo vuoden 2018 tutkimuksen haastatteluissa, että etätyömahdollisuuksia parannetaan. Vastajat perustelivat tätä varsinkin perheen ja työelämän yhdistämisellä. Koronapandemian myötä erilaisia etäosallistumisen muotoja kehitettiin myös eduskunnassa nopeasti. Nämä ovat osin myös jääneet käyttöön, vaikka edelleen monissa äänestämiseen tai päätöksentekoon liittyvissä tilanteissa edellytetään fyysistä läsnäoloa. Vähintään voidaan sanoa, että etäosallistuminen on normalisoitunut ja siitä on tullut osa eduskunnan käytäntöjä.

Kyselyssä nykyisiä etätyökäytäntöjä pidettiin pääasiassa riittävinä. Sukupuolten välillä vastauksissa oli kuitenkin hajontaa. Naisvastaajista 32 prosenttia koki, että nykyiset etätyömahdollisuudet eivät ole riittäviä (vastaus 1 tai 2 asteikolla 1–5), kun miehillä vastaava osuus oli 12 prosenttia. (Kuva 17.) Sukupuoli on myös tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) muuttuja vastauksissa. Ikä, kokemus, vaalipiirin etäisyys Helsingistä, kotona asuvat alaikäiset lapset tai hoitovastuu eivät nousseet tilastollisesti merkitseviksi muuttujiksi.

KUVA 17. Ovatko etätyömahdollisuudet eduskuntatyössä mielestänne tällä hetkellä riittävät? Jakaumat sukupuolen mukaan
(asteikko: 1 = ei lainkaan riittävät; 5 = erittäin riittävät).

Kun etätyömahdollisuuksista puhuttiin, haastateltavien näkemykset jakautuivat etätyömahdollisuuksista kahteen suuntaan. Merkittävä osa haastateltavista toi esiin sen, kuinka paljon etätyömahdollisuudet ovat helpottaneet eduskuntatyötä sekä työn ja perhe-elämän yhdistämistä. Näistä haastateltavista osa toivoi lisää mahdollisuuksia etäosallistumiseen. Useimmiten näitä näkemyksiä toivat esiin perheelliset ja/tai ne edustajat, jotka tulivat vaalipiireistä, jotka sijaitsivat etäämmällä Helsingistä. Toisaalta lähes yhtä moni haastateltava toi esiin näkemyksen, että etätyö on vaikuttanut työskentelyilmapiiriin eduskunnassa negatiivisesti. Heidän mielestään yhteisöllisyys ja tutustuminen ovat jääneet normaalia vähäisemmäksi, kun ihmiset eivät sijaitse fyysisesti samassa tilassa. Erityisesti vanhemmat ja pidempään eduskunnassa olleet haastateltavat olivat muita useammin sitä mieltä, että pandemia-ajan etätyöskentelyyn liittyvistä käytännöistä olisi syytä siirtyä enemmän kohti pandemiaa edeltäneitä käytäntöjä ja lisätä fyysistä läsnäoloa kokouksissa ja epävirallisissa tapahtumissa.

Etätyömahdollisuuden kehittämismahdollisuuksista haastatteluissa nostettiin esille ennen kaikkea se, että valiokuntakokoukset pitäisi jakaa mahdollisimman selvästi kuulemisiin, joissa etäosallistuminen on mahdollista, ja päätöskokouksiin, joissa on oltava läsnä. Muutamat haastateltavat toivoivat myös sitä,

että etätyömahdollisuuksia lisättäisiin ja ulotettaisiin myös päätöskokouksiin. Aiheeseen liittyen huomautettiin tosin myös, että valiokuntien etäosallistuminen itsessään ei vielä suuresti joustavoita osallistumista sellaisina päivinä, joiden ohjelmaan kuuluu joka tapauksessa täysistunto, koska niihin ei voi osallistua etänä. Haastateltavat arvioivat sille, että naiset kokivat etätyömahdollisuudet useammin riittämättömiksi, syyksi sen, että naiset dustajista useammilla on merkittävää lastenhoitovastuuta, jota etätyö osaltaan voisi helpottaa.

Vuoden 2018 kyselyssä edustajia pyydettiin nimeämään erilaisia eduskunnan sisäisiä ja ulkoisia verkostoja, joita he pitävät tärkeinä ja joiden toimintaan he osallistuvat. Vuoden 2022 kyselyssä tätä kysymystä lähestyttiin yleisemmällä tasolla ja kansanedustajia pyydettiin arvioimaan, kuinka tärkeinä he pitävät verkostoja ja kuinka aktiivisesti he osallistuvat niiden toimintaan. Edustajat kokivat eduskunnan ulkopuoliset verkostot sisäisiä tärkeämmiksi, ja niiden toimintaan myös osallistuttiin aktiivisemmin. (Taulukko 7.) Tarkemmassa tilastollisessa analyysissä mikään yksittäinen henkilöön liittyvä taustamuuttuja ei noussut tilastollisesti merkitseväksi. Eduskuntaryhmien välillä oli näissä kysymyksissä sen sijaan keskimääräistä enemmän vaihtelua.

		Miehet	Naiset
Kuinka tärkeiksi koette seuraavat verkostot eduskuntatyön kannalta?	Eduskunnan sisäiset verkostot ja ryhmät	3,7	3,5
	Eduskunnan ulkopuoliset verkostot	3,9	4,1
Kuinka aktiivisesti osallistutte seuraavien verkostojen toimintaan?	Eduskunnan sisäiset verkostot ja ryhmät	3,0	3,2
	Eduskunnan ulkopuoliset verkostot	3,4	3,5

TAULUKKO 7. Verkostoihin liittyvät kysymykset, vastausten keskiarvot sukupuolen mukaan. Kuinka tärkeiksi koette seuraavat verkostot eduskuntatyön kannalta? (asteikko: 1 = ei lainkaan tärkeä; 5 = erittäin tärkeä). **Kuinka aktiivisesti osallistutte seuraavien verkostojen toimintaan?** (asteikko: 1 = en lainkaan aktiivisesti; 5 = erittäin aktiivisesti).

Edustajat kokivat verkostojen merkityksen edelleen suureksi sekä kyselyn että haastattelujen perusteella, vaikka pandemia on muuttanut verkostojen toimintaa. Edustajat korostivat haastatteluissa sitä, että varsinkin eduskunnan sisäiset verkostot ovat vasta hiljalleen palautumassa toimintaan eikä kaikissa verkostoissa ylipäänsä toiminta koskaan palaudu samanlaiseksi kuin ennen pandemiaa. Edustajat näkivät, että etätapaamiset ovat jossain määrin korvan-

neet fyysisiä tapaamisia, mutta toisaalta he huomauttivat, että verkkotapaamisissa ei ole yhtä helppoa tutustua ihmisiin ja esimerkiksi hahmottaa elekieltä. Toisaalta jotkut haastateltavat toivat esille sen, että pandemia ei yksinomaan heikentänyt verkostoja, sillä kun etätapaamiset vakiintuivat, tapaamisia oli mahdollista järjestää jopa aiempaa enemmän.

Haastatellut edustajat pitivät sekä eduskunnan sisäisiä että ulkoisia verkostoja pääsääntöisesti tärkeinä. He kokivat tärkeinä sekä muodollisia että epämuodollisia verkostoja. Jotkut haastatelluista tosin mainitsivat, että he eivät ole juurikaan osallistuneet eduskunnan sisäiseen epämuodolliseen toimintaan, esimerkiksi harrastus- tai liikuntakerhoihin. Toisaalta osa haastatelluista nosti esiin juuri nämä verkostot erityisen hyvinä välineinä tutustua myös oman puolueen ulkopuolisiin edustajakollegoihin. Muodolliset verkostot taas nähtiin hyvinä tapoina syventää asiaosaamista omissa kiinnostuksenkohteissa sekä etenkin eduskunnan ulkopuolisten verkostojen kohdalla myös saada erilaisia näkökulmia ajankohtaisiin poliittisiin kysymyksiin. Merkittäviä eroja naisten ja miesten välillä ei noussut esiin, kun haastatteluissa kysyttiin verkostoja koskevista näkemyksistä.

Useat haastateltavat toivat esiin näkemyksen, että tällä kaudella aloittaneille edustajille pandemiasta johtuva verkostotapaamisten puuttuminen on ollut erityisen hankalaa. Ne ovat aikaisemmin toimineet keskeisinä paikkoina, joissa luodaan puoluerajat ylittäviä yhteyksiä, ja uudet edustajat ovat jääneet tästä paitsi. Toisaalta haastatteluissa ensimmäisen kauden edustajat eivät nähneet tätä omalla kohdallaan ongelmana, vaan he kokivat päässeensä mukaan eduskunnan verkostoihin ja saaneensa kontakteja yli puoluerajojen pandemiasta ja poikkeusoloista huolimatta. Varsinkin kokeneet edustajat toivat haastatteluissa vahvasti esiin huolen siitä, miten koronapandemia vaikuttaa kansanedustajien kollegiaalisuuteen, eduskunnan työilmapiiriin, hyvänä pidettyjen käytäntöjen ylläpitoon ja ylipäänsä politiikan tekemisen tapoihin. Koronapandemian pitkäaikaiset vaikutukset eduskuntatyöhön jäävät kuitenkin nähtäväksi tulevaisuudessa.

4. Yhteenveto

Tämä vuoden 2022 seurantatutkimus toteutettiin varsin erilaisessa ympäristössä kuin edellinen, vuonna 2018 tehty tutkimus. Kun tätä raporttia kirjoitetaan loppuvuodesta 2022, voidaan todeta, että vaalikausi 2019–2023 on ollut poikkeuksellinen monella tavalla. Vuonna 2020 puhjennut koronapandemia haastoi poliittista päätöksentekoa ja koko yhteiskuntaa ennennäkemättömällä tavalla. Suomessa todettiin poikkeusolot ja valmiuslaki otettiin käyttöön sekä keväällä 2020 että keväällä 2021. Helmikuussa 2022 Venäjä hyökkäsi Ukrainaan ja Suomen turvallisuusympäristö muuttui radikaalisti. Sodalla on ollut merkittäviä seurauksia Suomessa, erityisesti taloudellisen epävarmuus ja hintojen jyrkkä nousu.

Koko vaalikautta onkin leimannut jatkuva epävarmuus tulevista. Kansanedustajat ovat joutuneet tekemään töitä koko ajan muuttuvassa ympäristössä ja tekemään poikkeuksellisen suuria päätöksiä nopealla aikajänteellä. Tämä koskee niin eduskunnassa tehtyjä päätöksiä kuin erityisesti korona-aikana myös työskentelyä ja työn tekemisen tapoja eduskunnassa. Edustajien läsnäolo on kuluneella vaalikaudella ollut erilaista ja myös perinteiset poliittisen toiminnan muodot, esimerkiksi hallituksen ja opposition muodostamat jakolinjat, ovat olleet ainakin ajoittain normaalista poikkeavia.

Poikkeuksellinen vaalikausi näkyy kuitenkin tämän tutkimuksen tuloksissa jopa yllättävän vähän. Kyselyssä vastaukset ovat pääosin samansuuntaisia kuin aikaisemminkin. Paineet ovat kansanedustajan työssä kovat, mutta edustajat eivät kokeneet niitä merkittävästi suuremmiksi keväällä 2022 kuin keväällä 2018. Haastatteluissa kyllä viitattiin kuluneen kauden tapahtumiin ja niiden vaikutukseen eduskuntatyöskentelyyn mutta jopa yllättävän harvoin. Spontaanisti poikkeusaika nousi esille harvakseltaan, muun muassa kun keskusteltiin keskusteluilmapiiristä ja häirinnästä. Kun asiasta erikseen kysyttiin, haastattelut edustajat alkoivat pohtia pandemia-ajan merkitystä verkostojen ja etätyön kannalta ja tätä kautta myös laajemmin eduskuntatyön tulevaisuuteen. Kokonaisuudessaan edustajat kokivat poikkeuksellisten tapahtumien vaikutuksen eduskuntatyöskentelyyn kyselyn ja haastattelun tekemisen aikaan kesällä ja syksyllä 2022 melko pieneksi ja työ eduskunnassa oli jo palautumassa paljolti samanlaiseksi kuin aikaisemminkin.

Vaikka vaalikauden suuret tapahtumat ovat vaatineet poliittisten päättäjien huomiota välillä täyspäiväisesti, on politiikassa samaan aikaan otettu naisten ja miesten tasa-arvoisemman edustuksessa a merkittäviä edistysaskelia. Varsinkin kun pääministeri Marinin hallitus aloitti toimintansa, on politiikan näkyvimmillä paikoilla ollut poikkeuksellisen paljon naisia. Haastatteluissa nostettiin esiin usein, kuinka politiikan kuvasto on Suomessa poikennut kulu-neella vaalikaudella perinteisestä miehisestä tummien pukujen rivistöstä. Naisten laaja näkyvyys politiikan johtopaikoilla on poikkeuksellista ja politiikan tasa-arvoistumisen kannalta tärkeää, sillä se murtaa perinteisiä politiikan representaatioita.

Myös eduskunnassa sukupuolten tasa-arvoisemman edustuksen suhteen on tapahtunut historiallisia muutoksia. Naiset ovat olleet aina vähemmistönä kansanedustajien joukossa, mutta vuoden 2019 vaalien jälkeen naisten osuus kansanedustajista on suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Eduskunnan sisällä naiset ovat päässeet näkyvimmille johtajapaikoille esimerkiksi valiokunnissa aiempaa paremmin. Valiokunnissa perinteinen politiikka-alojen segregaatio on kaventunut, ja sukupuolijakaumaltaan tasapainossa olevia valiokuntia on enemmän kuin epätasapainoisia.

Numeroita katsottaessa sukupuolten tasa-arvo on eduskunnassa edennyt merkittävästi. Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat kuitenkin vahvasti siihen, että taustalla vaikuttavat eriarvoistavat rakenteet ja käytänteet ovat edelleen olemassa ja tekevät naisedustajien työskentelystä ja poliittisella uralla etenemisestä vaikeampaa kuin miesten. Naisten ja miesten kokemukset työskentelystä eduskunnassa ovat kyselyn ja haastattelujen valossa erilaiset. Naiset kokevat enemmän paineita, saavat vähemmän tukea ja joutuvat edelleen tuomaan äänekkäästi omaa osaamistaan ja kompetenssiaan esille – ja silloinkin he saavat äänensä paremmin kuuluviin, jos heidän ajatuksensa esittää tai sitä tukee miesedustaja. Naisedustajien puhe keskeytetään ja ideat viedään miehiä useammin, ja heidän yksityiselämänsä valintoja kyseenalaistetaan eduskunnassa miehiä useammin. Näistä kokemuksista kertoivat naiset, ja myös jotkut miehet, riippumatta eduskuntaryhmästä, iästä tai kokemuksesta. Miesedustajat kohtaavat näitä tilanteita selvästi naisia harvemmin, ja tutkimusaineiston perusteella miesedustajien on usein myös tästä syystä vaikea tunnistaa sukupuoleen liittyvää eriarvoista kohtelua.

Aikaisemmassa kotimaisessa sekä pohjoismaisessa parlamenttitutkimuksessa⁵⁷ on havaittu, että politiikassa vallitsee tiedostamaton maskuliinisuuden normi. Poliitiikan käytännöt ja näyttämyöt ovat rakentuneet historiallisesti

57 Ks. esim. Josefson & Erikson 2018, 2021; Kuusipalo 1989, 1999, 2006, 2011.

oletukselle siitä, että poliitikot olisivat väistämättä miehiä. Tämän seurauksena miesten läsnäolo politiikassa on normaalia ja naiset joutuvat tekemään enemmän töitä, jotta he saisivat saman tilan omalle toimijuudelleen. Miehet ja miehille tyypillinen kokemus koetaan automaattisemmin pätevöittäväksi, kun naisten pitää todentaa oma osaamisensa esimerkiksi niin, että he tekevät miehiä ahkerammin taustatöitä ja pyrkivät äänekkäämmin esiin. Maskuliiniseksi mielletäviä ominaisuuksia ja politiikka-aloja, jotka ovat miespolitiikoille tyypillisempiä, arvostetaan feminiiniseksi miellettyjä enemmän. Kun tarkastellaan tästä näkökulmasta sekä vuoden 2018 että 2022 tutkimuksen havaintoja, vaikuttaakin siltä, että myös eduskunnassa tiedostamaton maskuliinisuuden normi on edelleen voimissaan huolimatta siitä, että naisia on ennätysmäärä kansanedustajissa sekä eduskunnan ja politiikan näkyvimmillä johtopaikoilla. Vaikka suoraa sukupuolisyrjintää ei juuri esiinny, eduskunta näyttäytyy tutkimuksen perusteella edelleen miehisenä pelikenttänä ja naiset joutuvat todistelemaan omaa olemassaoloaan ja kuulumistaan eduskuntaan miehiä enemmän.

Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta vaikuttaakin siltä, että naisten laajempi edustus politiikan ja eduskunnan johtopaikoilla ei ole niinkään seurausta siitä, että sukupuolten tasa-arvo toteutuisi politiikassa kaikessa toiminnassa. Tutkimuksen perusteella eduskunnassa tai eduskuntaryhmissä ei myöskään ole otettu käyttöön sellaisia selkeitä rakenteita tai kirjoitettuja sääntöjä, jotka varmistaisivat sen, että sukupuolten tasapuolinen edustus toteutuisi automaattisesti jatkossa. Kyse on enemmänkin tietoisesta toiminnasta, jossa tasa-arvon ja siihen liittyvän keskustelun pitäminen esillä oikeaan aikaan on ollut ensiarvoisen tärkeää. Naisten suurempi määrä niin eduskunnan tärkeimmillä paikoilla kuin kansanedustajina yleisestikin voi osaltaan muuttaa politiikan pelikenttää, siihen liitettäviä mielikuvia ja eri sukupuolta olevien edustajien kokemuksia lähemmäs toisiaan, mutta tällainen tiedostamattomiin ajattelumalleihin ja kulttuuriin liittyvä muutos on monesti hidasta. Niinpä sukupuolten tasa-arvon edistämistä niin naisten kuin miestenkin osalta ja sukupuolen mukaisen segregaatoin purkamista eduskunnassa täytyy pitää esillä ja mukana keskusteluissa, jotta nyt sukupuolten tasapainoisen edustuksen suhteen saaduista edistysaskelista voidaan pitää kiinni. Lisäksi on edelleen olennaista tehdä näkyväksi eri sukupuolta olevien kansanedustajien erilaisia kokemuksia eduskuntatyöstä ja niiden taustalla vaikuttavia rakenteita. Tässä asiassa nyt käsillä olevan seurantalutkimuksen tekeminen on oikeansuuntainen askel. Seurantaan onkin syytä jatkaa myös tulevaisuudessa.

Kirjallisuus

- Björk, Anna, Juho-Matti Paavola & Arttu Vainio (2018). *Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen eduskuntatyössä Kysely- ja haastattelututkimus 2018*. Eduskunnan kanslian julkaisu 1/2018. Helsinki: Eduskunta.
https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Documents/ekj_1%2B2018.pdf
- Erikson, Josefina & Cecilia Josefsson (2017) *Jämställdheten i riksdagen - en enkätstudie*. Stockholm: Sveriges riksdag. <https://www.riksdagen.se/globalassets/08.-sa-funkar-riksdagen/jamstallldhet-slutrapport-a5-juni-2017-v2.pdf>
- Erikson, Josefina (2017) Riksdagsledamöters erfarenheter och upplevelser av jämställdheten i riksdagen - en intervjustudie. Rapport till riksdagens arbetsgrupp för jämställdhet. Stockholm: Sveriges riksdag. <https://www.riksdagen.se/globalassets/08.-sa-funkar-riksdagen/jamstallldhet-kort-rapport-a5-juni-2017.pdf>
- Erikson, Josefina & Cecilia Josefsson (2018) The legislature as a gendered workplace: Exploring members of parliament's experiences of working in the Swedish parliament. *International Political Science Review* 40(2), January 2018.
<https://doi.org/10.1177/0192512117735952>
- Erikson, Josefina & Cecilia Josefsson (2021) Equal playing field? On the intersection between gender and being young in the Swedish Parliament. *Politics, Groups, and Identities* 9(1). <https://doi.org/10.1080/21565503.2018.1564055>
- Holli, Anne Maria (2014) Sukupuoli, valta ja työnjako valiokunnissa. Teoksessa Tapio Raunio ja Matti Wiberg (toim.) *Eduskunta - kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Holli, Anne Maria & Milja Saari (2009) Sukupuoli eduskunnan asiantuntija-kuulemisissa. TANE-julkaisuja nro 11. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta.
- Kuusipalo, Jaana (1989) Naisena politiikan huippupaikoille? *Sosiologia* 26:2, 89-103.
- Kuusipalo, Jaana (1999) Suomalaiset naiset politiikassa. Teoksessa *Suomalainen nainen*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 55-78.
- Kuusipalo, Jaana (2006) Nainen poliittikona ja poliitikko naisena: Poliitiikan sukupuolittuminen Suomessa. Teoksessa Anna Moring (toim.) *Sukupuolen politiikka: Naisten äänioikeuden 100 vuotta Suomessa*, Helsinki: Kustannusyritys Otava, 27-34.
- Kuusipalo, Jaana (2011) *Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa*. Tampere: Tampere University Press. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8454-4>
- Rautio, Erkki (2022) *Naisten ja miesten puheenvuorot täysistunnoissa*. Eduskunnan tasa-arvoneuvoston toimeksiannosta toteutettu data-analyysi. Julkaisematon.
- Siukola, Reetta; Jaana Kuusipalo & Katariina Haapea (2020) *Sukupuolella väliä eduskunnassa? Sukupuolten tasa-arvo eduskuntaryhmien ja valiokuntien toiminnassa*. Raportti 5/2020. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-457-8>

Liitteet

Liite 1:

Tasa-arvo eduskuntatyössä 2022 -seurantatutkimus

Arvoisa kansanedustaja,

Tämä kysely on osa vuonna 2022 toteutettavaa seurantatutkimusta, jolla pyritään selvittämään, miten tasa-arvo eduskuntatyössä tällä hetkellä toteutuu. Kysymyksiin vastataan kuluvan vaalikauden osalta.

Kyselyn tuloksia käytetään Tasa-arvo eduskuntatyössä 2022 -seurantatutkimuksen loppuraportissa, jonka pohjalta eduskunnan työtä voidaan kehittää. Kyselyvastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäistä vastaajaa voi raportoinnissa tunnistaa.

Kyselyvastaukset tallennetaan eduskunnan arkistoon tulevaa tieteellistä tutkimuskäyttöä varten. Eduskunnan pääsihteeri vahvistaa aineiston käyttösäännöt, joissa määritellään, missä tilanteissa aineistoa voidaan antaa tutkimuskäyttöön. Luvan aineiston tutkimuskäyttöön myöntää eduskunnan kirjaston johtaja.

I Taustatiedot

1. Ikä

- ☐ 18–34 vuotta
- ☐ 35–44 vuotta
- ☐ 45–54 vuotta
- ☐ 55–65 vuotta
- ☐ yli 65 vuotta

2. Sukupuoli

- ☐ Mies
- ☐ Nainen
- ☐ Muu
- ☐ En halua vastata

3. Eduskuntaryhmä

- ☐ Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä
- ☐ Perussuomalaisten eduskuntaryhmä
- ☐ Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmä
- ☐ Keskustan eduskuntaryhmä
- ☐ Vihreä eduskuntaryhmä
- ☐ Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä
- ☐ Ruotsalainen eduskuntaryhmä,
- ☐ Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä,
- ☐ Liike Nyt -eduskuntaryhmä tai Eduskuntaryhmä Valta kuuluu kansalle

4. Vaalipiirin etäisyys pääkaupunkiseudusta

- ☐ Alle 100 km (Helsinki ja Uusimaa)
- ☐ 100–200 km (Varsinais-Suomi, Häme, Pirkanmaa ja Kaakkois-Suomi)
- ☐ Yli 200 km (Ahvenanmaa, Savo-Karjala, Satakunta, Vaasa, Keski-Suomi, Oulu ja Lappi)

5. Kuinka monta vuotta olette yhteensä toiminut kansanedustajana?

- ☐ 0–4 vuotta
- ☐ 5–8 vuotta
- ☐ 9–12 vuotta
- ☐ 13–16 vuotta
- ☐ Yli 16 vuotta

6. Onko Teillä ministerikokemusta? ☐ Kyllä ☐ Ei

7. Onko Teillä lapsia? ☐ Kyllä ☐ Ei

8. Asuuko kotonanne alaikäisiä lapsia? ☐ Kyllä ☐ Ei

9. Onko kotonanne asuvista lapsista kukaan alle 7-vuotias?

- ☐ Kyllä ☐ Ei

10. Onko Teillä hoitovastuu jostakin muusta läheisestänne?

- ☐ Kyllä ☐ Ei

11. Mikä vaihtoehto kuvaa parhaiten koulutustaustanne (mukaan lukien meneillään olevat opinnot)?

- ☐ Peruskoulu (tai vastaava) tai toisen asteen koulutus (lukio, ammatillinen koulutus tai vastaava)
- ☐ Toisen asteen jälkeinen koulutus, ei korkeakoulu
- ☐ Toisen asteen jälkeinen koulutus, korkeakoulu, yliopisto tai tutkijakoulutus

II Työskentely eduskunnassa

12. Toimitteko tai oletteko toiminut eduskuntaryhmän puheenjohtajana tai varapuheenjohtajana? ☐ Kyllä ☐ Ei

13. Mihin valiokuntiin kuulutte tällä hetkellä?
Merkittäkää kaikki jäsenyydet.

Suuri valiokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Perustuslakivaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Ulkoasiainvaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Valtiovarainvaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Tarkastusvaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Hallintovaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Lakivaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Liikenne- ja viestintävaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Maa- ja metsätalousvaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Puolustusvaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Sivistysvaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Talousvaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Tiedusteluvalvontavalioikunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Tulevaisuusvaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

Ympäristövaliokunta

☐ Varsinainen jäsen ☐ Varajäsen

14. Mihin valiokuntiin haluaisitte kuulua? Valitkaa enintään kolme vaihtoehtoa. Voitte myös valita sen valiokunnan, johon tällä hetkellä kuulutte.

☐ Suuri valiokunta	☐ Perustuslakivaliokunta
☐ Ulkoasiainvaliokunta	☐ Valtiovarainvaliokunta
☐ Tarkastusvaliokunta	☐ Hallintovaliokunta
☐ Lakivaliokunta	☐ Liikenne- ja viestintävaliokunta
☐ Maa- ja metsätalousvaliokunta	☐ Puolustusvaliokunta
☐ Sivistysvaliokunta	☐ Sosiaali- ja terveysvaliokunta
☐ Talousvaliokunta	☐ Tiedusteluvalvontavalioikunta
☐ Tulevaisuusvaliokunta	☐ Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
☐ Ympäristövaliokunta	

15. Oletteko tyytyväinen tilanteeseen valiokuntapaikkojen suhteen?
(1 = Erittäin tyytymätön; 5 = Erittäin tyytyväinen)

- ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

16. Mitkä seikat vaikuttavat ensisijaisesti valiokuntien jäsenten valintaan eduskuntaryhmässänne?
Valitkaa enintään kolme vaihtoehtoa.

- ☐ Senioriteetti (parlamentaarinen ikä ja kokemus)
- ☐ Muu poliittinen kokemus
- ☐ Muodollinen koulutus
- ☐ Ammatillinen kokemus
- ☐ Järjestötyön kokemus
- ☐ Muu asiantuntemus
- ☐ Oma kiinnostus tai toive
- ☐ Sukupuoli
- ☐ Ikä
- ☐ Muu peruste, mikä? _____
- ☐ En osaa sanoa

17. Mitkä seikat vaikuttavat ensisijaisesti valiokuntien puheenjohtajien valintaan eduskuntaryhmässänne?

- ☐ Senioriteetti (parlamentaarinen ikä ja kokemus)
- ☐ Muu poliittinen kokemus
- ☐ Muodollinen koulutus
- ☐ Ammatillinen kokemus
- ☐ Järjestötyön kokemus
- ☐ Muu asiantuntemus
- ☐ Oma kiinnostus tai toive

- ☐ Sukupuoli
☐ Ikä
☐ Muu peruste, mikä? _____
☐ En osaa sanoa

18. Millaista erityisosaamista Teillä on niihin valiokuntapaikkoihin nähden, joissa nyt toimitte? valitkaa enintään kolme vaihtoehtoa.

- ☐ Poliittinen kokemus
☐ Muodollinen koulutus
☐ Ammatillinen kokemus
☐ Järjestötyön kokemus
☐ Muu asiantuntemus
☐ Muu peruste, mikä? _____
☐ En osaa sanoa

19. Pidätekö senioriteettiperiaatetta toimivana tapana jakaa valiokuntapaikkoja ja muita vastuutehtäviä?
 (1 = Ei lainkaan toimivana; 5 = Erittäin toimivana)

- ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

20. Voitte halutessanne perustella vastaustanne

21. Saatteko kansanedustajan työssänne tukea seuraaviin tehtäviin?

	Liian vähän	Riittävästi	En tarvitse tukea
Puheiden kirjoittaminen	☐	☐	☐
Ajankohtaisiin aiheisiin perehtyminen	☐	☐	☐
Lakialoitteiden kirjoittaminen	☐	☐	☐
Vastalauseiden ja eriävien mielipiteiden laatiminen	☐	☐	☐
Kirjallisten kysymysten tekeminen	☐	☐	☐
Ajankohtaisten asioiden seuraaminen ja mediaseuranta	☐	☐	☐
Julkisten kannanottojen kirjoittaminen	☐	☐	☐
Eri sidosryhmien ja viiteryhmien tapaaminen	☐	☐	☐
Joku muu, mikä _____	☐	☐	☐

22. Onko etätyömahdollisuudet eduskuntatyössä mielestänne tällä hetkellä riittävät?

(1 = Ei lainkaan riittävät; 5 = Erittäin riittävät)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

III Kansanedustajiin kohdistuvat odotukset ja vaatimukset

Huom! Pyydämme vastaamaan seuraaviin kysymyksiin kuluvan vaalikauden osalta.

23. Kuinka tärkeänä pidätte seuraavia eduskuntatyön osa-alueita? Voitte valita enintään kolme vaihtoehtoa.

- ☐ Puheenvuorojen pitäminen eduskuntaryhmän kokouksissa
- ☐ Puheenvuoron käyttäminen täysistunnossa
- ☐ Perehtyneisyys valiokunnassa tai eduskuntaryhmässä käsiteltäviin asiakysymyksiin
- ☐ Näkyvyys eri medioissa
- ☐ Puoluetta tukeva toiminta, puolueen aseman ja sen ajaman politiikan edistäminen
- ☐ Kirjallisten kysymysten tekeminen

24. Miten itse arvioitte poliittista kokemustanne ja osaamistanne verrattuna muihin kansanedustajiin?

(1 = Huomattavasti matalampi; 5 = Huomattavasti korkeampi)

a. Eduskuntaryhmässä ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

b. Valiokunnassa ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

25. Miten koette Teihin kansanedustajana kohdistuvat vaatimukset, paineet ja odotukset?

(1 = Erittäin vaatimattomiksi; 5 = Erittäin koviksi)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

26. Koetteko kansanedustajan työn ja perhe-elämän yhdistämisen vaikeana?

(1 = Erittäin harvoin; 5 = Erittäin usein)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

27. Osuvatko tärkeät työtapaamiset tai -tehtävät usein iltaan tai viikonlopuille?

(1 = Erittäin harvoin; 5 = Erittäin usein)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

28. Oletteko vakavasti harkinnut kansanedustajan tehtävästä luopumista liian suurten paineiden tai liian suuren työmäärän vuoksi?

(1 = En koskaan; 5 = Erittäin useasti)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

29. Voitte halutessanne tarkentaa vastaustanne

30. Mitkä seuraavista ominaisuuksista ovat mielestänne kansanedustajan työssä tärkeimpiä? Voitte valita neljä tärkeintä.

- ☐ Työteliäisyys
- ☐ Puolueuskollisuus
- ☐ Yhteistyökykyisyys
- ☐ Medianäkyvyys
- ☐ Näkyvyys puolueen sisällä
- ☐ Herkkyys äänestäjäkunnan viesteille
- ☐ Sosiaaliset taidot
- ☐ Hyvät neuvottelutaidot
- ☐ Luotettavuus
- ☐ Asiaosaaminen
- ☐ Arvoperustainen määrätietoisuus
- ☐ Verkostoituminen
- ☐ Yhteiskunnallinen aktiivisuus

31. Mitä seuraavista ominaisuuksista pidätte tärkeimpinä kansanedustajan vaikutusmahdollisuuksien lisäämisen kannalta oman eduskuntaryhmänne sisällä? Voitte valita neljä tärkeintä.

- ☐ Työteliäisyys
- ☐ Puolueuskollisuus
- ☐ Yhteistyökykyisyys
- ☐ Medianäkyvyys
- ☐ Näkyvyys puolueen sisällä
- ☐ Herkkyys äänestäjäkunnan viesteille
- ☐ Sosiaaliset taidot
- ☐ Hyvät neuvottelutaidot
- ☐ Luotettavuus
- ☐ Asiaosaaminen
- ☐ Arvoperustainen määrätietoisuus
- ☐ Verkostoituminen
- ☐ Yhteiskunnallinen aktiivisuus

IV Valta ja vaikutusmahdollisuudet

Huom! Pyydämme vastaamaan seuraaviin kysymyksiin kuluvan vaalikauden osalta.

32. Miten arvioitte mahdollisuuksianne vaikuttaa oman eduskuntaryhmänne kantoihin eri asiakysymyksissä?

(1 = Erittäin huonot; 5 = Erittäin hyvät)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

33. Miten arvioitte mahdollisuuksianne vaikuttaa oman puolueenne asialistaan ja politiikan linjauksiin?

(1 = Erittäin huonot; 5 = Erittäin hyvät)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

34. Saatteko mielestänne riittävästi puheenvuoroja ja puheaikaa seuraavissa tilanteissa?

(1 = En milloinkaan; 5 = Erittäin usein)

	1	2	3	4	5
Täysistunnoissa	☐	☐	☐	☐	☐
Valiokunnassa	☐	☐	☐	☐	☐
Eduskuntaryhmässä	☐	☐	☐	☐	☐

35. Miten kuvailisitte keskusteluilmapiiriä kansanedustajien keskuudessa?

(1 = Osa edustajista dominoi keskustelua;

5 = Puheenvuorot jakautuvat tasaisesti)

	1	2	3	4	5
Täysistunnoissa	☐	☐	☐	☐	☐
Valiokunnissa	☐	☐	☐	☐	☐
Eduskuntaryhmässä	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaamuotoisissa keskusteluissa	☐	☐	☐	☐	☐

V Kohtelu

Huom! Pyydämme vastaamaan seuraaviin kysymyksiin
kuluvan vaalikauden osalta.

36. Kuinka usein olette ollut osallisena seuraavanlaisissa tapahtumissa eduskunnassa kuluvan vaalikauden aikana?

(1 = En koskaan; 5 = Erittäin usein)

	1	2	3	4	5
Puheenne keskeytetään kokouksessa	☐	☐	☐	☐	☐
Joku muu saa kunnian Teidän työstänne tai alkuperäisajatuksestanne	☐	☐	☐	☐	☐
Yksityiselämäenne valintoja ja prioriteetteja kyseenalaistetaan	☐	☐	☐	☐	☐
Koette joutuneenne seksuaalisen häirinnän kohteeksi	☐	☐	☐	☐	☐
Kuulette kansanedustajakolleganne kertovan jossakin tilanteessa seksistisiä vitsejä	☐	☐	☐	☐	☐
Työtänne häiritään asiattomilla eleillä tai kommentteilla	☐	☐	☐	☐	☐
Vaatteitanne tai ulkonäköänne kommentoidaan ikävään sävyyn	☐	☐	☐	☐	☐

37. Voitte halutessanne kertoa tarkemmin kokemastanne häirinnästä tai epäasiallisesta käytöksestä – välttää kuitenkin antamasta tietoja, josta voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä.

38. Oletteko kohdannut jotain seuraavista tapahtumista esiintyessänne sosiaalisessa mediassa kuluvan vaalikauden aikana?

(1 = En koskaan; 5 = Erittäin usein)

	1	2	3	4	5
Saatte loukkaavia kommentteja	☐	☐	☐	☐	☐
Saatte suoria uhkauksia	☐	☐	☐	☐	☐
Saatte seksuaalissävytteisiä tai sukupuoleen kohdistuvia kommentteja	☐	☐	☐	☐	☐
Saatte etnisyyteen tai uskonnolliseen taustaan viittaavia kommentteja	☐	☐	☐	☐	☐
Saatte seksuaaliseen suuntautumiseen viittaavia kommentteja	☐	☐	☐	☐	☐

39. Kuinka usein olette saaneet työstänne positiivista palautetta eri tahoilta kuluva vaalikauden aikana?

(1 = Erittäin harvoin; 5 = Erittäin usein)

	1	2	3	4	5
Muilta kansanedustajilta	☐	☐	☐	☐	☐
Puoluejohdolta	☐	☐	☐	☐	☐
Eduskuntaryhmän johdolta	☐	☐	☐	☐	☐
Äänestäjiltä tai puolueen jäseniltä	☐	☐	☐	☐	☐
Muulta taholta; mistä _____	☐	☐	☐	☐	☐

40. Saatteko työhönne liittyvää positiivista palautetta eniten

- ☐ Mieskansanedustajilta
☐ Naiskansanedustajilta
☐ Mies- ja naiskansanedustajilta yhtä paljon

VI Verkostot

41. Kuinka tärkeäksi koette seuraavat verkostot eduskuntatyön kannalta?

(1 = Ei lainkaan tärkeä; 5 = Erittäin tärkeä)

	1	2	3	4	5
Eduskunnan sisäiset verkostot ja ryhmät	☐	☐	☐	☐	☐
Eduskunnan ulkopuoliset verkostot	☐	☐	☐	☐	☐

42. Kuinka aktiivisesti osallistutte seuraavien verkostojen toimintaan?

(1 = En lainkaan aktiivisesti; 5 = Erittäin aktiivisesti)

	1	2	3	4	5
Eduskunnan sisäiset verkostot ja ryhmät	☐	☐	☐	☐	☐
Eduskunnan ulkopuoliset verkostot	☐	☐	☐	☐	☐

43. Voitte halutessanne kertoa tarkemmin verkostoista eduskuntatyössä ja omista kokemuksistanne

44. Voitte halutessanne nimetä yhden tai useampia henkilöitä,
a. Jolla katsotte olevan erityisen paljon vaikutusmahdollisuuksia puolueenne tavoitteisiin ja linjauksiin

- b. Joka herättää teissä eniten luottamusta oman puolueenne sisällä

- c. Jonka kanssa teette mieluiten yhteistyötä oman puolueenne sisällä

- d. Jonka kanssa teette eniten yhteistyötä oman puolueenne ulkopuolella

VII Lopuksi

45. Onko tasa-arvon edistäminen eduskuntatyössä mielestänne tärkeää?

(1 = Täysin eri mieltä; 5 = Täysin samaa mieltä)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

46. Muuta aihepiiriin liittyvää tiedoksi tutkijoille?

Kiitos vastauksista ja ajastanne!

Paperisen kyselylomakkeen voitte tarvittaessa palauttaa kirjekuussa eduskunnan sisäisen postin välityksellä tasa-arvoneuvoston korkeakouluharjoittelijalle Emilia Noschiselle (+358 50 5663 291, emilia.noschis@eduskunta.fi).

Kysymyksiä ja palautetta tutkimuksesta voi osoittaa Innolink Research oy:n tutkimuspäällikkö Juho-Matti Paavolalle (+358 50 590 6716, juho-matti.paavola@innolink.fi).

Liite 2: Haastattelulomake

I Hankkeen esittely

1. Haastattelu nauhoitetaan ja nauhoitukset tallennetaan eduskunnan arkistoon myös tulevaa tutkimuskäyttöä varten. *Oletteko allekirjoittaneet aineiston luovutus sopimuksen, joka lähetettiin teille sähköpostissa haastatteluajan sopimisen yhteydessä?*
2. *Mitä tiedätte tasa-arvotutkimushankkeesta?*
Millainen kuva Teillä on hankkeen tavoitteista?

II Yleistä

3. *Millainen on mielestänne sukupuolten tasa-arvon tilanne eduskuntatyössä tällä hetkellä?*
4. Vuonna 2018 toteutetun edellisen Tasa-arvo eduskuntatyössä -selvityksen jälkeen hankkeen ohjausryhmä teki noin 40 toimenpidettä sisältävän ehdotuksen tasa-arvon edistämisestä eduskuntatyössä. Siinä ehdotettiin toimia mm. työn ja perhe-elämän yhdistämiseen, häirinnän ehkäisyyn, tasa-arvo-osaamiseen ja verkostojen vahvistamiseen sekä valiokunta-paikkojen ja puheenjohtajuuksien tasa-arvoisempaan jakamiseen. Merkittävimmät toteutuneet ehdotukset koskivat kansanedustajista koostuvan eduskunnan tasa-arvoneuvoston perustamista sekä valiokuntapaikkojen ja puheenjohtajuuksien tasa-arvoisempaa jakamista.
 - a) *Tunnetteko näitä toimenpiteitä? Ovatko ne vaikuttaneet mielestänne sukupuolten tasa-arvon tilanteeseen eduskunnassa?*
 - b) *Onko eduskunnassa tai ryhmässänne tehty muita toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi tällä vaalikaudella?*
5. *Mitä muita tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden ulottuvuuksia sukupuolten tasa-arvon lisäksi eduskuntatyössä tulisi mielestänne ottaa huomioon?*

III Valiokunnat ja eduskunnan toimielimet

6. *Valiokuntien sukupuolijakaumissa tapahtui merkittävä muutos vuoden 2019 eduskuntavaalien jälkeen. Nyt yli 60 prosenttia valiokunnista on sukupuolten osalta tasapainoisia (60/40 jako). Samalla myös naisten osuus valiokuntien puheenjohtajina muuttui merkittävästi aikaisemmasta alle 40 prosentin tasosta tämänhetkiseen 59 prosenttiin.*
 Kyselyssä senioriteetti nostettiin merkittävimmäksi tekijäksi valiokunta-paikkoja ja erityisesti puheenjohtajan paikkoja jaettaessa. Naisvastaajat mainitsivat miehiä useammin oman kiinnostuksen tai toiveen merkittäväksi (81 %, miehet 61 %) kun miehet korostivat useammin ammatillisen kokemuksen merkitystä (43 %, naiset 19 %).
- a) *Miten valinnat valiokuntiin ja toimielimiin eduskuntaryhmässänne tehdään / tehtiin vaalien jälkeen?*
 - b) *(useamman kauden kansanedustaja): Ovatko valintaperusteet muuttuneet kuluvalle vaalikaudella verrattuna aiempiin vaalikausiin?*
 - c) *(1. kauden kansanedustajat): Ovatko valintaperusteet mielestänne selkeät?*
 - d) *Millaisena näette senioriteetin merkityksen valiokuntapaikkoja jaettaessa?*
 - e) *Mitkä asiat otetaan huomioon senioriteettia laskettaessa (eduskuntavuosien lisäksi)? Kertyykö senioriteetti samalla tavalla kaikille?*

IV Keskusteluilmapiiri ja kohtelu eduskunnassa

7. Kyselyssä eduskunnan keskusteluilmapiiri koettiin täysistuntojen ulkopuolella yleisesti hyväksi. Naisvastaajat raportoivat kuitenkin kokevansa eduskunnan keskusteluilmapiirin huonommaksi kuin miehet. Lisäksi he kertoivat saavansa miehiä vähemmän positiivista palautetta.
- a) *Millaiseksi olette kokeneet keskusteluilmapiirin eduskunnassa tällä vaalikaudella?*
 - b) *Mistä arvellette eron nais- ja miesvastaajien välillä johtuvan?*
8. Naiskansanedustajat kertoivat kyselyssä useammin kokevansa, että joku muu saa kunnian heidän työstään ja alkuperäisajatuksestaan.
- a) *Mistä arvellette tämän eron nais- ja miesvastaajien välillä johtuvan?*

9. Kyselyssä 9 naista ja 2 miestä raportoivat kokeneensa seksuaalista häirintää kuluvalle vaalikaudella. Naiset myös raportoivat useammin, että heidän puheensa keskeytetään ja työtä häiritään asiattomilla eleillä tai kommenteilla.
 - a) *Oletteko havainneet tai kokeneet häirintää tai asiattomaa käytöstä kuluvalle vaalikaudella?*
 - b) *Tiedättekö, miten häirintätilanteessa tulisi toimia?*

V Paineet ja media

10. Naisvastaajat raportoivat kyselyssä useammin saavansa liian vähän tukea kansanedustajan työhönsä. He myös kokivat heihin kohdistuvat paineet keskimäärin suurempina kuin miehet ja olivat useammin harkinneet kansanedustajan työstä luopumista suurten paineiden vuoksi.
 - a) *Miten koette teihin kansanedustajana kohdistuvat paineet ja odotukset?*
 - b) *Miten olette itse kokeneet saamanne tuen? Saatteko tukea riittävästi? Millaista tukea tarvitsisitte?*
 - c) *Mistä arvelette johtuvan eron paineiden kokemisessa nais- ja miesedustajien välillä?*
11. Kyselyssä kansanedustajat raportoivat saavansa sosiaalisessa mediassa paljon loukkaavia kommentteja. Sukupuolten välillä merkittävin ero oli, että naiset saavat huomattavasti useammin seksuaalisävytteisiä tai sukupuoleen liittyviä kommentteja.
 - a) *Millaista palautetta olette saaneet sosiaalisessa mediassa?*
 - b) *Koetteko, että sukupuoli vaikuttaa kansanedustajien sosiaalisessa mediassa saamaan palautteeseen?*
12. *Miten koette mahdollisuudet perheen ja työelämän yhdistämiseen kansanedustajan työssä?*
 - a) *Miten eri elämäntilanteissa olevien kansanedustajien työtä voisi tukea?*

IV Eduskunnan käytännöt

13. Kyselyssä miehet kokivat etätyömahdollisuudet eduskunnassa useammin riittäviksi kuin naiset.
- a) Miten koette eduskunnassa nyt käytössä olevat etätyömahdollisuudet, ovatko ne riittävät? Millaisia etätyömahdollisuuksia toivoisitte?*
 - b) Mistä arvelette eron nais- ja miesedustajien välillä johtuvan?*
14. *Miten koette verkostojen – eduskunnan sisäisten ja eduskunnan ulkoisten – merkityksen eduskuntatyössä?*
- a) (useamman kauden kansanedustajat) Onko verkostojen merkitys muuttunut kuluvalle vaalikaudella pandemian takia?*
 - b) (1. kauden kansanedustaja) Oletteko päässyt mukaan eduskunnan verkostoihin?*

ISBN 978-951-53-3818-1 (PAINETTU) | ISBN 978-951-53-3819-8 (PDF)
ISSN 12391638 (PAINETTU) | ISSN 1795-7230 (VERKKOJULKAISU)

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

Eduskunnassa vuonna 2018 tehtyyn Tasa-arvo eduskunta-työssä -tutkimukseen on nyt saatu jatkoa. Tämä on raportti vuonna 2022 suoritetusta seurantatutkimuksesta, jossa verrataan vuoden 2022 tuloksia vuoden 2018 tilanteeseen.

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa ajantasaista tietoa eduskunnan tasa-arvotilanteesta ja siitä, mitkä asiat ovat muuttuneet vuoden 2018 jälkeen ja miten kansanedustajat tällä hetkellä kokevat tasa-arvoisten toimintaedellytysten toteutuvan eduskuntatyössä.

Seurantatutkimuksen tulokset kertovat, että sukupuolten tasa-arvo on edennyt eduskunnassa. Varsinkin sukupuolten tasapuolisessa edustuksessa on tapahtunut merkittävä muutos: valiokuntien puheenjohtajina on ennätysmäärä naisia, ja historiallisen suuri osa (59 prosenttia) valiokunnista on nyt sukupuolten edustuksen osalta tasapainossa. Korona-pandemian aikana käyttöön otettu etätyömahdollisuus on helpottanut työn ja perhe-elämän yhdistämistä ja parantanut kansanedustajien hyvinvointia ja jaksamista.

Edistysaskeleista huolimatta meidän on jatkettava systemaattista ja määrätietoista työtä tasa-arvon edistämiseksi eduskuntatyössä.